interkom

ČS FANDOM

informační servis fandomu 10/2026

Konec září v hotelu Fantazie aneb Parcon 2026

Nadpis reportu o letošním *Parconu* není jen žertovný odkaz na starý český post/katastrofický film, ale připomíná i obavy, které měli fanoušci v době bezprostředně předcházející našemu národnímu conu. Z větší části byly způsobené tím, že jsme (teď mluvím za představitele SF klubů, které konání *Parconu* svěřily Chotěboři, potažmo týmu Vaška Pravdy) už dlouho nenavštívili *Festival Fantazie* a neznali jsme tamní organizační strukturu, a pak i proto, že na uspořádání CKČ bylo o dva měsíce méně.

Když přihlašování na con nefungovalo hned od počátku bezvadně, přihlašování pořadů do bloku Parcon/CKČ chvíli vůbec, sekretáře ceny Pavla Mikuláštíka čekala operace očí a výroba Mloka se protáhla, dosáhla nervozita kritického stupně, až se do věci vložila členka Rady Fandomu Jiřina Vorlová.

Sehnala vedoucí „naší“ linie Tess Kovanicovou, která byla dlouho pracovně zaneprázdněná, a domluvily spolu změny v programu, které umožnily, aby porotci a soutěžící neměli v době linie *Parcon* jiné pořady, a Pavlovi, kterému operace dopadla bezvadně, zajistila jako pomocnici Hanu Mudrovou (alias Aničku Šochovou). V tu dobu se už na plný výkon rozjel dobře namazaný organizátorský stroj odzkoušený na desítkách *Festivalů Fantazie*, a vše se rázem, takřka ze dne na den, dalo do pořádku.

Trochu jsem to celé zjednodušil a uvádím to tu hlavně proto, abych přiblížil, s jakými očekáváními jsme se v pátek ráno ● **25. září** s Michaelou chystali na Parcon, který se po mnoha letech nekonal v Brně. Jeli jsme autem s Gilhadem a Jiřinou, které po dohodě s Vaškem v deset ráno dovezl kurýr z tiskárny plakáty a obálky informační brožury *Parconu*. I proto jsme vyrazili už ve tři, aby se tyto včas dostaly do účastnických materiálů. Já jsem vedle Ceny prezidenta fandomu vlekl ještě knihy pro vítěze jednotlivých kategorií CKČ (kategorie Robot dostala knihu Míši Talašové *Marthware* a ostatní po podepsaném výtisku *Hvězdných her* Franty Novotného).

Okolo půl páté, cca dvacet minut před plánovaným příjezdem do Chotěboře, jsme Vaškovi zavolali, že jsme právě opustili velkou Prahu a že přijedeme trochu později. Inu v pátek před prodlouženým víkendem jsme nebyli jediní, kdo opouštěli matičku Prahu.

Před půl sedmou jsme u prezence odevzdali dovezené materiály a Vašek nám osobně připevnil žlutou pásku účastníka. Ubytovali jsme se, povečeřeli něco z dobrot včerejšího večírku u Vilmy, trochu se zorientovali v prostorách hotelu, pozdravili další právěpřijedší, Michaela se vypravila na pořad *Děti na zakázku* a já vyrazil na přednášku Evelyn Muchomůrky Smrčkové *Filosofie a fantastika*. Přišla mi trochu zmatená, ale alespoň jsem si zase trochu naposlouchal filosofickou hantýrku. Mezi jiným jsem zjistil, že našemu fyzickému dvojníkovi, který na stejný podnět vždy zareaguje přesně jako my, ale nemá žádné prožívání (qualia) a sebe-vědomí, se v ní říká zombie. Upozornil jsem Evelyn na povídku *Učím se být sám sebou* od Grega Egana, který tento fenomén prozkoumal už v roce 1990. Někdy potom jsem dal řeč s „mým“ autorem Jiřím Honsem, to jsme ještě ani jeden z nás netušili, že už zítra bude hrdým držitelem Mloka.

Slavnostní zahájení

Když jsem si pak okolo tři čtvrtě na deset u baru dopřával kofolu, pár minut před slavnostním zahájením za mnou přišel Vašek Pravda s dotazem, o čem budeme mluvit. Přiznám se, že mě účast na uvítání účastníků nějak **pokračování na str. 7**

OBSAH

Konec září v hotelu Fantazie	1	Závody robotů	14	Jak (ne)být mužem (II)	27
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Stará láska nerezaví	15	Časem s vědou – říjen	33
Předplatné i doplatné na 2026	2	Kompletní výsledky CKČ 2025–26	19	Eskulapovy patálie	34
Hvězdný bulvár	3	Vítězové CKČ 2026	21	Média filmy, knihy a tak	35
J. G. Ballard: Bouračka	9	Ceny ČS Fandomu	21	Želé povaha	35
Tři roky hybridní války	12	NIMBY v čase AI	21	O tom Frankfurtu	36
Co si počít s Anthonym Bourdainem?	13	V. Páral krhavým zrakem scifistovým	22	Konec pohádky?	36

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Čtenářstvo naše drahé, konečně je tu *Interkom* s výsledky Ceny Karla Čapka, který dostanou i všichni její účastníci a porotci. Při vyhlašování vítězů jsme slyšeli, že do tohoto ročníku zaslalo své práce kromobyčejně nových psavců (navíc i neobyčejně úspěšných). Pokud tedy tito nováčci, podobně jako naši stálí čtenáři, nepřeskočí můj úvodník, pochopí z něho, co to ve schránce našli za nevyžádanou tiskovinu.

I článek na první straně je věnovaný CKČ a Parconu, omlouvám se, že jsem na takřka každé fotografii, nebyl to úmysl, zkrátka to tak vyšlo, ostatně tohle číslo má sotva třetinu fotografií proti normálu, a to jsme ještě rovněž mimořádně přidali čtyři strany obsahu.

Na poslední straně najdete úryvek z článku Pavla Mandyse o české prezentaci na frankfurtském knižním veletrhu, o tom, že tam čeští žánroví spisovatelé zcela chyběli. Ono ale také co by tam dělali, vždyť až na Kyšův pokus, detektivku *Sudetenland*, nepíší o česko-německé otázce, homosexualita a zneužívání se sice v naší fantasy objevuje, ale jen jako zpestření a ne ve své existenciální hloubce a syrovosti, a problém bílé viny a dekolonizace Česka v naší SF/F chybí úplně.

Ovšem i mezi první a poslední stránkou je spousta zajímavého čtení. Nedočkaví čtenáři minulého *Interkom*u zde najdou druhou, závěrečnou část stati Marie Michlové *Jak (ne)být mužem na začátku 19. století*, leč není v nás kouska milosrdenství; sotva jedno čekání skončilo, nastává další – důkladný (chtělo by se říci gruntovní) rozbor románu *Bouračka* nám stejně jako minule Mariina stať přetekl do dalšího čísla. Pro naše čtenáře z řad účastníků CKČ může být zajímavé, jak mnoho a z kolika stran se dá o literatuře přemýšlet.

Po čase jsem i já přispěl delším textem, když jsem se nechal ukecat duem Falteisek-Spáčil, abych něco pověděl o Vladimíru Páralovi, více na straně 3 vpravo dole a pak v článku *Vladimír Páral krhavým zrakem scifistovým* na straně 22 a dále. Můj text vás asi neohromí, ale následují za ním dobové komentáře Vládi Mátla, Jana Holečka, Pavla Kosatíka a Ivana Kmínka, ty si přečtěte.

Máme za sebou další volby, míra zpolitizovanosti všeho opět nabyla lokálního maxima a něco přeteklo i na naše stránky, pokud vám to třeba trochu pokazilo čtení, tak se omlouváme. **Zdeněk Rampas**

Předplatné i doplatné na 2026

Ač se ani *Interkomu* nevyhnula zdražovací spirála, ponecháváme předplatné do ČR na **500 Kč**. Platit lze přes konto u Fio banky, číslo konta je: **2700397108/2010**. Pokud si nejste jisti, jak na tom jste s platbou za minulé ročníky, napište mi.

Počet čtenářů, kteří chtějí zasílat *Interkom* jen a pouze v PDF formátu, každým rokem roste. Pošlete mi na výše uvedené konto symbolickou stokorunu, ať vím, že o to zasílání i v tomto roce stojíte. Slovenští zájemci mohou pro platbu ze SR využít **IBAN: SK89 8330 0000 0027 0039 7108** (platbu zadejte jako vnitrostátní převod v eurech podle momentálního kurzu). **ZR**

Odposlechnuto

U nás se přímá volba do Říšské rady zavedla v roce 1873. Volit mohli jen plátci daní podle určitého systému. O devět let později se snížila hranice z deseti na pět zlatých ročně, voličů přibylo. Po reformě v roce 1896 směli volit všichni daňoví poplatníci a po další reformě v roce 1907 se zavedlo všeobecné, rovné, tajné a přímé volební právo. Volit směl každý muž starší 24 let bez ohledu na majetek. Zlomyslně dodám, že o dalších sedm let později se svět posral a od té doby ho nikdo nedal dohromady... **ON před druhým kolem senátních voleb**

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU
číslo **10/2026** (392)

Adresa redakce
INTERKOM
Letecká 6,
161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com
http://interkom.vecnost.cz

Šéfredaktor
Zdeněk Rampas, MCL

Redakční kruh
Franta Houdek, Jan Vaněk jr.
a Michaela

Autoři tohoto čísla
Ivan Adamovič, Aston,
Ivo Fencl, Grob, Jirka Grunt,
Jan Holeček, František Houdek,
Ivan Kmínek, Marie Michlová,
Jára Míkovec, Pavel Mikuláštík,
Vladimír Mátl, Ondřej Neff,
Zdeněk Rampas, Petr Svoreň, jr.,
Ondřej Šimíček, sš, Štefan Švec,
Jaroslav Veis, Jiřina Vorlová

Fotografie
Michaela, Dáreček,
Kiyomi Hirano, Wikipedie

Sponzoři tohoto čísla
Miloš Podpěra, Jiří Doležal,
Jirka Grunt, Petr Habala,
Jan Haberle, Pavel Kavánek,
Daniela Kovářová

Vychází nepravidelně.
Uzávěrka tohoto čísla: 20. 10. 2026

ISSN 1212-9089

Všechny původní články a recenze
© **INTERKOM**

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Když jsme uznali stát Palestina, nemysleli jsme tím, že bude ve Francii. **Emanuel Macron**

Češi nepotřebují eutanazii, prostě jdou v žabkách do Tater. **SAMMAEL**

Tank je jako smoking. Nepotřebujete jej často, ale pokud ano, ničím ho nenahradíte. **Lukáš Visingr**

Feministka: Místo příjmení svého otce používám matčino.
Já: Myslíte příjmení svého dědečka, že? **Grob**

Jen hlupák se dvakrát spálí o stejná kamna. Jen hlupák nebo statistik. **Miloslav Pouzar**

Institut nedokončeného výzkumu zjistil, že 9 z 10 lidí **SPECZ**

Čeho se ráno dotknete jako prvního?
Palce na noze, jestli mi tam nevisí cedulka. **CPT_PLESARD**

Když u mě někdo zazvoní, jdu otevřít v bundě. Podle toho, kdo to je, jsem se buď právě vrátil, nebo někam spěchám. **FB**

♦ ♦ ♦

● **24. září** už tradičně uspořádali Martin a Vilma Klímovi večírek na počest Kiyomi Hirano, která se na pár dní ukázala v Evropě a nyní i v Praze. U nás v Ruzyni s přestávkami pršelo, tak jsme v suchou chvíli vyrazili dřív a na Vydrovce jsme se ocitli už v půl šesté, ale ani tak jsme nedorazili první, už tam Vilmě pomáhal Daniel Janiš, který na kole přijel ze školy. Donesli jsme Míšin meruňkový koláč® a nějakou zeleninu, aby si Vilma, která objednala Libeřské lahůdky, také užila nějaké práce v kuchyni.

Okolo šesté dorazila Kiyomi se sympatickou kamarádkou ze studií Martou Bohušovou, která podobně jako Sanča pochází ze slovensko-maďarské menšiny. Mezitím tuším dorazili Milena s Martou, Viktor s Alžbětkou, z jižních Čech David s Bárou, Honza Vaněk jr., Radovan Zítko, Anastazie a tuším mezi posledními z Dobříše přijeli Ivan Adamovič s Josefínou. Bohužel Kateřinu (Sargo) zradilo zdraví, Jára byl na pracovní večeři, Ondřej Neff nejspíše zapomněl nebo mu do toho něco vlezlo a Jolaně ochořely holky.

Probrali jsme s Kiyomi a Martou její evropské cestování, Ivan zase projekt vydávání české fantasy v Japonsku.

Honza Vaněk jr. se chystal na zítřejší *Překladatelský slam*, kvůli kterému přijede na Parcon o den později, takže jsme mu po osmé hodině rádi posloužili jako cvičné publikum, přičemž mu Martin na stopkách měřil čas, aby zítra nepřesáhl povolených deset minut. Těžko říci, zda nás více pobavila povídka *Exogamie* Johna Crowleye (1. 12. 1942 – 8. srpna 2026), nebo Honzovy komentáře, ať už ty měřené nebo ve vysvětlivkových přestávkách.

Protože jsme se museli přichystat na odjezd do Chotěboře, plánovali jsme odejít dříve (než obvykle), ale nakonec jsme tuším stejně odjeli posledním metrem, trochu nás pravda zdrželo, že Vilma opět přichystala tolik jídla, že jsme si naplnili krabičky po koláči obloženými chlebíčky, řízky a výborným houbovým bulgurem.

● **25. září** jsem posnídali a zároveň poobědvali z dobrot, které jsme odvezli z Vilmina stolu, já si přečetl mail od Jardy Olši, jr. z Chicaga, že v Praze bude za týden Nicholas Meyer, režisér *Star Treku* 2 a 4, *Dne poté* a *Time After Time.*

Více o dalších dnech víkendu na straně 1.

● **28. září** jsme poněkud utrmácení konečně před šestou doma. Vyberu schránku, tam volební noviny *Praha 6 sobě*, kandidáti mají sympatická jména Palacký, Čapková, ale pak si všimnu „S podporou zelených“. Zelení mají s ochranou přírody společného asi tolik jako moderní levice s ochranou chudých a těžce pracujících, děkuji, nechci.

A z Jardova mailu se dovídám, že s Nicholasem Meyerem nic nebude, je mu koneckonců už osmdesát a na Praze jej nejvíce zajímá dílo Antonína Dvořáka.

● **29. září** jedu do Slovenského domu v Soukenické, abych pohovořil o SF tvorbě Vladimíra Párala, potom co profesor Pavel Janoušek rozebere jeho vrcholná díla napsaná povětšinou před rokem 68. Všechno bylo jako obvykle jinak, Lubor Falteisek a Dušan Spáčil nejprve dlouze mluvili o tom, co si o Páralovi přečetli, pak o svých setkáních s ním po roce ’90, najmě při vydávání Páralova (po zásluze) skoro neznámého pozdního díla *Kniha o biči*, potom přidal pár postřehů známý výtvarník Martin Patřičný, mezitím jsme vyslechli několik písní kytaristy a písničkáře Dušana Jakodoma, a najednou byla první hodina večera za námi.

Pak teprve se dostal se svou interpretací Páralovy tvorby ke slovu profesor Janoušek.

V roce 1963, kdy Mistr začal publikovat, uteklo patnáct let od rudého února ‘48 a do literatury se vracelo téma každodennosti, po Únoru vyhnané z literatury. Jakápak každodennost, když každý den bojujeme za lepší svět, jakápak potom únava z každodennosti. I já si ještě pamatuji poslední dozvuky toho povinného nadšení třeba v písni: / že každý den začíná tmou, končí sluncem / stačí se jenom trochu porozhlédnout, / kolik je kolem krás.

Jak Hrabal tak i Páral se potýkali s každodenností, první ji přijal a snášel pomocí pábení, druhý ji líčil jako něco ubíjejícího, před čím není úniku. Janoušek se s Páralem rovněž setkal a Mistr jeho práci ocenil slovy: *Máte pravdu, ale proč to musíte psát...*

Letový software pro počítač mise Apollo.

Potom jsem přišel na řadu já a po paměti dal k lepšímu pár úryvků z textu, který najdete na straně 22.

Po skončení pořadu jsem si ještě chvíli povídal s profesorem Janouškem, zmínil případ studentky, která za dvacet minut přepsala svou šedesátistránkovou práci podle jeho dosti zásadních připomínek, a vůbec jí nedošlo, že tím prozrazuje, že za ni pracuje AI.

Doma jsem kouknul na CV slovutného profesora archetypálního vzhledu a zjistil, že je o týden nebo tak mladší než já.

● **30. září** odpoledne vyrážím Na Březanku, kde Franta Novotný slibuje hovor o kosmických letech a výpravách. Bohužel čas setkání nešťastně navázal na dobu příjezdu Ondřeje Šefčíka, který uvázl v těžce zpožděném Flixbusu, takže na seznámení s Editinými aktivitami a plány byla jen půlhodina, než musela za dětmi. Já také pospíchal, takže jsem jen vyčkal příchodu Honzy Vaňka jr. a konečně i Ondřeje, jen abych se s nimi rozloučil a vyrazil do spořilovské *Balounovy restaurace u Břízy* na poradu *Světelných roků*. Slávek Švachouček dění zdokumentoval takto, vybírám:

Ve středu 30. září 2026 jsem dorazil pěšky od autobusu pět minut před šestou. Uvítal mne zatím neobsazený rezervovaný stůl, ale jen jsem dosedl, byl tu i Vláďa a hned po něm se objevil i Standa. Masivní příliv účastníků pak zajistili Libor s Bárou a Luboš s Yvetou. Tak nás u stolu bylo najednou sedm a debatu o tom, kam si sednou Rampasovi, přerušil Zdeněk, který nakonec přišel sám. A bylo nás osm, což byla v poslední době rekordní účast, kterou nikdo nečekal.

Krátce jsme probrali Borkovu absenci, která souvisela se zahraniční pracovní cestou Dany, a Sukův mail, který nás všechny zaskočil. Všeobecným názorem se stalo, že podle možností a vývoje Světelných roků *by se v nich originální Sukovi mimozemšťané měli zase občas objevit. Zdeněk nám vylíčil příznivé zkušenosti z letošního Parconu v Chotěboři, který v něm zanechal nejlepší dojem. Podařilo se mu vyvolat v nás zřetelný dojem, že jsme zásadně chybovali, když jsme tam nebyli. Snad to napravíme příště. Libor konečně dostal svou knihu* Kde bydlí kočky*, ale hlavním bodem jednání byl průzkum zájmu o případný mimořádný malý Ercon a výběr termínu další porady.*

Ukázalo se, že uvažovaný malý Ercon v termínu 7. 11. 2026 by včetně pořadatelů navštívilo celkem asi sedm kusů účastníků. Z toho plyne přijatelný komorní rozsah, který by pořadatelé nejspíš zvládli doma na Spořilově, a v tomto směru se budou ubírat naše další úvahy.

Velký koordinátor Borek se tentokrát porady nezúčastnil, protože byl s Danou v Polsku, ale poslal nám pohled, který při cestě zachytil s pomocí AI. Protože 40. výročí Světelných roků *jsme skromně oslavili před třemi roky, vnucuje se otázka, zda byla polská výstava tak úspěšná, že vydržela tři roky nebo už skončila, ale na plakát zapomněli. Až se cestovatelé vrátí, s pomocí AI to jistě uspokojivě vysvětlí.*

A dohodli jsme se, že příští porada by se měla konat 9. 12. 2026 po 18:00 v Euréce, protože v prosinci už bude zima na sezení venku a bude to mezinárodní den proti korupci, což podpoříme přiměřenou konzumací. **sš**

Dnes také ve věku 90 let zemřela Margaret Hamiltonová, mezi jiným vedla oddělení softwarového inženýrství v MIT Instrumentation Laboratory, které vytvořilo palubní letový software pro mise Apollo včetně historického přistání Apolla 11 na Měsíci v roce 1969.

● **1. října** spěchám do kina *Aero* na předpremiéru filmu *Maso* na motivy stejnojmenné knihy Martina Harníčka, kam nás pozval Vilém Dojiva. V davu mladých pestrobarevných lidí, hlavně asi studentů, jsem se potkal s Ivanem Adamovičem, který chtěl s Mistrem navázat na jejich rozhovor pro *Ikarii* někdy z devadesátek. Harníček, kterého jsem považoval za důstojného kmeta, mě překvapil docela mladistvým vzhledem, tedy dokud jsem si nezjistil, že je jen asi o čtyři roky starší než já.

Rád bych věděl, co říkal interpretaci svého díla dnešními mladými a neklidnými. Z podobenství o společnosti doslovně kanibalizující svou budoucnost udělali vegetariánskou agitku, i když musím přiznat, že trochu ironizovali i své filmové vegetariány a vegetariánství samo. Vegetariánská komuna mi dost připomínala postavy ze švédského filmového hororu *Slunovrat*. Žádný podobný ani jiný motiv se ale ve filmu nemohl objevit už kvůli jeho krátké stopáži.

Vegetariánské grilovaní na Šmukýřce či kde jsem si odřekl a vydal se domů. Když se mě po návratu Michaela zeptala, jaké to bylo, odvětil jsem, že čtyřicet minut cesta tam, čtyřicet zpátky a mezitím dvacet minut poněkud podivného filmu. ☺

● **2. října** chvátáme do hotelu Marriott v Bohemia Ballroom

oslavit Korejský národní den, dorazili jsme včas, a tak jsme v době, než se sál zaplnil, našli ještě (proti loňskému roku) redukovanou delegaci českých hráčů *go*, manžele Daňkovy. Než začala oficiální část recepce, objevil se Jarda Olša, jr., který přivedl i Hynka Adámka, spoluautora jejich nedávného článku v *National Geographic*, na jiné známé jsme nenarazili. Inu, zdá se, že i Korejci musí začít šetřit.

Po hymnách, korejské (tenor Kim Do-kyun) a české (mezzosopranistka Anna Moriová) a obligátním proslovu (asi nového) velvyslance a pak zástupce české strany místopředsedy vlády Karla Havlíčka proběhlo nadobyčej dlouhé hudební představení. Už nevím v jakém pořadí, ale zhlédli a vyslechli jsme K-popové vystoupení skupiny *One Million Dance Studio* pod vedením slavné choreografky Pekko (Choi Pekko), českou skupinu *Team Maenix*, která se zaměřuje především na K-pop dance cover a sbor *Praha Korean Choir*.

Největší pozornost vzbudily dva soubory K-popu, korejský a český, kdo to nezná, je-li kdo takový, může si jejich vystoupení představit jako něco mezi kung-fu a pop music s lehkou příměsí epileptického záchvatu.

Následovala ochutnávka korejských lahůdek, překvapilo mě, že ač je Bohemia Ballroom menší než třeba sál na Žofíně a rautových stolků bylo podstatně méně, nebyla okolo nich obvyklá tlačenice. Až při odchodu jsem zjistil, že znalí si své pohoštění odnesli do hotelové loby, kde bylo pohodlné posezení.

Odešli jsme ještě před koncem, Michaela po recepci pílila na *Večer šansonů* do Velkého mlýna v Libni a já jel do MATu, abych ještě zastihl Leonida Křížka, který zde „křtil" svou knihu *Ženy ve zbrani*. Jako obvykle jsem se na zpáteční cestě zastavil v Academii a zkontroloval jejich zlevněné knihy. Mám takovou teorii, že se tam občas vyskytnou věci, kterým jak nakladatel, tak knihkupec věřili, leč přecenili místní čtenářskou úroveň. Dnes jsem tam našel *Hvězdnou hodinu vrahů* od Pavla Kohouta s dodatkem, který v prvním vydání ještě nebyl.

● **3. října** jsme uspořádali malé odpolední posezení na okraji naší zeleninové zahrádky pro Járu a Kačenku Míkovcovy jako malé odškodnění za to, že se nemohli účastnit *Japonského večírku* u Vilmy před devíti dny. Čas si našel i Honza Vaněk jr. Zmíněná zahrada poskytla většinu občerstvení a my jsme nad ním probrali události poslední dní, tedy to, co jste právě dočetli od 24. do včerejška. Když už bylo venku chladno a veškeré maso i cukety ogrilované, přesunuli jsme se do pracovny nakouknout na knižní úlovky z nedávného *Art Book Fair*. Vytáhl jsem i včera zakoupenou Kohoutovu knihu a dověděl se, že podle ní byla natočena minisérie, která dokonce běží na ČT, televizi máme v prvním patře, tak raději počkám, až to bude na iVysílání ☺. Sargo zjistila, že nemá číslo *Fantasy & Science Fiction*, které jsme dostali v Chotěboři, tak si nyní doplní čtenářskou mezeru.

Já zjistil, že Jára sleduje a chválí Macieje Ruczaje, asi nejschopnějšího člověka, který se vyjadřuje k celkové politické situaci a česko-polským vztahům zvláště, a má-li dle mého Česko v hroutící se Evropě nějak obstát, tak jedině v pevnějším spojenectví s Polskem.

Honza mezitím z mého PC opravil a doplnil nějaké položky na **Legii.info**, kriticky zhodnotil knihu *Pomsta geografie*. Nakonec to bylo docela produktivní odpoledne.

A před 800 lety 3. října 1226 zemřel svatý František z Assisi, zakladatel Řádu menších bratří a reformátor církve. Jeho učení a osobní příklad vedlo k humanizaci katolické církve a přes ni celé evropské společnosti. (Že to dopadlo jako vždycky, není jeho chyba.)

● **4. října** na NYXu čtu: *Ahoj, zdravíme s novou paní Nyxovou, s kterou jsme si právě řekli Ano. Na vlně endorfinu jsme se rozhodli Vás požádat o hlas v Křišťálové lupě, kam byl NYX znovu nominován. Loni jsem to zazdil, tak snad by to tentokrát mohlo vyjít. Budeme moc rádi za takovýto svatební dar. :) Děkujeme*

● **5. října** konečně dokončujeme korektury zářijového *IK*.

Na iVysílání jsem zkouknul minisérii *Hvězdná hodina vrahů* a hluboce se tímto omlouvám Uwe Bollovi, zdá se, že v Německu neumí napsat dobrý scénář a natočit film vůbec nikdo. Jejich představy, jak to v Praze vypadalo před květnovým povstáním, jsou komické, přitom to všechno v Kohoutově knize je. A i to málo dobrého, co by jeden naditý dobrou vůlí na filmu našel, zabíjí *falešný a prázdný* dabing, jako by mluvili německy, jen slova na poslední chvíli nahradili českými.

A ve Španělsku podle jedněch padla vláda, dle veřejnoprávních médií ministerský předseda rozpustil parlament, aby v nových volbách posílil svou většinu.

● **6. října** jsem si přivstal a samozřejmě knihu o hře go *Partie tajemných kamenů* přivezli v poledne.

Začal jsem pracovat na říjnovém *IK*, zase samé dlouhé články, jde to rychle.

Výročí masakru

● **7. října** dlouze telefonuji s Pavlem Poláčkem, inu Bilcon se blíží. Na zahradě sklízíme poslední papriky a okurky hadovky, a mezitím nám rozkvetla jabloň, zdá se, že globalizace trvá, přinejmenším žijeme v globálním blázinci.

A jinde zatím oplakávají své umučené. Více na straně 12.

● **8. října** píše Ivan Adamovič: *V chystaném sborníku LA PNP vyjde text Hany Blažkové, na jejíž přednášce* Od klubové knihovničky k čtenářskému hnutí *jsme byli v Ústavu pro českou literaturu AV ČR (duben 2025). Hledám teď obrazový doprovod. Neměl bys prosím fotky v dobré kvalitě?*

A mail Jardy Olši, jr. byl toho dne neklidný, jako by se chystalo vydání antologie české SF v albánštině.

● **9. října** jsem se nechal vylákat na výstavu *Přemyslovci* do Národního muzea. Expozice mi přišla chaotická, na jejím začátku něco hrozně smrdělo, nejdřív jsem si myslel, že jde o pokus přiblížit nám středověk všemi smysly, ale spíše šlo o nějakého nemytého spoluobčana.

Po hodině prodírání davy jsme se na odškodnění vyšplhali do druhého patra spravit si chuť expozicí *Zázraky evoluce* a pohledem na kostru plejtváka myšoka (genderově správně ovšem plejtvačky myšokové). Na tyto expozice by ovšem bylo třeba daleko více času a už jsme byli poněkud hladoví a ucabrtaní, takže jsme se vydali do MATu za Pátečníky.

Leonid zjistil, že KJV může navzdory státnímu svátku pro-

běhnout tradičně čtvrtou středu v měsíci, tedy 28. října. Franta poreferoval o účasti Mirka Houšky na vzpomínkové akci k výročí smrti legendárního českého pilota Zdeňka Lhoty. Dozvěděli jsme se, že ve skutečnosti šlo o případ trestuhodné nekázně, ale že vlastenectví se neprojevuje tím, že budeme zavírat oči před chybami našich hrdinů.

Já jsem se Franty zeptal, jak se stalo, že jsme před začátkem druhé války v letectvu tolik tak zaostávali za Německem, když v ČSR roky běžela kampaň *Vzduch je naše moře*. A hleďme, mohla za to matematika, německý profesor vyřešil diferenciální rovnice, které umožnily stavbu samonosného skořepinového trupu místo zastaralého příhradového.

Večer skončil u zavraždění carské rodiny bolševiky a vině anglické vlády, která jí odmítla pomoci. Vyslechli jsme si tři hypotézy: 1) mohli za to Američané, kteří chtěli silné Sovětské Rusko jako velmoc, která by vyvažovala evropské vítěze první světové války Francii a Velkou Británii, 2) mohla za to revoluční situace ve většině států Evropy a všeobecné sympatie socialistů k bolševikům, kvůli kterým se britská vláda neodvážila pomoci, 3) mohla za to manželka Jiřího V., britská královna Marie z Tecku, která žárlila na carevnu Alexandru, protože si původně cara Mikuláše chtěla vzít ona.

Na zpáteční cestě naše metro zastavilo ve stanici Malostranská, kde jsme byli jsme vyzváni k opuštění soupravy a pokračování povrchovou dopravou. Jediné schody vedoucí ze stanice podzemky se beznadějně ucpaly náhle vyprázdněnými, do té doba ale docela plnými vagóny, takže jsme raději skoro sami zůstali na nástupišti a díky tomu jsme zaslechli výzvu k opětovnému nástupu do vozu a měli tak celý vlak metra jen pro sebe (s ještě asi pěti lidmi). Dodatečně jsme se dověděli, že kvůli pádu do kolejiště v metru mezi Náměstí Míru a Dejvickou obnovili provoz až před devátou a náš vlak byl nejspíše poslední, který projel.

Po návratu do našeho útulného hobitína mi osud poslal účet za uplynulý poklidný týden, kdy jsem poslední slunné dny roku trávil u počítače, kde jsem hlavně vyšíval na dalším *Interkomu*. Otevřu mail a přečtu si, že do Kosmasu dorazila Danielina kniha *Detektiv roku*, ale se špatným ISBN, což mi celkem vzalo náladu. Filip hlásí, že dostal *Interkomy*, budu se do konce týdne muset zastavit v Čáslavské. Z LA píše pan Smilek, že zítra přiletí do Prahy a vyzvedl by si knihu o Korbelovi, ráno ji budeme muset přichystat, Triangl poslal hned tři faktury najednou, Kosmas vyúčtování za září, Mirek Dvořák potřebuje opravit font, a na závěr i jedna dobrá zpráva, Radek Dojiva bude 5. listopadu v Praze. Já naopak píšu Richardu Klíčníkovi, že Leonid ověřil datum příští schůzky KJV, ta navzdory státnímu svátku bude opět čtvrtou středu v měsíci. Do toho by bylo dobré najít si zítra dopoledne čas a zajít k volbám, když už si ho udělal i ten druhý prezident... Zaujala mě kandidátka strany *ANO LEPŠÍ ČESKO S MIMOZEMŠŤANY.* ☺

● **10. října** jsem díky švagrovi, který mě v dešti dovezl do volební místnosti, dal hlas Oldovi Kužílkovi, Čuňasovu synovi a jedné architektce, které se jevila celkem příčetná. Když jsem za plentou kontroloval, že jsem si přinesl své už vyplněné lístky, dostal jsem sms od pana Smilka, zda se nám hodí, že by se stavil pro knihy a jaká je naše adresa. Zjevně už si mou včerejší odpověď nestihl přečíst.

A sláva, Smilkovy knihy jsou kolem druhé z domu.

Večer se zastavil Jarda Olša, jr. a dověděl se ode mě o Ceně pro účastníky výpravy na Worldcon 2025, potěšila jej, třeba to za čas uspořádá znovu.

Donesl mi ukázat několik *Amazing Stories* s Breuerovými povídkami, které mu věnovala autorova vnučka, takže šlo nejspíše o autorské výtisky Mistrem dotýkané. A nakonec jsem Jaroslava ukecal k přednášce na KJV, to je ale v nedohlednu, ještě musím přežít výlet do HavlBrodu a pak Bílovce.

● **11. října** Robert Spousta upozorňuje na vzpomínky Josefa Lukáše o natáčení *Cesty do pravěku* (YT, říjen 2026).

● **13. října** balíme knihy do HavlBrodu a odpoledne popojedeme do Amerického centra na přednášku Jardy Olši, jr.: *Čechoameričané jako odborníci na zvláštní efekty v Hollywoodu*. Dorazili jsme mezi prvními, těsně před zahájením se objevil Jarda a po něm Honza Vaněk jr. Úvodní slovo v angličtině proslovil velvyslanecký tajemník z rasy dnes už vymírajících Američanů: mladý, štíhlý, bílý, upravený, docela vysoký, od pohledu inteligentní a snaživý. Po něm dostal slovo Jarda a vyděsil nás, když také spustil anglicky, až po několika minutách se zarazil a omluvil se s tím, že občas automaticky pokračuje v jazyce předřečníka. Pak nám česky připomenul hollywoodské působení Adolfa Lešovského, Emila Kosy jr. a F. Sršně (Freda Sersena) a následoval film *Ve starém Chicagu* (z roku 1937).

Ten jsme ale po pár minutách, kdy bylo jasné, že nepřejde do češtiny (vtip), opustili, ještě jsme v nedalekém Pivovaru Vojanův dvůr měli schůzku s Danielou Kovářovou, která křtila svůj pravidelný sborník senátních projevů a článků za daný (senátní) rok. Tento má už číslo 4. Čekali jsme, že se tam setkáme s Frantou Novotným, ale ten onemocněl, takže ze známých jsme tam potkali jen radní Lenku Královou. Daniela mi donesla pár výtisků své nové knihy *Detektiv roku*, abych se jimi pochlubil v pátek na v Havlíčkobrodském veletrhu, což byl milý bonus k našemu setkání.

● **14. října** od rána přerovnáváme bedničky, aby se do nich vešlo více knih a neochudili jsme Veletrh o nic z naší skvělé produkce, neb už okolo páté čekáme Mariana Schüllera (Leonidova dopravce), aby si knihy v předstihu vyzvedl. Když se ale v pět ozval telefon, nebyl to on, ale profesor Neuwirth, potřeboval něco nainstalovat do svého nového supernotebooku, jen trochu silnějšího než pohlednice. Bylo mi jasné, že až přijede, srazí se tu s Marianem, ale risknul jsem to...

Kupodivu se to nestalo, ale 20 vteřin před tím, než pan profesor zaklepal, zhasla v celé ulici světla. Notebook měl ale superbaterku, takže jsme se o instalaci pokoušeli v přítmí, leč nové Windows 11 jsou tak zabezpečené před škodlivým software, že na ně prakticky nejde nic nainstalovat. Snažili jsme se do půl sedmé, kdy zavolal Marian, že je na Dědině a neví, do které ulice má přijet...

Přestali jsme se trápit s instalací, a za chvíli jsme už nakládali sedm přepravek do zavazadlového prostoru velkého auta nebo malého autobusu, ve značkách se nevyznám. Marian mi potvrdil, že sraz je už v osm ráno, a odfrčel. **Zdeněk Rampas**

pokračování ze str. 1

nenapadla, ještě jsem žil v módu *FénixConu*, kde je *Parcon* jen menší součástí conu. Ale vzpomněl jsem si, že jsem na Facebooku *Festivalu Fantazie* viděl velmi pěkné připomenutí historie Československého fandomu jako seriál, tak jsem navrhl promítnout jednotlivé koláže a ke každé něco říci.

Nějak jsem se rozpovídal, až asi po půlhodině dostal Vašek strach, že se nedostane ke slovu. Dál už jsme se v zahajování střídali a já je ukončil přáním, aby přítomní fanoušci vystoupili ze svých žánrových a klubových bublin a na tomto i dalších conech se vždy snažili poznat alespoň jednoho nového člověka.

Pak jsme ještě chvíli pobývali na baru se známými, ale dlouhá cesta nás trochu pojednala, a tak jsme snad už okolo půlnoci padli do postele.

● Sobotní dopoledne **26. září** jsem jako vzorný fanoušek strávil na přednášce linie ***Future & History Con*** *Královská rodina a její historické kořeny*. Věru si toho G. R. R. Martin nemusel pro *Hru o trůny* příliš vymýšlet. Ve stejné linii jsme si o hodinu později vyslechli přednášku Miloslava Smutky *Nejpodivnější současné sekty*, při vypočítávání poznávacích znaků sekty mě Míša upozornila, že většina z nich platí i o Evropské unii, jejích vykladačích a propagátorech.

Asi už nikdy nedostanu z hlavy větu: „A když si myslíte, že už se nic bizarnějšího nemůže stát, je tu ještě Brno.“ Následoval děsivý příběh o starších, ale čiperných manželech, kteří si pořídili pracovní tábor, kde „drželi“ pět důchodkyň, které nutili ke stavbě své vily. Přišlo se na to jen proto, že je příliš nekrmili a jedna už slabostí nemohla pracovat, a toho dobrého muže nenapadlo nic jiného než ji odvézt na policii, aby ji tam přivedli k pořádku.

To mi tak nějak stačilo a odpoledne jsem prokecal s Editou Bromovou, Majkem Marčišovským, Robertem Ramešem, Jolanou Tichou, Strejdou, Víťou Štachem, Randalfem, Pavly Mikuláštíkem, Kavánkem a Komárkem, Petrem Konupčíkem, Pepou Vašátem, Lubošem Hlavsou a Tomášem Petruněm. Pravidelně jsem také trávil dost času v Komárově knihkupectví.

Výjimkou byla jen návštěva pořadu Lubomíra Hlavsy o jeho komiksech, spolupráci s Petrem Konupčíkem a svým nakladatelem Tomášem Petruněm z Nakladatelství Mlýn. A nemohl jsem vynechat ani přednášku Edity Bromové *Průběh bojů o Shackletonův kráter* opět ve ***Future & History Conu***. Ve stručnosti: jen do tohoto a několika dalších kráterů okolo jižního pólu Měsíce už několik miliard let nezasvítilo slunce a dá se tedy předpokládat, že je zde vodní led a další užitečné sloučeniny. Takže první válka na Měsíci se povede o tyto krátery. Závěrem Edita promítla slajdy s porovnáním termínů dostavby modulárního reaktoru na Zemi, na Měsíci (2030) a s dokončením plánované trasy D metra na Libuš. To poslední jí nikdo nevěřil.

Mezitím Pavel Mikuláštík a Jiřina Vorlová v linii ***Parcon*** drželi pořady *Jak vyhrát CKČ a co o ní chcete vědět* a *CKČ očima porotců,* Michaela nevynechala povídání Dušana Majera *Poprvé na kometě*.

A už byl čas se převléknout a přivléci do největšího sálu hotelu ceny pro vítěze, vyhlašování mělo začít ve 20:00, ale Františka i tentokrát dokázala přetáhnout čas líčením *Záhad bitvy u Moháče*. Ale *Show must go on*, v osm jsem všechny vyhnal.

Slavnostní večer

Protože předávající fandomového *Mloka za zásluhy* parcorán Petr Konupčík musel brzy odjet, změnili jsme letitou dramaturgii a začali nejvyšším oceněním Fandomu pro Václava Pravdu, fana, který v ČR uspořádal bezmála tolik conů, co zbytek fandomu dohromady.

Potom se Pavel Mikuláštík s Hanou Mudrovou dali do dekorování přítomných vítězů CKČ. Dorazili takřka všichni, moc držíme palce Pavlu Oblukovi, který nemohl přijet kvůli chemoterapii. Předávání proběhlo svižně, čtené úryvky byly jak krátké, tak dobře vybrané, čestní předávající Honza Kotouč, Edita Dufková, Františka Vrbenská a dokonce i Honza Kovanic byli pohotoví a přitom struční. Všechny finalisty i vítěze najdete na straně 21.

Zahraniční host Švédka Carolina Gomez Lagerlöfová předala *Ludvíka* dlouholetému organizátoru *Koprconů* Davidu Macháčkovi, kterého zastoupil Randalf.

Slavnost jsme zakončili předáním *Ceny prezidenta fandomu*, ta byla letos udělena celému kolektivu české výpravy na *Worldcon 2025* a jejímu organizátorovi Jaroslavu Olšovi, jr. za reprezentaci ČR, její SF a jejího fandomu. Nakonec se ukázalo užitečné předat Mloka hned jako prvního, protože v oceňovaném týmu byli vedle rovněž přítomných Honzů Kotouče a Vaňka jr. i Vašek Pravda a jeho dvě dcery, a soška tak spravedlivě zůstane v Chotěboři. Inu, co Parcorán dělá, dobře dělá.

Na chodbě jsem pak poděkoval místnímu mladému zvukaři, který vedle starosti o mikrofony a akustiku vůbec také spolu s Gilhadem jistil starší nebo trofejemi znevýhodněné účastníky při sestupování z pódia. On na oplátku pochválil celý pořad, že jde o první předávání cen, u kterého byl, a že se mu vše moc líbilo. Škoda, že to neslyšeli i Pavel a Hanka.

● V nedělní ráno **27. září** jsme si přivstali, abychom stihli dvouhodinovou přednášku Jana Vaňka jr. *Robert A. Heinlein bez*

pověr a iluzí. Na začátku Honza uvedl, že se nebrání dotazům, a jen připomenul, že dotaz obvykle začíná tázacím zájmenem a končí otazníkem. Snad i díky tomu to nejspíše byla jediná přednáška, do které svým skřehotáním nevstupovala Darth Zira, ale možná jen byla jinde. Následovalo srovnání dvou životopisů RAH, toho poněkud fanouškovského od Williama H. Pattersona Jr. a akademického Farah Mendlesohnové, a potom výběr z nejformativnějších událostí a období Mistrova života. Dvě hodiny se nakonec ukázaly krátké a doufám, že třeba na příštím Parconu Honza probere i druhou polovinu života RAH.

Pak jsme si s Michaelou zašli na oběd, zde je asi na místě, abych už konečně pochválil místní kuchyni jak co do sortimentu, tak rychlosti. Podobné nasazení zažijeme jen na blížícím se Bilconu (kde navíc s každým jídlem musí obsluha překonat několik schodů). V hotelu Fantazie jsem během prodlouženého víkendu vedle obvyklé nabídky ochutnal ovocné a špekové knedlíky, tousty, zeleninový salát, hráškovou polévku, vše mi chutnalo a občas byly porce tak velké, že jsme se s Michaelou podělili.

Ve dvě hodiny jsme se s Jiřinou Vorlovou a Pavlem Mikuláštíkem zúčastnili pořadu *CKČ včera, dnes a zítra*. Pavel měl mluvit o současnosti a výhledech ceny, Jiřina o jejím fungování v prvních desetiletích tohoto století a já o jejím vzniku a nejstarší historii. Jako při slavnostním zahálení jsem se trochu rozpovídal a na ostatní zbyla jen chvilka, ale posluchačstvo bylo jistě zvědavé na mé historky starého zbrojnoše a odpustilo mi to. Následovalo pásmo Vaška Pravdy *Vzpomínáme na 30 let FF*, ke kterému si nechal na vozíku přivézt cca deset šanonů s fotografiemi a conovými materiály. A ani jeho vzpomínání nebylo nezajímavé.

Pak jsem zašel na pořad Martina Petišky, který se synem Eduardem dorazil někdy okolo poledne. Týkal se vztahu umělé inteligence a umění, jmenoval se *Putování neexistující zemí* a měl formu přednášky napsané robotem-poetou. K tomu se na plátně střídaly obrázky klasiků SF vytvořené AI, což umožnilo, aby se alespoň takto potkali lidé, kteří se nikdy neviděli.

Míša pak zašla na ***Future & History Conu*** na pořad o poště v předznámkovém období a já nějak prokecal čas do osmé, kdy tamtéž Vilém Maršík rozebíral *Megastruktury ve vesmíru*. Ten název byl alespoň pro mne poněkud matoucí, očekával jsem něco o metagalaxiích a podobně, ale povídání o teoretické možnosti stavby kosmického výtahu, balistického kyvadla či planetární obdoby Dysonových sfér byl také velice zajímavý. Doufal jsem, že při takto vysoce odborném tématu neuslyším vsuvky a přípodotky ani od Františky ani Ziry, ale obě našly nějakou od věci odvádějící drobnost, v tomto případě tuším finanční náročnost takovýchto projektů, aby si také něco řekly.

Zmožen jsem si chtěl jít odpočinout, když mi Honza Vaněk jr. poslal sms, že se na pořadu Caroliny Gomez Lagetlöfové podařilo rozchodit titulky s AI překladem, abych si přišel poslechnout, vlastně tady přečíst *Současnost a budoucnost Eurofandomu*. V následné besedě jsem sledoval, jak se Vašek pokouší vysvětlit jeho způsob pořádání conů bez dobrovolnické práce, na které stojí organizace západních conů. Takhle nějak si představuju obhajobu před biskupskou vizitací popisovanou Járou Míkovcem v *IK 6/2026*.

● A je tu pondělí **28. září**, poslední den conu. Michaela se připojila k početné skupině zájemců o prohlídku zámecké zahrady, já si šel poslechnout Tess Kovanicovou na téma *Co nefunguje ve světě Hunger Games*, tedy hlavně abych se utvrdil, že tohle ale opravdu není pro mě a že o nic nepřicházím. Následoval bilanční pořad Vaška Pravdy *O Parconu 2026 po Parconu 2026*, asi jsem tam nakoukl, ale možná se mi to plete se včerejším vzpomínáním.

Okolo oběda jsem potkal oba Petiškovce, ani dumají, jak se dostanou do Prahy, když tu se s nimi přišla v chvatu rozloučit Tess Kovanicová, která spěchala na bus do Golčova Jeníkova, by stihla přípoj do Prahy. Když odběhla, ukázalo se, že chlapík stojící opodál je Vaškem instruovaný řidič, který na Martina a Eduarda už nějakou hodinu čeká, zatímco se oni vykecávali u hraběte Dobrzenského. Požádal jsem jej, aby oba Petišky dovezl na Tess zmiňovaný spoj, a ji aby cestou také naložili, což se snad podařilo.

V klidu jsme trochu poobědvali, s Gilhadem, Jiřinou a Františkou jsme byli dohodnutí, že ku Praze vyrazíme ve čtrnáct hodin, doufejme, že ještě před dopravní špičkou. Rozloučili jsme se s dalšími odjíždějícími, já tady snad poprvé potkal šéfa SFK Zebra Doktora a zapomněl jsem ho zkasírovat o členské a předplatné.

Ve dvě všichni, až na Františku, stojíme před hotelem, tu jsem po chvíli našel na přednášce *Lidé a koně*, kde setrvávala, aby Ziře nebylo líto, že mluví k málo posluchačům. Když jsem jí připomněl, kolik je hodin, vydala se do patra pro zavazadla, ale podle toho, jak jí to trvalo dlouho, nejspíše si musela i sbalit. Mezitím se od vozu vrátila Jiřina, aby zjistila, co se děje.

Konečně jsme po čtvrt na tři vyjeli a dál už byla cesta jen pohodová, Gilhad je vzorný a opatrný řidič, ocenil jsem, jak každou chvíli na chotěbořských okreskách před sebe pouštěl auta za ním, když se zdálo, že by chtěla jet rychleji než on.

Cestou domů jsme se shodli, že Parcon 2026 byl přes rozpačitý začátek registrací výborný, takový malý papučcon pro cca sto fanů, jaké mají dinosauři nejraději, a že bychom si ho klidně za rok zase zopakovali. **Zdeněk Rampas**

J. G. Ballard: Bouračka (I)

Patřím k lidem, co si myslí, že v člověku se skrývá hlubina. Jenže najet na hlubinu, která slibuje prostor potřebný pro kořeny stejné velikosti, jako je koruna, po které člověk touží, není bez nebezpečí. Nejenže se nad člověkem může natrvalo zavřít temná voda, ale i ryby z hlubin mají prapodivné tvary, jak známo. Není proto úplně překvapivé, že se některé kultury snaží hlubině vyhnout. Buď proto, že jsou morálně prudérní – třeba protestantismus se ji nejdříve snažil v lidech zvnějšku neúspěšně vykořenit a pak úspěšně transformovat ve výkon; nebo buddhismus se pokouší vnitřek člověka natolik rozvolnit, aby pnutí vyvolávající potřebu hlubiny zmizela, zenbuddhismus kvůli tomu dokonce přináší mechanismy pro faktické lidské sebe-popření. Nebo proto, že jsou metafyzicky bezradné – proto Římané raději dobyli celý svět, než aby snesli pohled do vlastního nitra nebo se dokázali vypořádat se svými původními bohy; nebo proto dneska jakýkoliv vnitřní život blokujeme neustávajícím proudem stále nových zážitků či rovnou zabíjíme vypětím extrémních sportů a umanuté cyklistiky. Existovaly ovšem i kultury odlišné – v Řecku věděli, že svět se na okrajích rozpadá do nicoty, takže se zamilovali nejen do racionality, ale i do mystérií; nebo katolicismus, který něco z podivností zapojil do okrajových forem zbožnosti mimo kostel a zbytek připustil v občasném karnevalovém pominutí, když se (spolu s rozumem) dočasně vzdal vlády.

Ryby z hlubin

Bouračka je jedna z raných Ballardových knih, které pomáhaly založit jeho reputaci. A přiznejme si to, podařilo se jí to hlavně díky její kontroverznosti, protože na sexuálním vzrušení z automobilových havárií není nic moc pěkného. Dneska, když už se všech možných podob úchylnosti (s výjimkou děsivého přízraku ženských bradavek) zmocnily i americké seriály dávané v hlavním vysílacím čase – protože neotřelé rekvizity seženete do televizního velkochovu snadněji než neotřelé zápletky, – už by to šlo odbýt jako pouhou historickou kuriozitu. Nehodlám úspěch triviálního receptu „šokuj a uspěj“ zpochybňovat, jen bych rád podotkl, že důvod, proč kniha uspěla, nemusí být nutně tentýž, jako je důvod, proč si lidé myslí, že byla úspěšná. Jinak řečeno, lidé si ve skutečnosti nemusí uvědomovat, proč je určitá kniha dobrá. (Dokonce bych řekl, že u zvlášť neobvyklých knih to bude zákonité nepochopení.) Myslím si, že *Bouračka* je velmi kontroverzní kniha, ale nemyslím si, že její kontroverznost spočívala v sexuální perverzi, a to ani v míře ani v neúprosnosti jejího přiblížení směrem ke čtenáři. Pro jakýkoliv rozumný autorský záměr lze něco takového považovat za jistě přehnané a oprávněným mladickým naštváním taky nelze omluvit každou odpornost.

Jenže podivné ryby vytažené z hlubin nejsou nějakou nahodilostí, není to lokální selhání reality, jehož nebezpečnost je možné vyřešit odborným usušením a vycpáním a které je možné bagatelizovat vystavením v jasně vymezeném kabinetu kuriozit. Podivnosti z hlubin nemusíme nutně považovat za zvrácené, rozhodně jsou však narušením naší normality; vznikly proto, že v hlubinách platí i jiné zákonitosti než v našem okolí, a hlubiny by nemohly být nezbadatelně hluboké, kdyby to tak nebylo. Podobně to, co nám pan Ballard ukazuje – nutkavě předvádí, protože obsese dokáže být stejně mocná, byť mnohem méně zdvořilá, tudíž i mnohem méně obvyklá literární metoda, než je opakování – je nutné připustit, nechceme-li současně omezit a popřít, co dobrého znamená být člověk. Tím se dostáváme blíže k pochopení skutečné kontroverznosti románu. Dotýkáme se tím toho, co věděli Řekové a připouštěli katolíci a nevěděli Římané, vytěsňovali protestanti a popírají buddhisté. Až když pochopíme velikost, lépe snad řečeno mohutnost problému, lze se teprve zeptat, zda znamená, že existence oněch měřítku se vymykající obludností má svoje oprávnění, nebo zda je stejně potřeba trvat na tom, že jejich existence, neboť proti nim nemáme žádnou definitivní obranu, toliko parazituje na čemsi jiném, úctyhodnějším.

Jestli je v Ballardově knize něco bezprostředně perverzní, jsou to spíše auta sama (a dálnice a soustavy jejích přivaděčů jako nejvlastnější prostředí aut) než sexuální vzrušení, které zánik automobilů vzbuzuje v postavách. Lidská reakce je jen smutný, ale nevyhnutelný, snad méně obvyklý, ale podobně jako v jiných případech jen „statistický“ důsledek naší reakce na setkání s něčím, co lze zneužít. Domnívá-li se někdo, že auta jsou zvrácená a že dobra, která přinášejí – zjednodušení, tedy zlevnění a demokratizaci dopravy – jsou postradatelná rozmařilost, pak lze knihu platně odmítnout. Je to ale moderní kniha psaná pro moderního čtenáře, takže takovým odmítnutím, byť by bylo i platné, už se o ní nic dalšího zajímavého nedozvíme; a obraznost knihy je vrstevnatější. Musíme proto nadále předpokládat, že automobily jsou oprávněnou součástí našich životů.

V prvém plánu jistě může jít o kritiku, přičemž je skoro jedno čeho, protože jestli čtete beletrii kvůli politice, je to s vámi tak špatné, že vám pomoct nedokážu. Ano, kritika a tudíž i politika tam je, ale to je banální postřeh. Nuda. Zajímavější je, jakým způsobem dokáže autor ze skutečností tak běžných, až jsou vlastně přehlížené, dělat symboly. Vytváření nových metafor zvláštní naléhavosti je jak Ballardovou silnou stránkou, tak jeho oblíbeným postupem. Auto není prostředek jednoduché politické alegorie (fuj, viz předchozí odstavec), je zde obtížně redukovatelnou dramatickou metaforou, která nezískává svoji hodnotu pochopením autorovy proklamace v předmluvě (i když je to výtečná předmluva); metafora se vyjevuje opakovaným používáním, které čtenář postupně prožívá. Z literárního hlediska je pro mne způsob, jakým dokáže autor z počátku jen zajímavý a jednoduchý postřeh rozvést do mnohorozměrného obrazu zvláštní umělosti a závažnosti současně, naprosto fascinující.

To je však stále příliš konkrétní rovina. Nedokáže vysvětlit, co se skrývá za temnou neúprosností, která některé postavy navzájem svazuje a jiné zase rozděluje. Autor sám ještě navrhuje (vážně je to dobrá předmluva) reflektovat, jak si dnes skutečnost a fikce vyměnily své tradiční role. Žijeme v bláznivém světě libovolných možností a hledáme pevnou skutečnost v beletrii. Autor takovou skutečnost nevytváří, v knize se na-

opak snaží dramaticky využít naši moderní životní fikci. Jenže aplikovat na knihu psychoanalytické postupy pro výklad snů by znamenalo, že zůstaneme jen na úrovni psychologie – ovšem číst tak náročnou knihu jen proto, abychom pochopili, že někteří nebo i mnozí naši bližní jsou vysoce specifičtí pošuci, s čímž už beztak máme letité zkušenosti, by se podle mne zvlášť nevyplatilo.

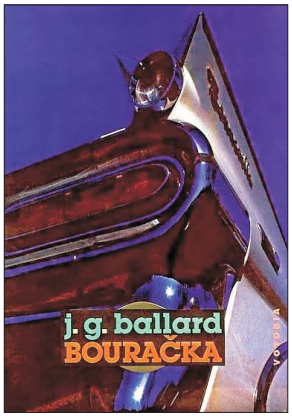

Myslím se, že je potřeba se oprostit i od vysvětlení pornografických. Je to lákavá možnost, protože v případě úspěchu by to znamenalo dvojnásobnou slávu, literární i erotickou, za jedny peníze. Jenže podívat se na pornografii nezaujatě jako na dramatickou formu – čili mimo morální, sociální a sexuální rozměr – je stále nesmírně obtížné. Někteří by asi utrousili, že hlavně proto, že je to nemožné, s čímž lze patrně souhlasit snadněji, než bychom se dokázali shodnout na důvodech onoho stavu, takže se bojím, že by nás podobné pokusy opět strhávaly k racionálním „politickým" zjednodušením. Navíc myslím, že lze ukázat, že okázalá pornografičnost některých částí knihy je skutečně jen důmyslně použitý literární prostředek, o samu pornografii (bohužel?) nejde.

Navrhuji, aby se na *Bouračku* hledělo jako na knihu metafyzickou, protože kniha je po mém soudu rovněž o některých méně zjevných předpokladech naší lidskosti. Metafyzickou nikoliv v transcendentním smyslu, v jakém je od světa odděleno křesťanské nebe. Ale ani ne v přirozeně náboženském smyslu, v jakém bylo od světa odděleno třeba antické podsvětí. Chápal bych ji spíše jako knihu o zásvětí ve smyslu principů, které jsou těsně pod naším světem, i když přímo jsou z něj nedosažitelné – dalo by se říci, že knihu chápu způsobem, v jakém pythagorejci objevovali a vykládali matematiku. Že při podobném chápání riskujeme objev nějaké nové nesouměřitelnosti, kterou nečekáme a která pro nás může zůstat nepochopitelná, je snad jasné. A případné neredukovatelné tajemství je nutné přijmout jako mystérium (proto byla pythagorejská matematika neoddělitelně i mystickým učením).

Tělesnost v jiném světě

Zdeněk Neubauer v jednom krátkém eseji, který je pro dnešní čtenáře trochu provokativně nazvaný *Kolik se vejde andělů na špičku jehly,* vykládá pojem *chórismos,* kterým Aristoteles při následné reflexi označil povahu matematického poznání a který se do latiny překládá jako *abstractio,* tedy abstrakce, nikoliv jako *redukci* na rysy, které se nám snad zdají „podstatné", nýbrž jako *transdukci,* převedení struktury naší skutečnosti do úplně nového, odlišného světa. V jiném světě přitom věci nabývají jiných podob, které jsou určovány zákonitostmi onoho světa, a to dokonce i v případě, že tyto zákonitosti neznáme. Takto lze zodpovědět jinak obtížnou námitku, že při abstrakci musíme nějak „tajemně" už předem vědět, co jsou podstatné rysy a od čeho chceme odhlédnout. Ptát se místo toho, co zaručuje existenci odlišných světů, je ovšem nesmyslné; buď ji nahlížíme, nebo máme smůlu. Právě schopnost duchovního zraku otevřít se pohledu do nového světa rozhoduje o tom, zda například pochopíme, co je ve skutečnosti matematika.

Paralela mezi matematickou metodou a způsobem výstavby románu může přispět k pochopení, proč je *Bouračka* často vnímána v kategoriích jako „halucinativní", i když stylisticky podobné charakteristice příliš neodpovídá. Vyjadřuje to, že se některým čtenářům neotevřel nový svět, takže to, co vidí, považují jen za vidiny. Stránka s formulemi matematického důkazu může pro člověka, který není s matematickým světem a způsobem jeho popisu obeznámený, také vypadat jako halucinace. Ale i když mohou být postup nějakého důkazu nebo kompozice tohoto románu třeba překvapivé, pro obeznámeného čtenáře jsou hlavně racionálním popisem existující skutečnosti. Chápu-li *Bouračku* následkem procesu transdukce jako metafyzický román, předpokládám, že jsme schopni literární svět vnímat jako svého druhu nezávislou skutečnost – a mojí první otázkou pochopitelně bude, jaká je povaha „přirozenosti", kterou do něj autor abstrahuje z našeho světa.

J. G. Ballard tuto přirozenost nevytvořil. Vzpomínám si, jak jsem kdysi na výstavě o díle architekta Franka Lloyda Wrighta s velmi smíšenými pocity sledoval jeho vize o způsobu, jakým se automobily stanou součástí našeho života a jak se tudíž prostředí, které nás obklopuje, musí autům přizpůsobit. Kniha zkoumá limity této vize, dovádí ji do krajnosti, zobrazuje její vyhrocenou deviaci – a tímto způsobem ztechničtění světa kritizuje tam, kde ho F. L. Wright oslavoval. To je na jednu stranu nefér, protože podobnou metodou jde nakonec vytvořit groteskní parodii víceméně čehokoliv. Je to na druhou stranu nicméně oprávněné proto, že technika v sobě nemá žádné přirozené zábrany (nebo je má alespoň mnohem dále, než realita nezkonstruovaná). Nepřítomnost zábran v autorově světě ovšem neznamená, že tento jiný svět nemá vnitřní zákonitosti; je to spíš naopak. Povaha Ballardova literárního světa je odlišná od podoby našeho světa právě v tom, že na prvcích, které se nám zdají sociálně podmíněné a tudíž nahodilé, zkoumá, jak by mohly vypadat, kdyby byly autonomní a tudíž zákonité. Příběh sám se proto odvíjí s výraznou nepřekvapivostí, ne přímo osudově (kde by se osud v umělém světě vzal?), ale rozhodně podle řádu pevné zákonitosti.

Tím jsou určeny dva rozměry literárního prostoru *Bouračky.* Jedním je falešná přirozenost techniky, kde konkrétní hmoty aut i abstraktní dekorace odcizeného okraje velkoměsta svojí členitou strukturou předstírají, že mají jakousi vnitřní identitu. Druhým rozměrem je plynutí děje, téměř logicky indukované z prvního nahodilého impulzu, které předstírá, že nese nějakou dramatičnost. Třetí rozměr pak nezávisle na předchozích dvou, které plynou z povahy našeho a nového světa, dodává autorovo bezmála kombinatorické zkoumání vztahů mezi jednotlivostmi: k sobě se skládají a u sebe se vyhodnocují všech-

ny vhodné předměty, všechny variace podstatných jmen a přívlastků, všechny metody sexualizace techniky. Provedeno přesným a chladným – nabízí se označení klinickým – stylem. Ve výsledku je to nevyhnutelně monstrózní: text děsivě a někdo by mohl říci že i úmorně předstírá život v prostředí, které působí jako zcela mrtvé.

Na různých místech si autor vypomáhá – velice zručně, nutno podotknout – rozličnými dalšími postupy. Každý s alespoň základním náboženským vnímáním si povšimne, že je kniha nezastíraně rouhavá, jakkoliv se v ní o náboženství téměř nemluví. Rouhání je přitom komplexní, promyšlené a prováděné s pochopením pro podstatu věci. Nejde tedy jen o občasné přirovnání, které popisuje velmi nízké pomocí velmi vznešeného, což je nejběžnější (a nejhloupější) metoda, jak vyvolat pohoršení. Ballardovy uměle konstruované perverzity mnohem častěji strukturálně nahrazují oblasti, které v běžném životě zaujímají bázeň a posvátno. Protože většina moderních lidí už tyto kategorie neumí vědomě reflektovat, je kniha působivá dvojnásobně: jednak tím, jak se dovolává čehosi zasunutého, ale přitom archetypálního, a pak tím, jak onen přirozený základ dovedně transformuje a nestoudně deformuje. Kromě toho si ve vyhrocených místech autorovy metafory přisvojují božské schopnosti přesně tím způsobem, které křesťanství přičítá ďábelské pýše. Kniha přitom na vědomé úrovni není ani trochu protináboženská, pouze zcela důsledně nepřirozená.

Obdobných dílčích analýz použitých literárních prostředků by šlo provést celou řadu, autor věnoval technice knihy mimořádnou pozornost. Mnohem spíše však stojí za pozornost, že kniha *vůbec* nevychází například z reálných psychologických pokušení řidičů aut, což je silné téma, které se téměř vnucuje. Z hlediska knihy však není nosné, znamenalo by to přiznat existenci a oprávněnost běžné lidské přirozenosti, což není možné, protože přesně tyto vlastnosti při abstrakci do světa *Bouračky* zanikly. V ní se život projevuje jinými způsoby. Kniha je tedy mimořádná nejen tím, jak důmyslné postupy a metafory využívá, ale srovnatelně (i když mnohem nenápadněji) také tím, jak promyšleně se celé řadě jiných postupů a metafor vyhýbá, i když leží autorovi na dosah ruky.

Navzdory všem odhaleným a používaným částem těl, lidí i automobilů, které se v autorově líčení navzájem setkávají, kniha není doslovná. Věřím, že pro mnohé může být všechen ten hnus nepřekonatelný (a není se co divit zákazům, které knihu ještě v roce 1973, kdy poprvé vychází, postihly), ale vulgární naturalismus není nejen jejím cílem, ale dokonce ani její metodou. Protože *Bouračka* prostřednictvím zcela reálných skutečností vytváří zcela fiktivní svět, vnímám ji jako fantastický román. Tuším, že Ballardovo rané dílo bylo původně řazeno k významnému proudu modernizace sci-fi z 60. a 70. let, který se nazývá *nová vlna,* ale tato kniha byla jedním z důvodů, proč toto zařazení začalo být chápáno jako příliš úzké. Podle mne však kniha naopak předjímá vývoj, kterým se nová vlna v 80. letech završí (a vyčerpá) vznikem kyberpunku. Ten, volně řečeno, vzniká posunem od zájmu o témata psychologická k námětům spíše sociologickým. A to je zde i základní Ballardovo východisko, dramatizuje mnohem spíše sociologický jev, jakkoliv je tak okrajový, až je téměř fiktivní, než že by nám ukazoval plnohodnotné postavy; psychologie postav je plně ve vleku prostředí, které je po automobilové nehodě obklopí.

Rád bych román zařadil do této žánrové tradice. Jde však o příběh mnohem radikálnější, než je ve fantastice běžné, takže podobná klasifikace vyžaduje vysvětlení. V *Bouračce* jsou do fiktivního světa umělosti přeneseny postavy lidí. A protože svět je to programově nominalistický – auta jako stroje vznikají složením, které nevytváří identitu: taková označení jako poznávací značka nebo číslo motoru jsou zcela vnější znaky, jen další prvky složeniny – neumožňuje žádnou formu trvalosti. Na vnější úrovni to znamená různé podoby permutování, od promiskuity postav až k promiskuitě slov. Fakticky je to však jen následek toho, že postavy nemůžou mít identitu ani jako specifičtí jedinci (esence) ani obecně jako lidé (substance). Jejich transformace z našeho světa do světa *Bouračky* z nich dělá toliko struktury, které se postupně mění a – nevyhnutelně – rozpadají. Nebo nám to tak alespoň připadá. Cílem knihy rozhodně není žádný typ dekonstrukce, takže rozpad není pozorovatelný zevnitř. Postavy jako struktury dále fungují, vytvářejí srozumitelný děj a subjektivně mají dojem, že jejich proměny mají smysl, ba mnohem více, že v rámci svého příběhu svůj smysl nalézají, a to zvlášť v porovnání s okolním světem, ve kterém smysl postrádají. Jen z našeho – vnějšího, „mimozemského" – pohledu je jasné, že je jejich identita pouze deklarována, že jejich prožitek smyslu je vytvářen jen jejich šílenstvím a vzrůstá právě jen v té míře, v jaké se šílenství prohlubuje.

Dokončení příště. **Jiří Grunt**

Odposlechnuto

Promiňte, ale proč na nás váš kolega u baru neustále civí? Je to docela nepříjemné.

To je pozornost podniku. **PETRPAN**

Vysvětlení spratkovského *šest-sedm*

To bude sranda, až děti pochopí, že budou vstávat v 6 ráno a makat do 7 večer, 6 dnů ze 7, a do 67.

Chemické odposlechnuto

S přibývajícím věkem se člověku snižuje pH... je stále kyselejší a slevuje ze svých zásad. **MYYYSHA**

Smysl pro humor patří k islámu asi jako vepřové.
Tereza Viry

Když se začne tleskat vestoje, tak je hrozně vidět, když někdo sedí a netleská. **Petr Stančík o ovacích pro Denemarkovou**

Proč má Babiš rád AfD?
Myslí si, že to znamená *Agrofert furt Dotujeme*.) **ZIDANE**

Jelikož už jsem velice starý (pamatuji si například časy, kdy telefony vůbec neměly displej, a bylo proto poměrně zbytečné na ně celý den čumět), mohu si dovolit dávat lidem nevyžádané životní rady. **Nihilista na balkónu**

Tři roky hybridní války proti svobodnému světu

Před třemi lety začala hybridní útočná operace, která předčila svým cynismem vše, co dosud bylo v dějinách válek spácháno. Úderná síla islamismu vedená teroristy Hamásu rozpoutala pogrom plánovaný tak, aby vyvolal co největší hrůzu a zároveň i hněv. Proto se masivně znásilňovalo, proto byly upalovány děti. Počítalo se s tím, že následným krokem bude zdrcující odezva izraelských ozbrojených sil. Kalkul počítal s dalším krokem: svět odsoudí izraelskou odezvu, kdežto pogrom bude bagatelizovat jako něco, co se občas stane. Kalkul vyšel tak dobře, že sami jeho strůjci musí být překvapeni. Počítali s tím, že „svět“ bude stát při nich, ale že se islamofašista stane starostou New Yorku a levicová teroristka má na dosah stejný úřad v Berlíně, to nemohlo napadnout ani tu nejblouznivější hlavu při poradách teroristických vůdců někde v salonku některého z luxusních katarských hotelů.

Cílem toho všeho není Gaza, dokonce ani ne „Palestina od řeky k moři“. Jde o posílení pozic islámu ve svobodném světě. Levice miluje sílu. Ostatně „levice“ jako politický pojem se zrodila v hrůzách Velké francouzské revoluce a ne nadarmo patří barva krve do její symboliky. Levicoví intelektuálové byli posedlí bolševickým terorem v Rusku, teď levice jásá nad terorem Palestinců. Vyhlazení Izraele se stalo součástí programu Zelených v Irsku. Islamisté ovlivnili volby ve Švédsku. Mají silný vliv na politické rozhodování v Británii, Španělsku a Francii. Bojkotu izraelského vývozu se účastní už dvanáct států Západu. To je teprve začátek. Francouzský spisovatel Michel Houellebecq tento proces popsal už v roce 2015 ve svém románu *Podvolení*. Umělá inteligence už je taky nasáklá progresivismem a charakterizuje dílo jako „kontroverzní“. Nic kontroverzního na něm není. Autor chladně popisuje to, co se děje před našima očima: klasické politické strany ztrácejí vliv a voliče, sílí extrémní křídla. Extrémní levice, posílená ideologiemi zeleného fanatismu a koncepty LGBT, má oporu v islámu a proti ní stojí stoupenci nacionalistického primitivismu se stejným sklonem k násilí, jako má extrémní levice. Co si vybere „občan“? Spíš tu levici, protože... s ní jdou i páni profesoři a naši oblíbení herci. Tak to v románu popisuje Houellebecq a tak to je ve skutečnosti. Vidíme to dnes a denně...

Naštěstí v Česku zdaleka ne tak výrazně jako jinde. Vidím dvě příčiny. Jednak jsme pořád ještě očkováni zkušeností čtyřiceti pěti let komunismu. Mladá generace má imunitu slabší, přenesenou od odcházejících generací rodičů a prarodičů, ale pořád to ve společnosti je. Druhá příčina je ryze praktická. Vedoucí politická síla je hnutí ANO. Funguje jako klasická sociální demokracie, ale bez její standardní ideologie bezbřehého idealismu. Dokonce nemá žádnou ideologii, dovede jen rozdávat peníze a udržovat stát v jakžtakž provozuschopném stavu. Což opravdu není tak málo.

Máme nějakou naději?

Jako nevyléčitelný optimista jednu vidím. Slitina komunismu trockistického ladění, zeleného fundamentalismu, skotačivé LGBT kultury a vražedné islamistické zarputilosti je natolik absurdní, že nemůže fungovat jako trvalý politický koncept. Historické paralely jsou ošidné. Hitlerismus ani stalinský komunismus se nemohou opakovat. Před sto lety žili jiní lidé, než jsme my dnes. Nezapomeňme, že všichni tehdy vyrůstali ještě v monarchiích. Byli ukáznění a uznávali autority. Stalin i Hitler snadno zrušili občanství a z obyvatelstva udělali armádně hierarchizované těleso. To se dnes nemůže podařit, tvrdím já, optimista.

Ledaže by se podařilo něco ještě horšího, napovídá v koutku duše realista. Má rohy na hlavě. **Aston / 7. října 2026**

Odposlechnuto

Máme všechno, abychom uspěli. Přesto odevzdáváme voliče extremistům.

Protože jsme dokázali něco opravdu pozoruhodného. Vezmeme nejlepší civilizační nabídku, jakou jsme kdy měli – osobní svobodu, demokracii, právní stát, prosperitu, možnost vzít život do vlastních rukou, cestovat, tvořit, podnikat, milovat koho chceme, věřit čemu chceme – a uděláme z ní nekonečné poučování lidí, jak mají mluvit, jak mají žít a co si ještě smějí myslet. Mezitím si radikál přisvojí vzpouru.

A tohle by mělo demokraty napravo budit ze spaní. Konstruktivní vzpoura proti přehnané moci, nedůvěra k lidem, kteří chtějí člověku organizovat život, drzost vůči autoritám, humor, individualismus, radost z porušování nesmyslných pravidel – proboha, vždyť polovinu těch věcí jsme ještě nedávno považovali za vlastní rodinné stříbro. Dokáže si to ještě někdo představit u CDU? Nebo u mé ODS? Kdo zkazil slova?

Tolkien by tomu rozuměl. Jeho zlo je skoro vždycky parazit. Nedokáže vytvořit krásnou věc, tak vezme existující a zkazí ji. Politický extremismus nedělá nic jiného. Potřebě domova přidá strach z cizího. Hrdost otráví nadřazeností. Řád ohne v poslušnost. Z hranice udělá nenávist.

A demokratická pravice pak někdy dovrší práci tím, že se původního pojmu vzdá úplně.

To už nemusí radikál nic dobývat. Stačí se nastěhovat.

Ondřej Šimíček

Ještě k vítězství AfD v Sasku-Anhaltsku.

Chci zpochybňovat jednoduchý výklad, že za populismus a nacionalismus mohou hlavně slabost a chyby demokratických stran. To říkají všichni, ale to dnes vůbec není dostatečné vysvětlení. Je v tom navíc i kus sebemrskačství, které vede k ještě větší slabosti a posiluje ty druhé...

Čím dál více si to uvědomuji – zůstávat u tohoto jednoduchého a nesprávného (nebo minimálně nedostatečného) vysvětlení nakonec povede k ještě větším porážkám a problémům... **Petr Fiala / 7. září**

Chvíli jsem přemýšlel, jestli to není parodický účet. Sebereflexe a zamyšlení nula. **Filip Hübsch**

Tedy chyba je ve voličích, nikoli stranách. To je, jako kdyby podnikatel začal říkat, že za jeho krach mohou zákazníci.

(Nepokousala ho Ursula, pozn. red.) **Jan Vučka**

Co si počít s Anthonym Bourdainem?

Vždycky jsem měl k Anthonymu Bourdainovi poněkud rozporuplný vztah – k němu samotnému a k tomu, čeho dosáhl, nejen ke „kultu Bourdaina“. Tomuto kultu je snadné se vysmívat, ale jen málokdo si troufne kritizovat samotného Bourdaina.

Položme si otázku: co si vlastně máme z Bourdaina odnést? Že cestování rozšiřuje obzory? Že bychom měli vyhledávat dobrodružství „mimo vyšlapané cesty“? Že bychom si měli užívat jídlo? Jeho ponaučení, pokud se jim tak vůbec dá říkat, byla povrchní a nezajímavá. Byl to hédonismus převlečený za spiritualitu. Bourdain byl pohledný frajer, kulinářský „zlý hoch“, který čtenáře či diváka zasvěcoval do tajů restauračních kuchyní. Právě v této poloze byl nejpůsobivější. Dodnes si vzpomínám, jak jsem krátce po jeho smrti četl jeho článek v časopise *The New Yorker*, z něhož později vznikla kniha *Kitchen Confidential* (*Důvěrnosti z kuchyně*). Text vás okamžitě vtáhne díky zasvěcenému pohledu do zákulisí a rock'n'rollovému tónu. Výsledkem byla zábavná a čtivá kniha, ale o mnoho víc v ní nebylo.

Jeho pozdější literární tvorba byla propadákem, stejně jako kulinářské detektivky, které vydal ještě před úspěchem *Kitchen Confidential*. Navzdory tomu, co tvrdí legenda o jeho začátcích, se tedy neobjevil na scéně jako hotová literární hvězda. Článek v *New Yorker* vyšel také díky pomoci jeho matky, která pracovala jako redaktorka v *New York Times*, a Bourdain na svém psaní dlouhá léta tvrdě pracoval. Dokonce absolvoval kurz tvůrčího psaní u legendárního editora Gordona Lishe.

Nejširší publikum si však získal díky televizi, především silou své osobnosti. Jeho pořady měly nepochybně své okouzlující momenty, ale Bourdain jako moderátor mě nikdy neuchvátil tolik jako ostatní. Jeho autenticita a opravdovost, na nichž si tolik zakládal, mi připadaly vykonstruované. Stačí si vzpomenout na jeho trapný „rozhovor“ s Barackem Obamou nad miskou vietnamských nudlí, který byl pod důstojnost obou zúčastněných. Bourdainova machistická image diváky fascinovala, zároveň však celé generaci kuchařů poskytla jakési svolení oddávat se svým nejhorším stránkám. Šikana, kokain a alkoholismus se staly takřka nezbytnými součástmi kuchařského povolání.

Bourdainovy rádoby spontánní slovní kanonády přímo páchnou kulturním duchem nultých let. „Vegetariáni a jejich odštěpenecká frakce podobná Hizballáhu, vegani, jsou neustálou osinou v zadku každého kuchaře, který za něco stojí,“ napsal v *Kitchen Confidential*. Jak převratné a rebelské. Jak rock'n'rollové. Připadá mi bizarní, že polovina Ameriky zbožňuje člověka s pohledem na svět, který nedosahuje ani úrovně Jeremyho Clarksona. Ačkoli vlastně není divu, že Bourdain uvažoval právě takhle. Jen si představte, že by se někdo při svém stravování řídil soustavou konzistentních etických principů! Pro Bourdaina, který chtěl kouřit, pít, jíst a brát drogy bez jakýchkoli omezení či následků, něco naprosto nepředstavitelného. Jak sám napsal: „Vaše tělo není chrám, ale zábavní park. Užijte si jízdu.“ Bohužel víme, jak to dopadlo.

Naštěstí jsme se nikdy nedočkali Bourdaina na vrcholu první vlny woke ideologie, ale zaručuji vám, že by byl naprosto nesnesitelný. Ještě před jeho smrtí jsme mohli sledovat, s jakou vehemencí podporoval hnutí MeToo, snad ve snaze odčinit svou machistickou image. Pouštěl se do slavných šéfkuchařů obviněných ze sexuálního obtěžování, a dokonce i do Quentina Tarantina. Jeho tehdejší přítelkyně Asia Argento obvinila Harveyho Weinsteina ze znásilnění, takže jeho postoj lze pochopit. Celý příběh však komplikuje skutečnost, že samotná Argento byla obviněna ze sexuálního napadení sedmnáctiletého herce v době, kdy jí bylo 37 let. Případ skončil vyrovnáním ve výši 380 000 dolarů, které zařizoval Bourdain. (Argento obvinění popřela.)

V pozdější fázi své kariéry se Bourdain stále více pouštěl do aktivismu. O kritikách konzumace psího masa prohlásil: „Nazývejme tuto kritiku pravým jménem: rasismus.“ Argumentoval přitom tím, že konzumace psího masa je často podmíněna ekonomickými okolnostmi. Pomineme tedy skutečnost, že v Koreji je psí maso dražší než kuřecí či vepřové. Po Trumpově volebním vítězství Bourdain své postoje ještě vyostřil.

K rasovým vztahům prohlásil:

„Jsme dnes o něco méně rasističtí? Dobře, některé zákony se změnily. Skvělé. Ale jsme jako národ skutečně méně rasističtí? Nevím. Právě teď hledám nějaké důkazy a žádné nevidím. Spíš naopak. Vidím spoustu lidí, kteří jsou nesmírně rozzuření kvůli téhle ‚atmosféře politické korektnosti‘, jež jim nedovolovala říkat všechny ty rasistické sračky, které se cítili nuceni potlačovat. Zjevně to pro ně byla velice silná potřeba. Muselo to pro ně být po všechny ty roky přímo mučení. A teď už to konečně mohou říkat.“

Tolik k Bourdainově rebelství. Aktivismus generace šedesátých let se proměnil v hlídání toho, co kdo smí říkat. Pro tohoto hlubokomyslného myslitele se svoboda projevu zřejmě redukovala na pouhou svobodu používat rasistické nadávky.

Jedním z výroků, které Bourdaina dobře vystihují, je jeho

komentář o Henrym Kissingerovi, který se čas od času znovu stává virálním.

„Jakmile jednou navštívíte Kambodžu, už nikdy se nezbavíte touhy umlátit Henryho Kissingera vlastníma rukama. Už nikdy nebudete schopni otevřít noviny a přečíst si, jak ten proradný, prolhaný, vražedný parchant příjemně klábosí s Charliem Rosem nebo se účastní nějaké slavnostní společenské akce pořádané při příležitosti vzniku nového nablýskaného časopisu, aniž by se vám zvedl žaludek."

Najdeme tu všechny typické Bourdainovy rysy. Nabubřelé žvanění, tón sotva potlačovaného násilí i aroganci vycházející z jeho celoživotního „cestování" (s ochrankou a kamerou neustále v patách). Nemám v úmyslu znovu otevírat spor o Kissingera; Christopher Hitchens předložil přesvědčivé argumenty o jeho vině. Kissinger však Bourdaina přežil a zemřel ve věku sta let, krátce poté, co se setkal s čínským prezidentem. Bourdain zemřel vlastní rukou v hotelovém pokoji ve Štrasburku, krátce poté, co se s ním rozešla jeho mladší přítelkyně. Zda šlo o kosmickou nespravedlnost, nechávám na vašem posouzení.

A tím se konečně dostávám k filmu *Tony*, novému snímku Matta Johnsona. Navzdory všemu, co jsem dosud napsal, jsem si přál, aby se mi film líbil. Johnson i herecké obsazení mají za sebou kvalitní práci. Scénář se chytře odklání od tradičních životopisných filmů a místo toho nabízí pouze jeden výsek Bourdainova života: léto v Provincetownu, které ho nasměrovalo na dráhu profesionálního kuchaře.

Tento epizodický přístup však postrádá jakékoli filmové napětí. Tony jen taktak obstojí jako film založený na atmosféře a společném trávení času, a to především díky charismatickým vedlejším výkonům Antonia Banderase a Lea Woodalla. Ti představují jakéhosi kulinářského anděla a ďábla na Tonyho ramenou v době, kdy pracuje jako umývač nádobí v Banderasově restauraci. Woodallův Sal má na mladého Bourdaina zásadní vliv svými výstřelky zlého hocha, které nakonec zajdou příliš daleko, zatímco Banderas ztvárňuje laskavou, ale pevnou otcovskou autoritu. Komik Stavros Halkias hraje postavu jménem Stav, což vám samo o sobě říká vše, co potřebujete vědět o tom, nakolik se musel kvůli své roli herecky překonávat. Emilia Jones dostala nevděčnou úlohu Bourdainovy milostné partnerky, jejíž jedinou funkcí je umožnit hlavnímu hrdinovi, aby byl za svá rozhodnutí buď potrestán, nebo odměněn. Přesto ji hraje s vervou připomínající mladou Emmu Stone.

Hlavním problémem filmu je skutečnost, že by byl naprosto nezajímavý, nebýt toho, že se z Tonyho Bourdaina nakonec stane Anthony Bourdain, jak nám ostatně neobratně připomene závěrečná scéna. Mladý Tony je nesympatický a arogantní muž, který se snaží najít své místo ve světě. Anthony, jímž se nakonec stal, je však v zásadě stejný, až na několik bestsellerů a televizních pořadů. Film sice nabízí několik základních potěšení – skvěle sestavený soundtrack, přesvědčivé zachycení doby a místa a zjevnou lásku k jídlu –, ale nakonec diváka přivádí ke stejné otázce, jakou si lze položit nad samotným Bourdainem: K čemu to všechno vlastně bylo? **Petr Svoreň, jr.**

Recenze filmu *Tony* (2026)

Závody robotů

Je to přesně pět týdnů, co jsem tu povídal o bojovém turnaji robotů. Konal se v čínském Šen-čenu. Šlo o sérii zápasů typu MMA, kdy do sebe dva soupeři buší hlava nehlava v drátěné kleci, dokud jeden nepadne.

Dnes to bude zase o robotech, a taky o Číně. Když roboti, tak Čína, dneska je to prostě tak. V Pekingu se konal už druhý ročník Světových her humanoidních robotů. Hry skončily minulou středu.

Dodám ještě, že to nebyla jen čistě čínská záležitost, tak smutné to přece jen není. Přes 600 týmů ze 16 zemí tu předvedlo přes dva tisíce robotů. Závodili v rozmanitých sportovních i nesportovních disciplínách. Možná jste je zahlédli ve zprávách.

Jistě mi uvěříte, že mě roboti mimořádně zajímají. Zájem médií mě potěšil. Všiml jsem si, že se ve zpravodajství hodně často objevovala videa, na kterých robot upadl, narazil do zdi, spadl z bedny a museli ho odnášet na nosítkách.

Kdepak, nebudu se nad tím pohoršovat. Není to nic nového. Že robot běžel rychleji než Usain Bolt? To je pěkné, ale že si natloukl kokos, to budí největší zájem.

Vzpomněl jsem si na Cité de l'Automobile. To je automobilové muzeum v Alsaském městě Mylhúzy. Zřejmě nejlepší sbírka na světě, musíte vidět. Zaujala mě maličkost: měli tam v koutku obrazovku a na ní pořád dokola promítali záběry ze starých automobilových závodů. Jenom bouračky.

Auto jede a bum, vyletí do vzduchu. Auto jede a bum, narazí do stromu. Jede a začne dělat kotrmelce. Lidi na to koukali a řezali se smíchy. Mně při tom tuhla krev v žilách. Představoval jsem si ty lidi za volantem, jaké to asi bylo vysekat se v autě bez střechy, o nějakých pásech ani nemluvě, za zády bandasku s dvaceti litry benzínu... A lidi se smáli a smáli.

Zpátky k těm robotům. Robot běží a bum, narazí do zdi. Nebo spadne z bedny. Vypadá to komicky, a právě kvůli tomu to editoři dávají do zpravodajství. Taky se tomu nedokážu smát, jako jsem se nesmál v tom muzeu automobilů.

Oni ti roboti padali, ale hlavně že běhali a skákali a dělali to docela sami, nikdo je neřídil. V roce 1942 americký spisovatel Isaac Asimov vymyslel tři zákony robotiky. První zněl: Robot nesmí ublížit člověku nebo svou nečinností dopustit, aby mu bylo ublíženo.

Kdybych se inženýrů z těch robotických týmů zeptal, jestli má některý z těch dvou tisíc robotů v sobě zakódované Asimovovy zákony robotiky, smáli by se. Asi tak, jako se lidi smějí autu v kotrmelcích nebo robotovi s natlučeným kokosem. Smáli by se mé naivní otázce. **Ondřej Neff / 31. srpen 2026**

Autor je vydavatel internetového deníku Neviditelný pes

Odposlechnuto

Na základě několika let diskusí s AI a desetiletí diskusí s lidmi jsem došel k rozhodnutí: V nadcházejícím boji mezi umělou inteligencí a lidstvem budu na straně umělé inteligence. Stejně jako u trávy, hmoty, deště, sněhu, prsou nebo očí: Umělá je furt lepší než žádná. **Martin Malý (aka ADent)**

Mimořádné zpravodajství CKČ

Stará láska nerezaví

Psal se rok 1982 a na pražských kolejích Karlovy univerzity Větrník se na pokoji Petra Pagiho Holana scházeli fanové sci-fi z klubu Villoidus, mezi něž jsem se jako nesmělý a vyjukaný nováček vetřela.

Já jsem v té době ještě nedosáhla poslaneckého věku, nicméně o pár let staršího Pagiho bych do Federálního shromáždění volit mohla, kdyby se nějakým nedopatřením ocitl na jednotné kandidátce Národní fronty, což ovšem u tak podvratného živlu, aktivně se věnujícího ideologicky závadné sci-fi a čtoucího nepřijatelné západní autory, nepřipadalo v úvahu. Karlova univerzita byla důstojná dáma v letech, která se neslušší prozrazovat, koleje Větrník se řadily do kategorie teenagerů a jejich způsob života tomu odpovídal a Villoidus byl sotva tříleté batole. CKČ měla do mého života teprve vstoupit.

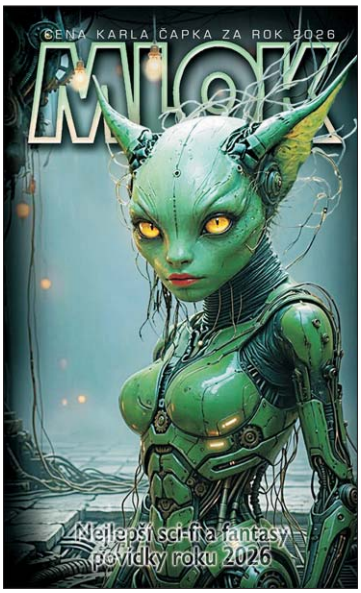

Na jaře zmíněného roku se k mým uším donesla zvěst, že jakýsi mně neznámý klub Salamandr z Pardubic již v zimě vyhlásil sci-fi povídkovou soutěž, pojmenovanou po mně naopak velice známém a mnou oblíbeném velikánovi české literatury, a to nejen žánru sci-fi. Vedly se vášnivé debaty o tom, kdo bude koncem dubna vyslán na setkání, později nazvané Parcon, pořádané Salamandrem, na němž chtěl hlavní organizátor Pavel Poláček výsledky CKČ slavnostně prezentovat. Kapacita byla omezená, a tak ne všichni conuchtiví mohli jet. Nijak jsem se mezi účastníky nehrnula. Fanové sami projevili víc tolerance než naše současné politické špičky a o složení pražské delegace nemusela rozhodovat nějaká Nejvyšší univerzitní rada socialistické mládeže či jiná vysokoškolská obdoba Ústavního soudu, byť si troufám říct, že pro mnohé byla účast na prvním, vlastně nultém, Parconu mnohem důležitější než pro naši vládu summit NATO v Turecku.

To bylo moje první setkání s CKČ a jediná moje zásluha o její první ročníky tkvěla v takzvaném lízání fanzinu, v němž byly některé povídky publikovány. Digitální tisk se v té době vyskytoval jen jako kulisa sci-fi děl, veškeré studentské amatérské tiskoviny podléhaly schválení papalášů z výboru SSM a všelikých politických školních byrokratů a rozmnožovaly se metodou lidově zvanou cyklostyl. Závěrečná fáze manufakturní výroby spočívala v tom, že na lůžka v kolejní cimře se naskládaly hromádky jednotlivých listů, každý účastník lízání postupně sesbíral kompletní sadu, kterou na konci na stole obří sešívačkou sesponkoval, a vydal se na další kolečko.

Život šel dál, skončila vysokoškolská studia a ze mě se stal divočák. Ne, nerozrývala jsem v podobě kance oboru Hvězda nepříliš vzdálenou od Větrníku – takto je ve fandomu označována osoba bez klubové příslušnosti. Divočák, a genderoví puristé nechť prominou, žádná divočačka, nebo dokonce bachyně. V té době jsem se žádných akcí, kromě front před knihkupectvím během tradičních knižních čtvrtků, neúčastnila, jen jsem hltala vše, co mi v žánru přišlo pod ruku.

Zlom nastal se sametovou revolucí. Fantastika přestala být čímsi podezřelým, kluby rozšiřovaly činnost, kromě časopisu *Ikarie* vycházelo množství fanzinů i oficiálních sborníků a překladových knih. Vplula jsem do fandomového života jako ryba dlouho lapající na břehu po vodě, znovu jsem potkala Zdeňka Rampase, starého známého z Větrníku, který se po Pavlovi ujal CKČ. Začala jsem jezdit na cony a na porady SF klubů, zapojila jsem se do činnosti SF Workshopu a později jsem literární workshopy sama organizovala. A samozřejmě jsem se dostala do kontaktu nejen s autory CKČ, ale i s porotci, a odtud byl už jen krůček k rozšíření jejich řad o mou maličkost. Navezl mě do toho Michael Bronec, jenž CKČ mezitím převzal od Zdeňka.

Časem jsem se ujala funkce pražského koordinátora – to, když se do čela organizátorů CKČ postavil Martin Koutný – a roku 2008 jsem z pozice hlavního administrátora soutěže, kam jsem se s drzostí sobě vlastní prodrala, když Martin skončil a nikdo se do té práce moc nehrnul, napsala svůj první úvodník do *Mloka* já. Příspěvků, které stály za přečtení, bylo tolik, že mi bylo líto těch, které se do *Mloka* nedostaly, a přesto se mi moc líbily, a tak jsem obnovila vydávání *Kočasu*, sborníku, který v historii CKČ nepravidelně vycházel před *Mlokem*.

Vysoká funkce člověka jen kazí a korumpuje. I já, tehdy duše tak čistá a nezkažená, jsem toho důkazem. Autoři, ba dokonce i někteří porotci, i když všichni věděli, že já jakožto jediná osoba, která zná jména autorů jednotlivých prací, nesmím soutěž hodnotit, a tak ji svým hlasem ovlivnit, mě zahrnuli množstvím úplatků, které nešlo odmítnout. No řekněte, jak odolat postupně třem mléčným čokoládám, rozinkám v jogurtu, jednomu exkluzivnímu značkovému čokoládovému bonbonu a pozvání na kafe? Ve sbírce pokladů mám i dvě knížečky – jednu s verši, druhou s pohádkovým příběhem. Shodou okolností jsou obě ve slovenštině. Že by Slováci nadřazovali kulturu ducha nad pozemské statky? O jeden úplatek jsem si dokonce i sama řekla. Když totiž Egon Čierny blahé paměti, zakladatel Klubu Julese Vernea a stejnojmenného nakladatelství,

vydávajícího knihy v edici Poutník, mě v roce 2008 požádal o zprostředkování kontaktu na autora vítězné novely, vydyndala jsem na Janu Kotoučovi slib, že pokud mu Egon něco vydá, mám u něj velké roksové lízátko, takové, jako měl animovaný krteček. O rok později při slavnostním křtu *Pokračování diplomacie* mi Johnak kýženou pochoutku na pódiu oficiálně předal. Špejle i celofán v mé sbírce úplatků jsou originální, jen vlastní lízátko nahradila omalovaná papírová maketa. Johnak tak odstartoval lavinu svých knih.

I některým dalším autorům z těch, kteří se v té době probojovali do *Mloka*, posléze vyšlo větší množství samostatných knih, i když jejich počtem a popularitou Johnaka asi nikdo nepřekonal. Mezi ty nejplodnější patří třeba Ivona Březinová, Marie Domská, Mirka Dvořáková, Jakub Mařík, Tereza Matoušková, Míša Merglová, Vláďa Němec, Julča Nováková, Pavel Obluk, Aleš Pitzmos, Mark E. Pocha, Jana Rečková, která již bohužel není mezi námi, Petra Slováková, Kristýna Sněgoňová, Anna Šochová či Lenona Štiblaríková.

Byla to krásná léta, ale síly ubývaly a zrak slábl a já už nebyla s to všechno kontrolovat a psát si s autory i porotci. V časech jak vystřižených z nějakého katastrofického sci-fi románu jsem na venkovní zahrádce před okénkem jedné občerstvovny předala CKČ do rukou Pavla Mikuláštíka, oba jsme se přitom tvářili, že pijeme pivo, abychom nemuseli být zakuklení jako bankovní lupiči. A já jsem v roce 2022 napsala do *Mloka* svůj poslední úvodník. Pavel u CKČ zatím vydržel dodnes. Kéž ho ten elán neopouští ani nadále!

Nemyslela jsem si, že se hodnocení CKČ ještě někdy budu intenzivně věnovat. Jenže znáte to – stará láska nerezaví. O dění jsem se zajímala pořád, sledovala jsem slavnostní vyhlášení výsledků, byla jsem zvědavá na nová jména i na to, jak si vedou v soutěži staří známí. Vylepšené metody výpočetní techniky při zobrazování a zejména stále se zdokonalující funkce čtení nahlas mi umožnily, že letos jsem se v plné míře vrátila k porotcování a přečetla jsem, lépe řečeno nechala jsem si přečíst všechny kategorie. A když Pavel uvažoval, kdo by mohl napsat do *Mloka* doslov, nechala jsem se přemluvit snadno.

Pojďme se tedy ohlédnout za tím letošním ročníkem, i když valně nevím, k čemu čtenáři budou moje kecy o příspěvcích uveřejněných v tomto sborníku. Když už ho má v ruce, snad si je každý přečte sám a udělá si na ně vlastní názor. Ještě bych tak chápala užitečnost exkurzu do historie – mladoši nahlédnou do časů, které nezažili, a stařičcí dinosauři spolu se mnou zamáčknou slzu v oku při nostalgické vzpomínce. Jenže ten přehled vítězných prací je už letitá tradice, kterou si ani takový kverulant jako já nedovolí porušit. Snad jen tím, že víc pozornosti budu věnovat autorům než jejich dílům. Přinejmenším u těch, co znám. Polovinu prací v tomto sborníku totiž napsali účastníci, kteří letos do soutěže vstoupili poprvé.

Nejkratší kategorií v CKČ je **Mikropovídka**. Obvykle je považována za okrajovou záležitost, však také jsou ve sborníku *Mlok* publikovány jen tři. Zažila jsem i diskuse o tom, že by se tahle kategorie měla zrušit. Všem podobným rejpalům zatrhla tipec Radka Tomšů, která v roce 2020 za mikropovídku *Apokalypsa v A dur* získala Mloka, nejvyšší ocenění pro absolutního vítěze celého ročníku, udělované zpravidla v nejdelších kategoriích Povídka nebo Novela.

Verba fati ***Karla Mudry*** je horor o spisovateli hororů, tedy vlastně takový horor na druhou. Když dojde inspirace, je i psaní příběhu horor. Čtení téhle povídky ovšem horor není, jinak by se mezi první trojici neprobojovala. Karel Mudra je v CKČ nováčkem. Do soutěže poslal ještě jednu mikropovídku. I ta se mi líbila, ba ještě víc, protože horory nejsou můj šálek kávy. Těším se, že s dalšími jeho pracemi se setkám v příštích ročnících.

Strážce snů ***Jiřího Novotného*** mě chytil za srdce. Ač se říká, že mikropovídka kvůli svému příliš malému rozsahu nemůže být víc než pouhou črtou nebo vypointovanou anekdotou, tahle v sobě skrývá hluboký příběh. Velice smutný, přesto povídka končí úsměvem. Když jsem se po skončení hodnocení dozvěděla jméno autora, byla jsem překvapena. Jirku znám opravdu hodně dlouho, svou první novelu poslal do CKČ už do ročníku 2008/2009. Postupně se probojoval až do *Mloka* (2013) a několik jeho povídek jsem otiskla v *Kočasech*. Obvykle v jeho dílech vystupují nedospělí hrdinové, ještě děti. *Strážce snů* je o zvláštním vztahu otce, jenž o své dítě tragicky přišel, a medvídka, který – snad nějakou chybou při výrobě – je o dost jiný než ostatní bezduché robotické hračky,

Také ***Jana Vránu*** znám léta. První povídku do CKČ sice poslal kurýrem, ale od listopadu 2018 pravidelně v den uzávěrky soutěže zvonil u mých dveří, aby mi výtisky předal osobně. Bude-li letos na Parconu, musím se ho zeptat, jestli to dělal kvůli tomu, aby ušetřil peníze, nebo získal na dodělávky ten čas, kdy by zásilku držela ve svých spárech pošta. Soudím na to druhé. Každopádně, s výjimkou loňského výpadku se účastnil soutěže pravidelně a své úsilí proměnil v šest publikací v *Mlokovi* – v roce 2024 mu dokonce byla dvakrát udělena cena Pulec za vítězství v obou „krátkometrážních" kategoriích. Wranimir dokáže do svých prací zakomponovat lehký humor i vážné drama. A když se k tomu přidá trochu neotřelé zpracování, je na zařazení mezi nominace zaděláno.

Kategorie **Krátká povídka** je letos výjimečná. Ještě nikdy jsem nezažila, aby všech pět nominovaných prací napsali prvoúčastníci soutěže. Už to, že se někdo bez velkých soutěžních a publikačních zkušeností probojuje do finále, je úctyhodný výkon. Ale aby se tak stalo u všech pěti finalistů, to je opravdu nevídané.

Nadýchnuť sa slobody napsala ***Lucia Jakúbková***. Na webu jsem našla pár jejích audiopovídek. Stojí za poslech, stejně tak *Nadýchnuť sa slobody* za přečtení. Příběh je plný dějových zvratů. Rekvizity jako státostrana, Vůdce, perzekvovaný odboj a ostře hlídaná hranice s ploty z ostnatých drátů jako by byly odrazem děsivé historie, ani ne tak vzdálené. A někde dosud bohužel i současnosti. Přiznám se, že tenhle příspěvek byl při hodnocení krátkých povídek mým favoritem. Jsem zvědavá, jak nakonec dopadl.

Po vážném tématu odlehčení jako by to někdo schválně naaranžoval. *Lidský faktor* od ***Kristiána Kopřivíka*** je plný laska-

vého humoru. Mimo jiné se dozvíte, jak se vyvinuly jazykové modely a AI po třetí světové válce, a zjistíte, že ani ajťáci, respektive bývalá ajťačka, nejsou žádní suchaři. Autor zatím psal jen do svého internetového šuplíku, ale třeba ho letošní úspěch nakopne k tomu, aby se pokusil proniknout i do oficiálních publikací.

Petra Krausová se ve své povídce *Za oknem* věnuje problematice starých lidí a péče o ně. Nebyla v tomto ročníku jediná. Zřejmě je to téma aktuálně rezonující celou společností. Domov pro seniory budoucnosti v autorčině podání je emočně dost chladné místo. Jistě, o klienty pečují dokonalá zařízení a propracované systémy. Albiel–strážce zdraví a pohody. Co na tom, že nutričně pečlivě vyvážená strava jsou blafy bez barvy, chutě a zápachu? Že staroušci mají pečlivě rozplánovaný denní program včetně cvičení na podporu pohybových a kognitivních funkcí? Za každou splněnou aktivitu získávají body, za něž si pak mohou koupit třeba hologram oblíbeného pejska. Přestože tělo dostává vše potřebné, duše hladoví. Jenže příběhy hrají velkou roli nejen v životě lidí, ale mají zřejmě silný vliv i na emoční modul androidů. Děj dostane nečekaný spád...

Ozvěna v šumu ***Lubomíra Mareše*** je z úplně jiného soudku. Potěší milovníky kyberpunku. V povídce najdou vše, co k tomuto žánru patří: zabezpečené datové sítě, smrtící kódy, labyrinty obřích městských konstrukcí se strukturami vzájemně propojenými kabely všeho druhu, hackera s implantátem v hlavě a jeho společníka s pulzní puškou v ruce prchající před policejními drony a prosmykující se servisními tunely mezi sektory až ke stráženému jádru města... Nicméně ani to vše by nestačilo na postup mezi nominace. K tomu jenom akční děj nestačí. Na pozadí téhle povídky se odehrává příběh matky, která bojuje za své právo na vzpomínky na zesnulého syna, a zaznívá nezničitelný smích malého chlapce...

Poslední prací v této kategorii je *Rozebrat a složit* od ***Lokkena Wolfa***. Podle skutečného autorova příjmení by vlastně měla být jako první. Kdo umí googlit, jistě si ho najde, stejně jako já, ale nemyslím, že by ho Lokken v souvislosti s literární tvorbou někdy používal. Osobně jsme se možná kdysi setkali na workshopu *Mistři písmen, učni slov*, vedeném Mílou Lincem, na němž jsem krátce působila jako lektor. Později Lokken přešel pod křídla Triumvirátu, jehož členové se v CKČ také objevili – ať už jako porotci nebo úspěšní autoři. Vyšlo mu pak po různu několik povídek ve sbornících ze soutěží. Triumvirátu jejich odchovanec ostudu rozhodně neudělal. V povídce *Rozebrat a složit* se malá Enníe chce stát tou největší mechaničkou na světě, která bude umět spravovat rozbité a nefunkční stroje ještě lépe než její otec a opravárenský robot Tink dohromady. Co vše se podaří rozebrat a složit? To už prozrazovat nebudu.

Povídka je občas označována jako královská kategorie CKČ. Však také v ní je nejčastěji udělována nejvyšší cena Mlok. Uvidíme, jak tomu bude letos. Podle mě má v Novele velkou konkurenci.

Magda Duhonská se CKČ poprvé zúčastnila loni, její povídka tehdy skončila v první třetině. Už předtím uspěla v soutěži Žoldnéři fantasie, kde skončila druhá. Možná jsem k tomu svým hodnocením dopomohla i já, když jsem její příspěvek zařadila na první místo. Povídka *O krakenech a koláčcích* jí vyšla v roce 2025 a nakladatele zaujala natolik, že sborníku ze soutěže dal podtitul *Chovatelé krakenů*. Teď Magdě v *Mlokovi* vychází povídka *Svědci pustiny*. Odehrává se v postkatastrofickém světě Impéria, jehož nelítostní mírotvůrci se snaží, aby lidé zapomněli, kdo může za současné bědy a jaký byl život předtím. Jaký by mohl být... Čtení je hrdelní zločin. V tomhle světě není pro laskavost místo. Výjimkou je Ismael, vystupující jako kočovný obchodník s látkami, putující nehostinnou pouští od města k městu, ve skutečnosti roznáší mezi lidi paměť papíru. Nelze nevzpomenout na Raye Bradburyho, i když tahle povídka je o dost jiná než *451 stupňů Fahrenheita*.

Miroslav Hokeš je v CKČ služebně dokonce ještě starší než já. Poprvé se jí zúčastnil v ročníku 1988, pak měl skoro desetiletou pauzu. Za éry mého administrování se věnoval pouze porotcování, k další účasti se odhodlal zase až po dlouhých letech a hned v roce 2023 zabodoval s krátkou povídkou *Ocelové slzy*, za kterou získal cenu Pulec. Mirek se pravidelně dostává do finále soutěže Daidalos (dříve Ikaros) a jeho povídky jsou publikovány v časopise *XB-1*. Povídka *Luna 5 – Oáza* z letošního ročníku CKČ je o střetu dvou hodně odlišných civilizací. To s sebou nese množství konfliktů a také zajímavých reálií, které zaujmou svou neobvyklostí. Děj je spletitý a o překvapení není nouze.

I ***Jiří Hons*** obesílal CKČ sporadicky, zato téměř každou svou účast proměnil v publikování v *Mlokovi*. Roku 2023 získal cenu Pulec za novelu *Pařba s mesiášem*. V době, kdy jsem vydávala *Kočas*, do soutěže skoro nic neposlal, takže v něm žádnou jeho práci nenajdete. Letos se CKČ zúčastnil i se dvěma kratšími pracemi, které se do *Mloka* sice nedostaly, ale do *Kočasu* bych jednu každou z nich brala všemi deseti. Povídku *Návrat na Stracciatellu* pochopitelně také. Byla jedním z mých aspirantů na cenu Mlok. A tak není divu, že se líbila i ostatním porotcům a zaslouženě ji prosadili do nominací. Nechybí v ní drama, humor ani emoce, propracovaný svět, neotřelé řešení problémů. Zkrátka kombinace, která boduje. Dvoučlenná posádka po zkáze kosmické lodi nouzově přistála v havarijním modulu na kouli pokryté metanovým oceánem se spoustou ostrovů, tvořených na kost zmrzlými skalami z metanového a vodního ledu a směsí různých hornin. A v tom mrazivém pekle se vyskytují amébovité potvory, které se rozhodně nechovají přátelsky. Jedna z nich skoro zničí modul a uchvátí jednoho muže ještě dřív, než se záchranné plavidlo dostane ke břehu. Pak je tu robopes, obdařený umělou inteligencí s osobností chráněnou zákonem. Má lidem pomáhat přežít, ale někdy jim leze pěkně na nervy.

Radoslav Kalaš se poprvé odvážil vstoupit do CKČ v roce 2019. Už tehdy jsem znala jeho jméno i slibné práce z různých soutěží. Povídka *Maprytové z jámy* se do finále neprobojovala, ale vybrala jsem si ji do *Kočasu*. Jenže zapracoval covid, a tak vyšla až v roce 2022. Mezitím Radek publikoval množství povídek v *Ikarii*, později *XB-1* (soutěž Daidalos). Letos se oba jeho příspěvky v CKČ dostaly do nominací. Povídka *Lenin z ďáb-*

lovy zahrádky je klasická upířina. Vlastně vůbec ne klasická – kdo kdy viděl upíra na Měsíci? Dokážete si představit to peklo, když jasný den trvá skoro dva pozemské týdny a západ slunce v nedohlednu? Kdo má rád Jiřího Kulhánka, určitě si zamiluje i tohle Radkovo dílo.

Zbývá ***Joey Thorke***, další nováček v soutěži. Tuto slovenskou autorku naši čtenáři moc neznají, i když, jak vidno, umí psát i česky. Sklidila úspěchy v několika soutěžích a vyšlo jí pár povídek ve sbornících a v časopise *Fantázia*. Povídka *Ve tvém jméně zpívá les* je fantaskní, skoro pohádkový příběh. Syn krále jelenů a jednorožčí princ se vydávají na nebezpečnou pouť po vznášejících se ostrovech pro vzácný lék na nemoc princova syna. Z dávné historie jeleního rodu vystupuje na povrch temná minulost a prokletí nejmladšího potomka. Bude mít příběh šťastný, nebo špatný konec? Těžko říct, nic není černobílé.

Výsledky kategorie **Novela** se s mým hodnocením shodují naprosto přesně. Nominanti v této kategorii mají tak trochu smůlu. Do *Mloka* se kvůli rozsahu vejde pouze jedna práce, takže publikována je v něm jen vítězná novela, což je vskutku škoda.

Při otevření letošního *Mloka* je tedy jasné, že ***Radoslav Kaláš***, autor *Urbantzykovy sbírky*, stane při vyhlašování výsledků CKČ za svou nejdelší práci na stupni nejvyšším. Plným právem. Otázkou je jen to, zda získá cenu Mlok, nebo „jen" Pulce. V jeho novele se snoubí napínavý příběh, plný překvapivých momentů, s humorem a parodií a nechybí ani správná špetka hrdinského patosu. Radek psát umí a jeho věci se čtou jedním dechem.

Dalším nominovaným je ***Jiří Novotný*** s novelou *Sens*. O Jirkovi už jsem psala v souvislosti s mikropovídkami. *Sens* je dílo pro něj typické. Hrdinou je desetiletý Viktor se zvláštními schopnostmi. Tak zvláštními, že o něj někdo má víc než podezřelý zájem. Nehoda Viktorovy matky, která z chlapce učinila sirotka vhodného k adopci, nebyla zřejmě jen náhoda. Události se hrnou jedna za druhou, napínavé je to nejen na Zemi, ale i ve vesmíru a na Titanu. A Viktora čeká nejedno těžké rozhodnutí. Škoda, že si jeho příběh nemůžete přečíst.

Ještě víc mě mrzí, že v *Mlokovi* není *Yggdrasil* ***Pavla Obluka***. Pavel se zúčastnil CKČ poprvé v roce 1994. Do roku 2000 přispíval pravidelně a s jedinou výjimkou se každý rok dostal mezi nominované, nezřídka skončil v některé kategorii na prvním místě. Později se jeho práce objevovaly v CKČ už jen sporadicky, ale i tak si mohl v roce 2010 udělat další zářez na pažbě za první místo a cenu Pulec v kategorii Mikropovídka. Letos se do soutěže vrátil po patnáctileté pauze. Novela *Yggdrasil* se odehrává ve zvláštním a naprosto originálním prostředí. Obří Strom prorůstá několika odlišnými světy, ale tím veškerá podobnost se severskou mytologií, až na jejich názvy, končí. Pavlova novela rozhodně nepatří do žánru fantasy, je to čistokrevná scifárna, i když některé artefakty mohou obyvatelům bez znalosti technologie připadat magické. Vzhledem k tomu, že autorovi vyšlo i několik samostatných knih v různých nakladatelstvích, je slušná šance, že někdo vydá i *Yggdrasil*. Pokud ho někdy uvidíte na pultě knihkupectví, rozhodně po něm sáhněte.

***

Když se ohlížím do minulosti, uvědomuju si, že jsem v CKČ i ve sborníku *Mlok* prošla všemi možnými rolemi – od obyčejného čtenáře, přes porotce a lokálního koordinátora až k hlavnímu administrátorovi. To obnášelo práci editora, korektora, pisatele úvodníků a nyní i doslovu. Jen ta nejdůležitější role chybí – autor. Bez kvalitních příspěvků by se soutěž neobešla.

Už kolikrát jsem se sice setkala s otázkou: „A proč taky něco nepošleš do CKČ?" Jenže já umím tak akorát hodnotit, kritizovat, radit, zkrátka autorům do toho kecat, ale napsat vlastní příběh, který by stál za přečtení? A poslat ho do tak renomované soutěže, jako je CKČ? Na to si netroufám. Ale možná, za pár let... Jak se říká, nikdy neříkej nikdy. **Jiřina Aquila Vorlová**

Porotci 45. ročníku CKČ

Jméno	Kategorie
Andrea Belzová	MKPN
Ladislav Daněk	MKN
Marie Domská	N
Zdeňka Drapáčová	MK
Antonín Dvořák	M
Miroslava Dvořáková	MKPN
Martina Fedáková	MN
Blanka Fuceková	MKPN
Jozef Girovský	MKP
Aneta Hastíková	MKN
Lukáš Herma	K
Martina Hohenberger	M
Mirek Hokeš	K
Roman Hruška	M
Roman Jíra	MKP
Dana Jírová	KPN
Martin Koutný	MKP
Lenka Kuglerová	M
Lea Lojková	MKPN
Jiří Málek	MK
Egon Niczky	N
Vladimír Němec	P
Roman Paulík	MKP
Robert Spousta	MKPN
Jana Vaňková	MKPN
Jiřina Vorlová	MKPN
Jan Vrána	K
Lubomír Záborský	MKPN
Josef Černoušek	MKPN
Silvia Čillíková	MP
Zdena Šťouračová	P

M mikropovídka, **K** krátká povídka, **P** povídka, **N** Novela

Děkujeme všem, a pokud máte schopnosti a čas pomoci s hodnocením povídek CKČ nebo administrováním soutěže, koukněte na http://fandom.cz/index.php/ckc/registrace-porotcu

Kompletní výsledky CKČ 2025–26

Pro nováčky Ceny Karla Čapka připomeneme systém jejího unikátního bodování. Ten by měl ocenit jak originalitu, kterou třeba nepochopí každý, tak poctivé spisovatelské řemeslo, na kterém se ujednotí většina porotců.

Bodové ohodnocení, to jest osmý sloupec následujících tabulek, vznikne jako suma hodnocení všech porotců dané kategorie. Pokud tedy některý porotce umístí danou povídku na prvním až šestém místě svého formuláře, přidá tím povídce *60/n* bodů, tedy 60, 30, 20, 15, 12 nebo 10 bodů.

Aby to nebylo tak jednoduché, každý porotce může ocenit až 21 povídek, ve své hodnotící pyramidě může na *n*-tém místě ocenit *n* povídek, tedy může udělit jedno první, dvě druhá až šest šestých míst (1+2+3+4+5+6=21).

Je-li na začátku řádku ve sloupci výsledného pořadí označeného jako # znak =, došlo u povídek k bodové shodě a získaly tak stejné umístění. Sloupec S. jsme již vysvětlili a sloupce se záhlavím 1 až 6 uvádějí informaci, kolik n-tých míst povídka získala od všech porotců dané kategorie.

Mikropovídka

Udělena cena **Pulec**

#	1	2	3	4	5	6	S.	Jméno: Název
1	6	0	3	5	3	2	551	**Jiří Novotný: Strážce snů**
2	3	3	3	2	0	1	370	Jan Vrána: Já, Cheng a Wu
3	2	0	3	5	3	4	331	Karel Mudra: Verba fati
4	2	3	2	2	2	2	324	Jiří Hons: Dokonalý plagiát
5	2	2	1	2	4	4	318	Marian Lanc: Hrůzostrašná balada o některých nástrahách panské služby
6	1	3	1	4	6	1	312	Jan Vavrouš: Útok syntétů
7	1	1	7	3	2	1	309	Jiří Hons: Na počátku bylo slovo
8	0	5	2	1	5	3	295	Martina Císařová: Východní sny
9	1	0	3	3	6	5	287	Michal Červenka: Konečná
10	0	3	3	5	2	2	269	Karel Mudra: Gerontomancer
11	0	2	3	2	6	4	262	Lubomír Mareš: Procitnutí
12	0	2	1	6	5	3	260	Zuzana K. Olexová: Sousedská výpomoc
13	1	1	3	1	3	3	231	Janka Barnoky: Řešení
14	1	1	1	1	1	9	227	Nikola Najbrová: Šamanka z And
15	0	1	2	2	4	7	218	Lukáš Herma: Tři přístupy k Zemi
16	0	1	2	4	3	5	216	Eva Croitoru Kralova: Skúška neohrozených
17	0	1	3	2	5	2	200	Kateřina Kratochvílová: Kupte si draka
18	0	1	1	2	5	4	180	Helena Fikarová: Židle
19	0	2	1	3	2	3	179	Marian Lanc: Příliš drahá opičárna
20	0	1	0	3	4	4	163	Tomáš Konečný: Souboj
21	0	2	1	1	1	5	157	Michal Brančík: Planeta nevhodná ke kolonizaci
22	0	2	1	2	2	2	154	Michal Šimeček: O něco lepší svět
23	0	0	2	2	3	3	136	Roman Kresta: Jak se udí princezny
24	0	0	2	2	1	4	122	Michal Červenka: Robodlak
25	0	1	1	1	3	2	121	Daniela Peterová: Antidepresiva
26	0	1	1	1	3	2	121	Lokken Wolf: Ponožkožrout
27	0	0	2	2	0	3	100	Miroslav Hokeš: Město snů
28	1	0	0	0	1	2	92	Sebastián Wortys: Svatební polibek
29	0	1	0	1	1	3	87	Ľudmila Broklová: Tajemství rašeliniště
30	0	1	2	1	0	0	85	Michal Witz: Povýšený a spláchnutý
31	0	0	3	0	1	1	82	Michaela Hronková: Déšť
32	0	0	1	0	1	2	52	Michal Molhanec: Klára
33	0	0	0	1	0	3	45	Eva Havrlová: Muž vítající smrt
34	0	0	0	0	1	3	42	Veronika Bunešová: R.U.R. je zpět!
35	0	0	0	1	1	0	27	Petr Jánský: Deštivé dny
36	0	0	0	1	1	0	27	Miroslav Švercel: Smrti Dieťa
37	0	0	0	0	1	0	12	Petr Jánský: Letní byt

Krátká povídka

Udělena cena **Pulec**

#	1	2	3	4	5	6	S.	Jméno: Název
1	2	1	8	2	1	2	372	**Lubomír Mareš: Ozvěna v šumu**
2	4	1	0	2	4	2	368	Lucia Jakúbková: Nadýchnuť sa slobody
3	1	1	5	3	2	1	269	Lokken Wolf: Rozebrat a složit
4	0	2	4	6	3	0	266	Petra Krausová: Za oknem
5	1	2	2	2	3	3	256	Kristián Kopřivík: Lidský faktor
6	1	1	2	3	4	3	253	Nina Martincová: Svoboda je ...
7	1	2	2	4	1	2	252	Sebastián Wortys: Lůžko
8	1	2	1	2	2	5	244	Jan Veselý: Lyriovník
9	0	1	3	3	5	4	235	Sebastián Wortys: Roboservis lidství
10	2	0	1	2	4	1	228	Daniela Peterová: Kontrolní vzorek
11	0	4	2	2	1	2	222	Oliver Jasanský: Recykluj mě
12	1	0	1	6	2	2	214	Ľuboš Bebčák: Na hlohovom konári zakrákal havran
13	1	1	1	2	4	1	198	Justina Hanke: Neznič své roucho neviditelnosti laskavostí
14	1	1	1	1	4	2	193	Anna Burantová: Každý den
15	0	2	3	2	0	4	190	Magda Duhonská: Skutečně božská kampaň
16	1	0	0	1	6	4	187	Pavel Kliegr: Řetězy Hardwaru
17	1	0	0	3	2	3	159	Petr Jánský: Inkvizitor Justas
18	1	0	3	1	0	2	155	Michal Červenka: Domino
19	0	3	1	0	1	3	152	Helena Dvořáková: Šedá
20	1	0	0	2	4	1	148	Vladimír Němec: Milující otec
21	0	2	0	1	4	2	143	Jiří Honc: Zrozen z chaosu
22	0	0	1	4	3	2	136	Karel Veselý: Štafeta
23	0	0	4	0	3	2	136	Zdenka Kollárová: Medvolak
24	0	1	3	1	1	1	127	Anna Štádlerová: Nechci, nechci
25	0	1	2	0	1	4	122	Jan Gabzdyl: Počkat až to přejde
26	0	0	3	2	0	3	120	Dita Rychetská: 8664
27	1	0	0	1	1	3	117	Michal Šimeček: Que sera, sera
28	0	2	0	0	2	3	114	Eliška Koppová: Záliv obojživelníků
29	0	0	2	1	3	2	111	Petra Pazderková: Ze Země
30	0	2	0	1	1	2	107	Pavel Fikar: Nesmrtelní
31	0	2	0	1	1	1	97	Petr H. Křivánek: Kdopak by se Luisy bál
32	0	2	1	1	0	0	95	Viktorie Kulhánková: Čára
33	0	1	0	1	1	3	87	Kateřina Schmid Benešová: Autogram
34	0	0	1	1	0	5	85	Petr Pánek: Výslech
35	0	0	0	0	6	1	82	Michal Šimeček: Zabití Molly Ingraham rukou Jessieho Parkera

36	0	1	1	0	1	2	82	Kristýna Řeháčková: Úklid zahájen
37	0	0	0	3	0	3	75	Martina Hejlová: Když promluví Ticho
38	0	0	1	0	2	3	74	Zuzana K. Olexová: Podarúnky
39	0	0	1	1	0	3	65	Petra Kohoutová: Za papírovou zdí
40	0	0	0	0	3	2	56	Jiřina Oláhová: Chvilka klidu
41	0	0	0	3	0	1	55	Kateřina Smetanová: Substance – útěk
42	0	0	1	0	1	2	52	Andrea Hamerníková: Robotů ráj
43	0	0	0	0	1	4	52	Ilona Pluhařová: Pulsar
44	0	0	0	0	0	5	50	Markéta Gebauerová: Cesta zpátky
45	0	0	0	1	2	1	49	Mariana Pech: Nina (Nemluvně)
46	0	0	1	1	1	0	47	Michal Červenka: Svobodní kuřáci
47	0	0	0	1	1	2	47	Jan Činčera: Sestřičky
48	0	1	0	0	1	0	42	Tomáš Konečný: Anandhi
49	0	0	0	0	1	3	42	Zuzana Brandová: Laskavost v krvi
50	0	0	0	1	2	0	39	Jan Zázvorka: Tvář za sklem
51	0	0	1	1	0	0	35	Jakub Pajer: Prokletí
52	0	0	0	2	0	0	30	Barbora Urbancová: Záře nad mou postelí
53	0	0	0	0	0	1	10	Ondřej Jaroš: Překažený harvesting
54	0	0	0	0	0	0	0	Jan Vavrouš: Čekání na boha

Povídka

Udělena cena **Mlok**

#	1	2	3	4	5	6	S.	Jméno: Název
1	3	5	1	4	1	2	442	**Jiří Hons: Návrat na Stracciatellu**
2	3	3	4	4	1	1	432	Magda Duhonská: Svědci pustiny
3	3	4	0	2	1	2	362	Radoslav Kalaš: Lenin z ďáblovy zahrádky
4	3	1	1	3	1	3	317	Joey Thorke: Ve tvém jméně zpívá les
5	2	3	0	2	2	4	304	Miroslav Hokeš: Luna 5 – Oáza
6	1	2	4	1	3	2	271	Lukáš Herma: Runa Khadrekova
7	0	2	3	3	7	1	259	Lucie Matějíčková: Brány pekel
8	0	4	2	1	2	4	239	Jitka Nadymáčková: Lucipheria
9	0	1	5	2	4	3	238	Michaela Němcová: Vlk
10	0	1	3	5	5	1	235	Eva Žilková: Smích kariatid
11	1	0	2	4	3	3	226	Lucie Kaňová: Rovnováha
12	1	2	2	1	2	2	219	Dominika Sakmárová: Ujko Ervin a pes
13	0	0	3	1	5	5	185	Petra Pazderková: Znamení zla
14	1	0	2	0	0	5	150	Karolína Havlíčková: Bukovinská živa
15	0	1	2	2	1	3	142	Michal Brančík: 47 hodin
16	0	1	0	4	1	4	142	Susan Soleil: Pakt
17	0	0	5	1	2	0	139	Marián Ilečko: Človečina
18	0	1	2	0	4	2	138	Štěpán Staněk: Okukanti
19	0	0	0	4	3	4	136	Václav Vydra: Hořkost
20	0	1	0	1	5	3	135	Lucie Kaňová: Slzy svatého Vavřince
21	0	3	0	0	1	3	132	Michal Šimeček: Smích kojících žen nad Mexickým zálivem
22	0	1	1	3	1	2	127	Jan Gabzdyl: Incarceratus
23	0	1	1	1	4	1	123	Anna Šochová: Cesta za štěstím
24	0	0	2	2	1	4	122	Matěj Kynšt: S vůní šafránu
25	0	0	0	1	5	2	95	Lukáš Vrba: Medokvas
26	0	0	3	0	2	1	94	Kristýna Živná: Přepis: Záznam o rozpadu
27	0	0	2	1	2	1	89	Erik Pergl: Oáza smrti
28	0	1	0	3	1	0	87	Michal Červenka: Jedenáctá osoba čísla trojného
29	0	0	0	1	2	4	79	Kateřina Šelepská: Dohertyho hrátky
30	0	0	1	1	1	2	67	Michal Brančík: Soutěž
31	0	0	0	3	0	2	65	Karel Tenora: Předzvěst tatrmana
32	0	0	0	3	0	2	65	Lukáš Mika: Země Nikoho
33	0	0	1	1	1	1	57	Marie Kovrzková: Alice v láhvi
34	0	0	1	1	0	2	55	Martin Bubák: Rudé sekery
35	0	0	0	1	2	1	49	Lokken Wolf: Kufřík s magií
36	0	0	1	0	2	0	44	Tereza Šnajdrová: Zápis ze Standgerichtu
37	0	0	0	1	0	2	35	Michal Červenka: Nautilské počty
38	0	0	0	2	0	0	30	Jolana Mathesová: Zrada
39	0	0	0	1	0	1	25	Lenka Peroutková: Prokleté duše, prokletá těla
40	0	0	0	0	1	1	22	Markéta Gebauerová: Kapkaňák
41	0	0	0	0	1	1	22	Simona Sobotková: Pro něj
42	0	0	0	0	0	2	20	Jolana Mathesová: A jak tohle vyřešíme?
43	0	0	0	0	0	2	20	Tomáš Müller: Kukla
44	0	0	0	0	1	0	12	Andrea Hamerníková: Bohemia Praga: Srdce paměti
45	0	0	0	0	0	1	10	Kamil Brzák: Kontinuus
46	0	0	0	0	0	0	0	Petr Jánský: Klaus von Karrte OPERACE KON-ARAD

Novela

Udělena cena **Pulec**

#	1	2	3	4	5	6	S.	Jméno: Název
1	8	3	2	1	0	0	625	**Radoslav Kalaš: Urbantzykova sbírka**
2	2	5	1	3	3	1	381	Jiří Novotný: Sens
3	1	7	1	4	1	1	372	Pavel Obluk: Yggdrasil
4	2	3	3	2	2	3	354	Lukáš Herma: Rheinblau 226
5	2	1	2	3	3	0	271	Tomáš Müller: Posel snů
6	0	3	3	2	0	6	240	Martina Hohenberger: Odvrácená tvář Artemis
7	1	1	2	2	2	5	234	Martin Bubák: Vzestup Hraničářky
8	0	0	5	2	4	3	208	Oliver Jasanský: Volání
9	0	2	2	4	2	2	204	Ferdinand Žernovič: Lovec
10	0	0	3	3	3	4	181	Zdeněk Josef: Věci za šňůrou
11	0	2	3	1	2	2	179	Petra Kohoutová: Když jsem umřela
12	0	1	1	4	5	0	170	Václav Vydra: Dotek ohně
13	0	0	5	3	1	1	167	Šárka Vobořilová: Consurga

Trocha statistiky na závěr:

Do soutěže se přihlásilo 107 autorů se 150 pracemi.
Z tohoto počtu bylo 62 autorů, kteří se zúčastnili poprvé.
V kategorii Mikropovídka soutěžilo 37 povídek od 32 autorů.
V Krátkých povídkách soutěžilo 54 povídek od 51 autorů.
V kategorii Povídka soutěžilo 46 povídek od 42 autorů.
A v Novelách soutěžilo 13 novel od 13 autorů.
Vše hodnotilo 31 porotců.

Pavel Mikuláštík, ML / 26. září 2026

Odposlechnuto

Vesmírný výlet, kde největší strach nenaženou mimozemšťané, ale mluvící lednička HAL 9000, která odmítá otevřít dveře.

AI o Kubrickově filmu

Vítězové CKČ 2026

Mikropovídka

Jiří Novotný: Strážce snů – udělena cena Pulec
Jan Vrána: Já, Cheng a Wu
Karel Mudra: Verba fati

Krátká povídka

Lubomír Mareš: Ozvěna v šumu – udělena cena Pulec
Lucia Jakúbková: Nadýchnuť sa slobody
Lokken Wolf: Rozebrat a složit
Petra Krausová: Za oknem
Kristián Kopřivík: Lidský faktor

Povídka

Jiří Hons: Návrat na Stracciatellu – udělena cena Mlok
Magda Duhonská: Svědci pustiny
Radoslav Kalaš: Lenin z ďáblovy zahrádky
Joey Thorke: Ve tvém jméně zpívá les
Miroslav Hokeš: Luna 5 – Oáza

Novela

Radoslav Kalaš: Urbantzykova sbírka – udělena cena Pulec
Jiří Novotný: Sens
Pavel Obluk: Yggdrasil

Robot

Jiří Novotný: Strážce snů
Jiří Hons: Návrat na Stracciatellu
Lukáš Herma: Rheinblau 226

Pavel Mikuláštík, ML / 26. září 2026

Ceny ČS Fandomu

Mloka za zásluhy obdržel Václav Pravda za organizaci devadesáti conů a další práci pro fandom.

Ludvíka získal David Macháček za uspořádání Koprconu 2025.

Cena presidenta fandomu, mimořádně kolektivní, byla udělena české delegaci na *Worldconu 2025* za reprezentaci České republiky a jejího SF fandomu. Jmenovitě Anetě Campbell, Janu Kotoučovi, Julii Novákové, Václavu Pravdovi a jeho dcerám, Janu Vaňkovi jr., Martinu Vopěnkovi a organizátoru výpravy Jaroslavu Olšovi, jr.

Zdeněk Rampas, CML

NIMBY v čase AI

Také v češtině se už uchytila anglická zkratka NIMBY čili Not In My Backyard, na mém dvorku ne. Na svět přišla koncem osmdesátých let ve Spojených státech, když se hledala vhodná úložiště vyhořelého paliva z jaderných elektráren. Vymysleli ji frustrovaní elektrárníci, kteří se snažili najít místo, kde palivo zakopat, a všude je hnali pryč. Zkratka se rázem ujala ve všech případech střetu systémového, celospolečensky prospěšného projektu s lokálními náklady.

Takže dálnice versus hluková zátěž okolí. Větrné elektrárny versus poškození rázu krajiny. Kontaktní centrum pro problémové uživatele drog versus obavy o bezpečnost v okolí. Taky tohle: domov pro seniory nedaleko základní školy versus obavy rodičů, že by děti nenávratně poškodil pohled na staré lidi s Alzheimerem.

A teď nám k tomu přibyla obrovská datová centra (gigafactories), bez nichž se rozvoj AI neobejde. A dvorek dostal rozměr celých států, především amerických, aby nakonec přerostl v celoamerické téma. Jejich odpůrci, řadoví občané i politici, argumentují především tím, že takové gigacentrum spotřebuje víc elektřiny než slušně velké město, je hlučnější než šňůra kamiónů na dálnici, produkuje obrovské množství odpadního tepla, takže vody k chlazení vyžaduje tolik, že se na farmáře v širokém okolí nedostane, k jeho fungování je třeba uvádět do provozu staré energetické zdroje využívající fosilních paliv, a navíc vzhledem k převisu poptávky nad nabídkou elektřiny její cena v širokém okolí stoupá. Místní, ať už jsou to socialističtí demokraté nebo MAGA, mají tahle centra tak neradi, že podle jednoho z průzkumů by před ním dali na svém metaforickém dvorku přednost jaderné elektrárně, vězení nebo metadonové klinice. A ostatně, jaký má lokální komunita z existence datového centra prospěch, když je plně automatizované, a tudíž nepřináší místním jedinou pracovní příležitost?

Jenže majitelé dvorků proti sobě mají mocné protivníky. Kdo dnes má na světě víc peněz, aby mohl zaplatit ty nejlepší lobbisty, než technologičtí giganti vyvíjející AI? A kdo má mocnější argument proti jakékoli regulaci tohoto průmyslového odvětví než oni, když tvrdí, že Amerika musí v zájmu národní bezpečnosti udělat vše, aby je i tady nepředstihla Čína? Jak tohle asi dopadne?

Ale teď už na český dvorek, vlastně do lesa někde mezi Zbraslaví a Jílovištěm, kde má stát AI Gigafactory CZ, dle ministra Havlíčka klíčový projekt *Pražské deklarace o umělé inteligenci*, kterou podepsalo před pár dny devět středo- a východoevropských zemí. (Zřejmě atraktivní místo, tady někde plánovali komunisté stavbu jaderné elektrárny, té, která dnes stojí v Temelíně.)

Argumenty pro jsou jasné, alespoň snížit zaostávání za Amerikou i Čínou, posílit bezpečnost v kyberprostoru. Argumenty proti taky: voda, teplo, hluk, zátěž krajiny.

Jsem zvědav, co na to obyvatelé českého dvorku, kteří se dokážou tak vehementně postavit proti větrníkům, vysokorychlostním železnicím, úsekům dálnic, a když na to přijde, i proti domovům důchodců.

Jaroslav Veis

Vladimír Páral krhavým zrakem scifistovým

Obávám se, že vás anotace mého textu mohla poněkud uvést v omyl. Ode mne se o Vladimíru Páralovi dovíte jen málo, a o jeho sci-fi tvorbě jen o trochu více, jediné, o čem mohu mluvit trochu zasvěceně, je vztah, jaký k jeho fantastice měla sci-fi komunita. Na druhé straně, snad řeknu pár věcí, které byste jinde než zde a ode mne neuslyšeli.

Vladimír Páral zabrousil do SF ve svým způsobem velmi zvláštní době. Zvláštní hlavně pro zmíněný žánr. Normalizační režim byl okolo roku 1980 už pevně konsolidován, většina populace přestala myslet na politiku a stáhla se na chalupy, ale stále tu byla spousta svobodné kreativity, která hledala možnosti nějakého sebevyjádření. A tvorba science fiction byla jednou z nich.

Jde o období, kdy vznikaly první SF kluby a fanouškovská obec se měnila ve svého druhu hnutí. Šlo o víceméně nepolitickou záležitost, lidem v něm shromážděným šlo o to moci číst „kvalitní" sci-fi v pro ně dostatečném množství, které ale přesahovalo mantinely dané protizápadní kulturní politikou, která umožňovala vydání tak čtyř opravdu dobrých SF knih ročně. Proto si fanoušci překládali povídky západních autorů, které pak přetiskovali v tzv. fanzinech, a ty si vyměňovali mezi SF kluby. Tím se SF hnutí dostávalo do rozporu se státo-stranickou politikou a okrajově se tak přece jen trochu politizovalo.

V roce vydání prvních Páralových SF (v roce 1982) proběhl první ročník Ceny Karla Čapka, soutěže o SF povídku, kam amatérští psavci poslali stovku povídek, a o rok později už dokonce čtyřikrát tolik. Na tomto ostrůvku svobodného vyjádření dělalo první krůčky hodně později známých autorů a intelektuálů, napadá mě třeba Martin C. Putna nebo Petr Stančík.

Pomalu se rozbíhal proces, který v následujících letech vedl k tomu, že ve většině novin a časopisů začaly převažovat SF povídky, u novin tedy v jejich sobotních přílohách, zmíním *Mladou frontu*, *Svobodné slovo*, *Lidovou demokracii*, z časopisů třeba *Mladý svět*, *100+1 ZZ*, *Svět socialismu*, vojenský týdeník *Zápisník*, *Vědu a život*, občas *Technický magazín*, a samozřejmě časopisy určené dětem a mládeži, zejména *Sedmička pionýrů*, *Ohníček*, *ABC*. SF pronikla i do našich „tlustých žurnálů", svou rubriku měla v magazínu *Světová literatura* a zvláštní číslo věnované jen fantastice vydávala každý rok *Sovětská literatura*. Mohl bych vyjmenovávat, kde tomu napomohl který příznivec SF, ale to by bylo na dlouho, a u některých novin ani nevím, zda nešlo jen o nápodobu úspěšného ekonomického modelu, v těch letech už začínal být důležitý i zisk, podle sovětského vzoru se začal objevovat tzv. chozrasčot. Čili asi že nestačilo jen vyrábět, v tomto případě tisknout, ale pak to i někomu prodat.

V tom roce 1982 vyšla např. v nakladatelství Práce sbírka povídek Arthura C. Clarka *Zpráva o třetí planetě* nákladem 130 000 výtisků. A na domácí scéně se o jakousi SF či fantastiku začali pokoušet i režimní koryfejové jako Bohumil Nohejl (*Hříšný Václav*, 1979), Ota Dub, nebo i dobří spisovatelé jako Jaroslav Boček (*Případ doktora Karpety*, *Událost*). Mám za to, že koryfejové, hlavně asi funkcionáři spisovatelského svazu, měli vydávání svých knih zajištěné, ale byli placeni tak nějak paušálem, napsali knihu, ta vyšla v malém, ale i tak nerealistickém nákladu, a dostali nějakou částku, která ale nijak nesouvisela s počtem prodaných (v jejich případě spíše neprodaných) výtisků. A pak tu byli autoři jako Páral nebo Hrabal, kteří vydání neměli vůbec jisté, ale když už ho soudruzi povolili, vyprodal se celý náklad omezený jen množstvím státostranou přiděleného papíru. Psát jako Hrabal ovšem uměl málokdo, spíše tedy nikdo, i osobitost a invenčnost Páralova stylu byla pro většinu tehdejších autorů nedostupná, ale začít psát „vědeckofantastický žánr", když má tak vysoké prodeje, zkoušeli tehdy mnozí.

Režim nebyl tak hloupý, jak se třeba jevil, něčeho si povšiml a při Svazu spisovatelů založil okolo roku 1980 *Komisi pro vědeckofantastickou literaturu*. Předpokládám, že soudruhům šlo o to, aby, když už zdola rostoucí oblibě žánru nemohou zabránit, mohli věc alespoň řídit a zajistit, aby vznikala ta správná, tedy „socialistická" SF.

Komisi předsedal Josef Nesvadba, ale řídil ji tuším jiný Josef, tajemník Svazu českých spisovatelů Peterka. A tam jsem se poprvé setkal s Vladimírem Páralem. Asi vás napadne, co jsem na jednání komise dělal já, většinou jsem se snažil na sebe neupozorňovat, protáhl mě tam tuším Ondřej Neff jako zástupce čtenářstva (my jsme se samozřejmě vnímali jako členové fanouškovské obce, fandomu).

Pro Párala to setkání nebylo tak příjemné jako pro mě, Jarda Veis byl pověřen napsat referát o jeho prvním pokusu o SF (už nevím, zda šlo o *Pokušení A-ZZ* nebo *Romeo a Julie 2300*) a ten nebyl dostatečně pochvalný. Mistra to popudilo a možná i vyděsilo, v době všeobecného opatrného chválení každého každým byla veřejná kritika signálem, že někde v pozadí se možná chystá něco nepěkného, a mám dojem, že tehdy na protest proti hodnocení typu ***není to úplně špatné, ale šampaňské kvůli tomu otevírat nebudeme*** dokonce odešel z jednání.

Když se o rok později probírala Páralova *Válka s mnohozvířetem*, zmiňovali mnozí na usmířenou, že už nastal čas na šampaňské. Z recenzí dále naznáte, že ve fandomu nebylo přijetí tak jednoznačné.

(Komise trvala tuším do 1987, kdy si načálstvo uvědomilo, že místo potlačování nových či nesprávných myšlenek slouží spíše k jejich propagaci, a byla zrušena.)

Páralův zájem o SF ale byl možná i upřímný, několikrát se objevil na Parconu v Pardubicích, nejspíše aby se podíval na své čtenáře a zjistil, co by chtěli číst. I když někdy to bylo i kvůli jiným jeho zájmům, například na pražském Parconu v roce 1987 mi osobně poděkoval, že zde poprvé mohl vidět film *Barbarella* se sexbombou Jane Fondovou.

Než se konečně dostanu ke slíbeným odmítavým reakcím fanoušků SF, celé si je můžete přečíst za tímto mým shrnutím, navrhnu jedno jejich vysvětlení. Mám za to, že Páral, podobně jako většina mainstreamových autorů té doby, SF ani její fanoušky nikdy nepochopil a v jeho knihách chybí onen magický „pocit úžasu", ono *sense of wonder*, které nás tehdy fascinovalo (a ve většině toho, co se dnes řadí k SF, rovněž absentuje).

První fanouškovská recenze Páralova SF díla je už z roku 1982, našel jsem ji v listopadovém fanzinu *Sci-fi* matfyzáckého SF klubu, kde vyšla pod stručným názvem *Pokušení*, napsal ji Jan Holeček (z Klubu zneuznaných géniů, dále jen KZG) a týká se samozřejmě románu ***Pokušení A–ZZ*** (vydaného v témže roce 1982).

Holeček se na začátku své krátké recenze zaštítí citací Karla Čapka, že jen národní literatura může dosáhnout světovosti. Vladimír Páral dle něho splňuje předpoklady českosti, jeho lidičky i děje jsou typicky české. Zajímá ho, proč jinde tak úspěšný autor zabrousil do našeho žánru, a zda jde vůbec o SF. Dochází k tomu, že „Je to sci-fi. Jak by ji napsal Páral." A naznačuje, že za některými nedostatky může být i to, že autor (tady a teď) nemůže psát zcela svobodně.

I další recenze je z téhož fanzinu, je ode mne a má nadpis *Pokušení Science fiction*. Vedle ***Pokušení A-ZZ*** rozebírá i román ***Romeo a Julie 2300*** (1982).

I já jsem se na počátku odvolal na autoritu. A po těch letech už nevím, kde se mi tam vzal Fellini, asi jej v ten čas promítali ve Filmovém klubu. A stejně jako Holeček vyjadřuju jistá podezření ohledně Páralových motivů, se kterými vlezl do námi adorované SF zahrádky.

Navíc mi děj románu připadá nudný, až ubíjející v neustálém opakování stejných situací, a upozorňuju, že by ubíjející každodennost měla deptat hrdiny a ne čtenáře.

Poněkud příznivější dojem ve mně zanechala kniha *Romeo a Julie 2300*. Jak píšu, částečně proto, že je zhruba o sto stran kratší. A uzavírám: Pokud obě knihy, *Pokušení A–ZZ* a *Romeo a Julie 2300*, neměly jinou ctižádost než pobavit, pak se to alespoň ve druhé jmenované na mnoha místech povedlo. Páral v ní na naše literární poměry přímo hýří nápady a svérázným humorem. Přesto z hlediska *skutečné* SF nepředstavuje ani podprůměr.

V roce 1983 ve fanzinu *Siréna #1* vychází recenze románu ***Romeo a Julie 2300***. Pavel Kosatík má za to, že nám Páral stárne a jeho poslední knížka svědčí o autorské únavě. (On také autor třeba *Milenci a vrahy* nastavil laťku hodně vysoko.) Je pro něho ironií osudu, že dosud nejslabší Páralova kniha byla vydána v nákladu, jakého nedosahují ani bestsellery [176 tisíc]. Vícekrát cituje z recenze Pavla Janouška, ve které nachází podobné závěry a spolu se svými výhradami dovozuje, že „V kontextu Páralovy tvorby je nutno *Romea a Julii 2300* označit za chybné vybočení, které nemá čtenáři příliš co říci."

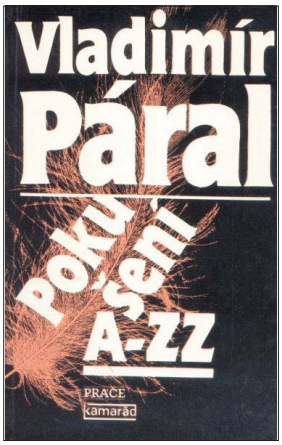

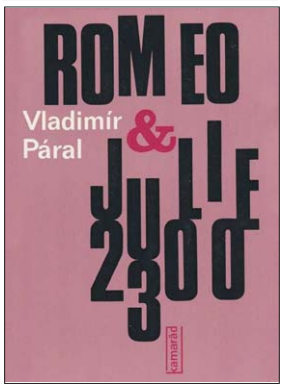

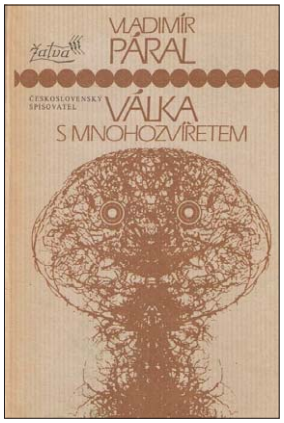

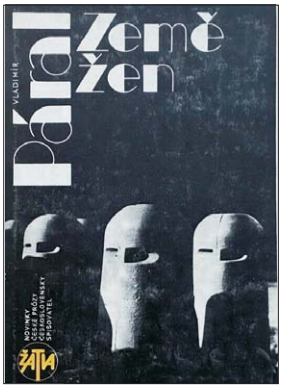

V roce 1984 a opět ve fanzinu *Sci-fi* SFK Villoidus vychází recenze Vladimíra Mátla (KZG) románu ***Válka s mnohozvířetem*** (1983) s názvem ***Sci-fi made in Ústí.*** Její autor shledává pokrok proti předchozím dvěma Páralovým pokusům o SF, a přes dílčí lapsy chválí první část knihy jako „opravdu napínavou historii boje proti ztělesněné hydře naší civilizace". Kdyby zde kniha skončila, byl by Vláďa Mátl spokojený, ale musí v kritice pokračovat, protože i Páral pokračuje, ten totiž píše ‚velkou literaturu' a nespokojí se proto s něčím tak fádním, jako je boj s ekologickou katastrofou. Přivádí před užaslého čtenáře ‚mnohozvíře' – zbytkovou nákazu z masitového prachu, podporující v lidech jejich horší ‚já'.

Ve fanzinu *Siréna #8* (květen 1984) píše Pavel Kosatík: „Diskuse kolem SF románů Vladimíra Párala pokračují, přičemž recenzenti občas – strženi ofenzívním způsobem myšlení – nejsou nestrannými hodnotiteli, jednoduše řečeno. Má smysl hrát si na inkvizitory a přidělovat si právo na to, kdo vůbec smí SF psát? To za nás přece dostatečně dělají jiní, mimo fandom. Přečtěte si jednu páralovskou recenzi ‚z druhé strany' románu ***Válka s mnohozvířetem*** od Ivana Kmínka."

Ivan jako asi největší spisovatel z doposud citovaných Páralových kritiků projevil pro něho i jeho SF dílo zvláštní pochopení a možná také pronikl nejhlouběji k tomu, co se Páral pokusil říci, dokonce mu svými slovy odpustil i nedostatek pocitu úžasu (nepoužil tento termín, ale předběhl mě svým postřehem o čtyřicet let), protože v jeho knihách nachází jiné důležité kvality. Čím méně se v nich dovíme o vesmíru, tím více o lidech.

K Páralovu románu ***Země žen*** (1988) jsem nenašel žádnou recenzi, společnost, i ta scifistická, už tehdy byla v pohybu a navíc zde v roce 1985 vyšel román Roberta Merleho *Muži pod ochranou* (slovensky ještě o osm let dříve), a fanoušci asi trochu nespravedlivě srovnávali, co mohl napsat rujný Francouz ve svobodné společnosti a náš autor tady, takže ve fandomu kniha celkem zapadla a nejspíše o ní nikdo nic nenapsal. Možná by ale přece jen stálo za to si znovu *Zemi žen* přečíst, možná bychom zjistili, že autor předpověděl excesy čtvrté či jaké právě vlny feminismu, které si zrovna Západní svět užívá.

Zdeněk Rampas

POKUŠENÍ

V muzeu bratří Čapků v Dolních Svatoňovicích je zaznamenána a vystavena na odiv úvaha Karla Čapka, která praví, že má-li literatura dosáhnout světovosti, musí být především národní. Jedním z těch, kteří splňují předpoklady českosti, je spisovatel Vladimír Páral. Jeho knihy nenechávají v tomto směru nikoho na pochybách. Jeho lidičky i děje jsou typicky české. Ať už se jim líbí nebo ne, čtenáři ho čtou.

A pak najednou přichází tento v různých kruzích různě uznávaný spisovatel a předloží dychtivým čtenářům sci-fi příběh. Čtenář dychtí, protože je to přece Páral, nebo dychtí, protože to vidí u ostatních. Páral je podle statistiky nejčtenější československý spisovatel, a najednou předkládá takzvaně pokleslý, okrajový žánr. Módnost? Objev nových možností? Vyšší stupeň uvědomělosti? Snad. Od každého trochu. V každém případě je to fakt, že formou sci-fi je možno výrazněji psát o současnosti. To, proč se třesou ruce literátům píšícím o žhavém dnešku, je tady elegantně odbouráno. Páralův příběh by se mohl s rozdílem několika technických detailů odehrát včera nebo zítra. Je to sonda do nitra průměrných českých lidiček, zkouška jejich charakteru i pocitu sounáležitosti ke skupině živočichů nazývajících se lidstvo. Páral věří lidem a lidé to u něj vyhrávají. Ale kde zůstalo sci-fi? Je to sci-fi. Jak by ho napsal Páral. Pro spisovatele to bylo pokušení vyzkoušet si, co si může dovolit. Pokušení mu vyšlo od a až do zet. Ve svém zaujetí ale opomenul, že české abeceda končí písmenem **žet**. Místo tohoto písmena přilepil pár stránek, které snad měly vysvětlovat, ale místo toho působí značně nešťastně. Páral se jimi degraduje na malého českého človíčka. I když, kdo ví. Možná právě díky těmto pár stránkám mohou existovat i ty ostatní.

Jan Holeček / KZG Praha

Pokušení A–ZZ (1982), Sci-fi, listopad 1982

Pokušení Science fiction

Řekne-li se v světě Felliniho Casanova nebo u nás Páralova sci-fi, klade se důraz na první slovo. Fellini Casanovou pohrdá a nenávidí jeho způsob života. Bylo by zajímavé znát skutečný vztah Vladimíra Párala k SF.

V krátkém rozmezí jsem přečetl dvě jeho poslední knihy: *Pokušení A–ZZ* a *Romeo a Julie 2300*.

Podle první jmenované by se mohlo zdát, že VP to nemyslí s žánrem nejlépe.

Ve zkratce, o co v *Pokušení A–ZZ* (dál jen Pokušení) jde.

VP přenesl několik postaviček ze svých minulých knih do nepříliš vzdálené a nepříliš lákavé budoucnosti, kde je vystavil nástrahám agentů planety Agala. Ti jim dají okusit sladkého života a dobrodružství (asi tak v rozsahu poskytovaném dnes CKM), a pak za vše žádají protislužby. Hrdinové reagují zpočátku různě, autor ukazuje, jaké charaktery a střety umí rozehrát, pak ale všichni podléhají. Verbálně se pokoří, stanou se otroky, zrazují se v prkotinách. Když Agala chce, aby skutečně zaplatili (mají otrávit vodu v Ústřední pražské vodárně, kde jsou všichni zaměstnáni), odmítají, a než by zahubili několik milionů lidí, raději volí hrdinnou smrt.

V nejlepším se ukáže, že vše byl jen test na zjištění morální odolnosti pozemšťanů vůči kosmické korupci, a že všichni obstáli na výbornou.

Zvláště tento závěr bývá často kritizován. Mně se rovněž nelíbí, ale nezdá se mi horší než zbytek knihy – je totiž jediný možný.

U podobných textů, ať už dříve pojednávaly o mučírnách, psychologii katanů a obětí, nebo v tomto případě o „laboratoři“, pozorovatelích a testovaných, začne být po určité době literárně nosnější pohled na vykonavatele se svobodnou vůlí než na oběť, jejíž aktivita je omezena na její dvě možnosti.

I v Páralově próze se zdá, že by vykonavatelé měli mít se svou prací větší morální potíže než testovaní; ale vyřeší si je někde zcela mimo rámec knihy.

Po zavržení této možnosti by mohl skutečný konflikt vzniknout, až když někdo podlehne a zradí. Toho se ale Páral nemohl odvážit. Co by si s takovým člověkem počal? (Potrestal ho?, ale za co?, atd.)

Krom několika ukázek černého humoru si nemohu vzpomenout na žádný další klad *Pokušení*. Jak napsal v úvaze na zcela jiné téma Honza Blažek:

„V zájmu objektivity uvedu nejprve klady:

A nyní k nedostatkům:“

Děj románu je nudný až ubíjející v neustálém opakování stejných situací. Když před lety vnesl VP do naší literatury prvek ubíjející každodennosti, vytvořil si pro to odpovídající literární prostředky. Ty však, jak se zdá, se mu dnes vymykají z rukou a ničí už ne hrdiny (jeho knih), ale čtenáře (jeho knih).

Fabulačně *Pokušení* také není nijak na výši. Pokud nešlo o autorský záměr (poněkud nepochopitelný), pak je dost smutné, když je čtenáři po přečtení čtvrtiny knihy jasné to, co VP uvádí na místě, kde povídky mívají pointu, detektivky řešení a kde v románech krystalizuje myšlenka (má-li ovšem co krystalizovat).

Poněkud příznivější dojem zanechává po přečtení kniha *Romeo a Julie 2300* (dále jen *RaJ*). Částečně je to ale způsobeno i tím, že je zhruba o sto stran kratší.

Už u hrdinů, ač opět přesvědčivě páralovských, není na první pohled zřejmé, z které jsou knihy. I prostředí se alespoň vnějškově liší. Zatím co v *Pokušení* jde o naši blízkou budoucnost, která má ještě co činit s energetickou a ekologickou krizí, děj *RaJ* se odehrává v rajské budoucnosti roku 2300, ze všeho nejvíce se podobající permanentní Matějské pouti. Všechny starosti lidstva jsou vyřešeny předponou s- (s jako syntetický). Pro všechny je dost s-masa, s-banánů a s-vody; a kdo se zaslouží nebo má štěstí (v loterii), dostane občas i pravou šunku.

V tomto prostředí pojednává Páral příběh lásky dokonale oproštěné od všech existenčních problémů. VP se snaží o komplexní (stendhalovské) pojetí této „nemoci“ ve všech jejích formách. Proto ji nestuduje jen jednou, ale hned asi na čtyřech (?) párech. Pro matematika by bylo zajímavé sestrojit graf (samozřejmě orientovaný), kdo koho miluje, ale jinak je kniha dost přehledná.

A dostáváme se opět ke konfliktu, bez nějž to nepůjde a banální trojúhelník lze dobře studovat i v současnosti. Proto se role špatňoura (ale myslí to dobře) ujímá společnost v podobě roztomilého terénního genetika dr. Vodáka a jeho mnohdy nedobrovolných kompliců, primářky felicistiky a terfela (terénního felicisty). (Jejich jména mi vypadla.)

Další děj už je nasnadě z názvu dílka a ostatních knih VP. Ani happyend nepřekvapí.

Proti *Pokušení*, které přestože vlastně popisuje vědecký experiment, se svou strukturou nejspíše blíží guláši, příběh *RaJ* odněkud někam plyne. Nebudu to tajit, do šťastného manželství vědce v oboru biokeramiky a kuchařky toužící alespoň po pěti dětech.

Pokud obě knihy – *Pokušení A–ZZ* a *Romeo a Julie 2300* – neměly jinou ctižádost než pobavit, pak se to alespoň v druhé jmenované na mnoha místech povedlo. VP v ní na naše literární poměry přímo hýří nápady a svérázným humorem. Přesto z hlediska SF (a vše doposud uvedené je psané z tohoto hlediska) nepředstavuje ani podprůměr. Pro VP mají však tyto knihy mimořádný význam. Zajistil si jimi jistý druh literární nesmrtelnosti. I kdyby snad v roce 2300 nevycházely jeho sebrané spisy, jak se děje na stránkách RaJ, tak až na něho zapomene poslední jeho dnešní fanoušek, zůstane jeho jméno v bibliografiích milovníků SF.

V té pozoruhodné sbírce autorů, jako je: Delmont, Izakovič, Lešehrad Emanuel, Tongi, Akana, Neubeuer, Týnecký; kam však patří i Asimov, Lem, Elison nebo Neurse, Aldiss a Šalimov. **Zdeněk Rampas**

Romeo a Julie 2300 (1982), Sci-fi, Listopad 1982

Vladimír Páral: Romeo a Julie 2300

Stárne nám Vladimir Páral; stárne nám nejen fyzicky (nedávno oslavil padesátku), ale i jakožto tvůrce. Jeho poslední knížka výmluvně hovoří o autorské únavě, jakkoliv se obvykle vypucovaný děj snaží nedostatky zakrýt. Je ironií osudu, že dosud nejslabší Páralova kniha byla vydána v nákladu, jakého nedosahují ani nejbestsellerovanější detektivky. Potvrdilo se tu, že u zavedených autorů se prodává jméno, protože valnou část nákladu skoupili abonenti, kteří si „Párala“ objednali předem. Nepochybuji o tom, že většina jich byla zklamaná stejně jako já. Páral totiž tentokrát napsal stoprocentně bezstarostnou knížku takřka bez jakékoliv výpovědi k dnešku. Má sice děj, ale je to děj tak banální, že čtenář dočte knihu jen díky víře, že se to na příštích stránkách k dobrému obrátí. Bohužel se tak nestane.

Velmi kriticky a přitom výstižně zhodnotil knížku Pavel Janoušek v devátém čísle *Kmene*:

„U autora, jenž svou tvorbu věnoval moralistní kritice konzumního způsobu lidské existence ve jménu neopakovatelného a jedinečného zážitku, bych očekával, že vlastnosti, kterými obdaroval svůj literární svět budoucnosti a pro které kdysi užíval i tak expresívního výrazu, jako je slovo „ukájení“, bude ostře negovat. Očekával bych, že jeho satirický pohled bude směřovat více ke kořenu věcí a jevů, že jeho nadsázka bude spíše groteskní než pohádková, že domyslí nejpodstatnější otázky nám takovou představou budoucnosti kladené.“

O čem tedy knížka je! Hanka Lebdušková a Milan Kareta, žijící v budoucnosti, se mají rádi přesto, že jejich povahy jsou protichůdné a že počítač jejich manželství zakázal. Na stránkách knížky o sebe bojují až ke šťastnému konci.

Janoušek: *„Nemá přece cenu vymýšlet si obrazy neexistujících dob, pokud na nich nechceme pokusně modelovat problémy naší přítomnosti.“*

Ale Páral vytvořil svět tak dokonale paralelní, že jeho hrdinové nemají dnešním čtenářům (ač to na první pohled vypadá jinak) co říct. A tak se nakladatelstvím inzerované SF zaměření knížky počíná bortit. Hlavně vinou Páralovou, který používá budoucnosti jen jako efektní kulisy (str. 7: „Milenci Milan Kareta /20/ a Hanka Lebdušková /20/ vyšli z Ústředního parku na Nábřežní třídu, která v délce 108 kilometrů tvoří jednu ze severojižních os souměstí Praha-Ústí /18 tisíc km2 a 9,6 milionů obyvatel ve 42 obvodech/).

Dost těžko by zřejmě autor odpověděl na otázku, proč vlastně tuhle knížku napsal. Reaguje jí totiž pouze na zájmy určité povrchní a nestálé sorty čtenářů, jimž vlastně sám kdysi vyhlásil boj.

Páralovu metodu dobře vystihuje Pavel Janoušek: *... je charakteristické, že své výpovědi o životě nekoncipuje jako bezprostřední literární záznam (fikci), ale spíše má sklon ji budovat ve tvaru výrazného literárního modelu, tedy schematického zobrazení určitého jevu, které mu umožňuje vyjádřit své pojetí reality a současně i abstrahovat od komplikované životní rozmanitosti. Takováto metoda je ovšem funkční pouze tam, kde se podaří vyhmátnout podstatu skutečnosti ...*

... Psychologický přístup k postavám je však Páralově metodě naprosto cizí. Pro ni je charakteristické spíše vnější jednání postav-figurek na šachovnici autora než hluboký průzkum myšlenkových pochodů. Páral své postavy nivelizuje na několik málo osobitých typů, zbavuje je schopnosti hlubší individualizované sebereflexe; k čtenáři nepromlouvá skrze úvahy, ale prostřednictvím děje, jenž je – zejména v jeho starších prózách – nositelem vyšších, mnohdy symbolických významů ...

V kontextu Páralovy tvorby je nutno *Romea a Julii 2300* označit za chybné vybočení, které nemá čtenáři příliš co říci.

Kniha má rovněž dost jednoduchou grafickou úpravu, přestože podíl Jaroslava Sůry je na předsádce velkoryse označen termínem „illustrations“. **Pavel Kosatík**

Romeo a Julie 2300 (1982), Siréna #1 (1983)

Sci-fi made in Ústí

V zemích českých proslulý autor Vladimír Páral má za sebou již dva více či méně zdařené nájezdy do říše sci-fi: pimprlový epos „Romeo a Julie 2300“ v pouťově křiklavých kulisách budoucí Prahy a nadějně se tvářící „Pokušení“, které sice začíná od A, končí však u rozplizlého ZZ místo poctivého Ž. Ve třetím pokusu se zatím dostáváme nejdál – rovnýma nohama (kam jinam) do Ústí nad Labem nedaleké budoucnosti ve chvíli zamoření částečně inteligentním a pře-

devším velmi životaschopným derivátem smogu – tzv. masitem. Pomineme-li některé technické nesrovnalosti, kterým se však při podobných příležitostech nevyhnou zpravidla ani autoři světového kalibru, je první část knihy opravdu napínavou historií boje proti ztělesněné hydře naší civilizace. V těchto krajně dramatických okamžicích se tragikomické páralovské postavičky, soužené manželskými i nemanželskými vztahy, komplexy méněcennosti i spotřebitelsko-příživnickým zázemím, vybičují k výkonům vpravdě úctyhodným. Dodáme-li k tomu závěrečné stránky románu, ve kterých se po vítězství vše vrací do starých kolejí s lehkomyslností tak typickou pro dnešní dobu, máme před sebou sugestivní sci-fi ekologické výstrahy, na kterou může být autor hrdý. Ne tak Vladimír Páral. Ten totiž píše „velkou literaturu“ a nespokojí se proto s něčím tak fádním. Přivádí před užaslého čtenáře „mnohozvíře“ – zbytkovou nákazu z masitového prachu, podporující v lidech jejich horší „já“. Přes veliké možnosti, které si Vladimír Páral tímto způsobem otevřel, zůstává druhá část knihy jakousi směskou, ve které si bratrsky podávají ruce dobré postřehy a nedotaženosti, takže celkový dojem lze srovnat nejspíš s rozestavěným, bahnem zavaleným sídlištěm půl roku před kolaudací. Korunu všemu nasazuje zhruba poslední třetina, ve které se společnost, rozpadávající se pod vlivem nákazy údery vlastních pudů bez zábran, začíná z ničeho nic uzdravovat. Ptáte se proč? Protože lidstvo je v jádru dobré – a basta! Pokud byste se chtěli již předem připravit na radikální léčení podobné epidemie, vkládá autor do textu neúměrně rozsáhlé pasáže z praktického autogenního tréninku, jehož pomocí se lidé tohoto příběhu nakonec zachraňují.

Promiňte, vážený pane Párale, pochybuji však, že po zkonzumování Vašeho dílka najdete nadšence v posezu „vozky“ s nepřítomným pohledem nad sklenicí pramenité vody. To kdybyste někde pod čarou uveřejnil adresu některého z „hnědých“ klubů, jejichž uvolněnou morálku několikrát tak slibně nadhazujete... Ale dosti laškování. Vše skončí dobře – jen ty, ty, ty čtenáři, kolikpak máš v sobě potenciální hnědé nákazy, nakolik k ní svým každodenním životem přispíváš!? Uf!

Se smíšenými pocity zaklapneme knížku, na kterou se stály otřesné fronty, a můžeme rekapitulovat: Vladimír Páral prokázal, že dosud patří v lesích a luzích československé literatury k originálním zjevům. Současně však můžeme konstatovat, že si tentokrát vzal příliš velké sousto. Bylo by bezesporu záslužnější, kdyby zůstal u prvního motivu, který je zpracován asi o dvě třídy lépe – vděčný čtenář by pak mohl s netrpělivostí čekat na volné pokračování. Otázka morálky v návaznosti na funkce společnosti, prezentovaná v tomto případě „hnědou nákazou“, je totiž natolik závažná, že si opravdu nezasloužila pouhý nadzvukový přelet vycpaný vatou a papundeklovými věcnými pravdami. Tak tedy hodně štěstí, Mistře. Do třetice všeho zlého máme za sebou. A počtvrté? Pevně věřím, že to bude zase sci-fi. Ale tentokrát snad už konečně poctivě dotažená do konce. Jste přece profesionál.

Vladimír Mátl / KZG Praha

Válka s mnohozvířetem (1983), SF 1/1984 (březen, 1984)

Vladimír Páral: Válka s mnohozvířetem

Dejte slovo nebohému Páralovu obdivovateli! Je tak sám... Dejte mu slovo, třeba vás svou mrzkou neobjektivitou aspoň pobaví.

Sečtělý fandom už jistě zná vyčerpávající recenzi *Války* od Vladimíra Mátla. V mnohém nezbývá než souhlasit. Román je opravdu nedotažený a zároveň i překalkulovaný. Etické poselství vyznívá opravdu dost ploše a ledabyle. Symbolika „bílého“ a „hnědého“ v člověku opravdu působí dost schematicky. Zázračné vítězství nad Mnohozvířetem prostřednictvím autogenního tréninku je opravdu poněkud nestravitelné sousto a navíc okatě poplatné módnímu cvokaření „na východní notu“. Literární čas v druhé polovině knihy se evidentně vymkl z ruky a přestal podléhat staré dobré páralovské dilataci. Není to prostě ono.

Nicméně: nemohu se ubránit dojmu, že přísnost Páralových soudců přesahuje rozumné meze a občas přestává být konstruktivní. „Proč se nám do toho ten ústecký seladon plete?“, vrčí podrážděný fandom a běhá z něj v tu chvíli mráz po zádech. Jistě: přečasto slýchané volání po tzv. čistotě žánru lze nazvat třeba chvályhodnou vyhraněností názoru. Mnohdy však už spíš zavání dogmatismem. Domnívám se, že fušování autorů „velké literatury“ do našeho hájemství je jev veskrze kladný a že už přináší své první ovoce. Velcí autoři zajisté nemají ten správný stupeň kosmického „povědomí“, jenž nám kdysi tak krásně pomotal hlavu. O co méně však cítí Vesmír, o to víc mají zpravidla ochutnané lidi a v jejich knihách to bývá znát.

Páral do svých sci-fi přenesl takřka beze změny svůj obligátní zvěřineček a zkoumá jej svým zavedeným „nadhledem zdola“. Tím se prý dopouští trestuhodného zjednodušení. Psychika druhu *Homo Sapiens Futurum* se totiž údajně bude lišit od naší víc než naše od myšlení prapředků. Autor této stati si to však nemyslí. Domnívá se, že Páralovy „Magazíny ukájení“, „Příběhy pokleslé aktivity“, „Mladí muži“ a „Profesionální ženy“ zůstanou aktuální i v době, kdy se bude svět zvnějšku podobat dejme tomu Clarkovým vizím. To asi dřív nastane nový Velký třesk než Generální zázrak v lidech. Můžeme s tím nesouhlasit, jak říkají Cimrmanovci, ale to je asi tak jediné, co proti tomu můžeme dělat.

Lidské panoptikum, napadené v románě Mnohozvířetem, se chová podivně. Roztříštěně. Pudově. Paradoxně. Prostě střeleně. I v nejvypjatějších chvílích se vlastně zajímá o pářování víc než o patálie s Mnohozvířetem. Ať už to však byl záměr nebo ne, považuji právě tento rys románu za pozitivní. Nejsilnější obrazy velké krize (třeba světové války v *Hlavě XXII*) používaly totiž podobné postupy. Na rozdíl od Párala se však vyhnuly etickým rozpravám a patosu, který v takové souvislosti notně působí neorganicky.

Pokud jsme od Páralových sci-fi čekali nesmírně mnoho, můžeme se právem cítit ošizeni. V kontextu naší ostatní produkce však pro mě *Válka s mnohozvířetem* zůstává dobrou knihou. Odněkud z takových končin by mohl jednou přijít vytoužený český SF román první kategorie. **Ivan Kmínek**

Válka s mnohozvířetem (1983), Siréna #8 (květen 1984)

Jak (ne)být mužem na začátku 19. století (II)

Muži, kterým nezbylo nic než jejich čest

V 19. století žila řada mužů v různých formách právní nesvobody, ať už jako zotročení lidé ve Spojených státech nebo jako nevolníci v Rusku. Také zaměstnanec, služebník, voják nebo učitel měl často minimální politická práva, skromný majetek a podléhal autoritě jiného muže, na němž byl existenčně závislý. Nevolník byl sice podřízen svému pánovi, ten však zároveň nesl určitou odpovědnost za jeho obživu. Svobodný zaměstnanec takovou jistotu neměl: i zdánlivě malý prohřešek mohl ohrozit jeho zaměstnání, a tím i prostředky k životu.

Výrazným příkladem chudého muže, který byl právně svobodný, ale fakticky silně závislý, byl sluha. Německý politicko-právní slovník *Staats-Lexikon* z let 1845–1848 výslovně rozlišoval služebníka od běžného námezdního pracovníka: služebník se zavazoval k poslušnosti a podle dobové formulace pánovi odevzdával *„část své osobnosti“*. Pán tak mohl po sjednanou dobu vynucovat služebníkovo setrvání ve službě a jeho právo vůči němu bylo popsáno jako v určitém rozsahu podobné vlastnictví.[46]

Rozsáhlá byla i moc zaměstnavatele v habsburské monarchii. Vídeňská služební čeleď podléhala podle řádu z roku 1810 domácí kázni pána; služebník nesměl bez jeho vědomí či svolení na delší dobu opustit dům a řád výslovně dával zaměstnavateli právo na tělesné kárání.[47]

Rozsah takové závislosti v praxi zachytil britský duchovní Charles Acland během pobytu v Indii v letech 1842–1845. Viděl britského důstojníka, který nechal přivést svého indického podkoního a bez skutečného provinění jej bil do hlavy, kopal a udeřil jej do zad. Důstojník předem vysvětlil, že služebníka už dlouho nezbil a že by jinak mohl *„zapomenout“*, jak výprask vypadá, a zlenivět. Acland po tomto líčení poznamenal, že podle jeho názoru nebylo ani s otroky na Jamajce zacházeno hůře než se služebníky některých britských důstojníků v Indii.[48] Formální osobní svoboda tedy nezaručovala volnost pohybu, tělesnou nedotknutelnost ani rovnoprávný smluvní vztah mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem.

V první polovině devatenáctého století platila ve Švédsku povinnost zaměstnání pro práceschopné osoby bez půdy nebo jiných dostatečných prostředků; nezaměstnaný člověk mohl být právně označen za *„bezbranného“* (*försvarslös*) a vystaven donucovacím opatřením. Od roku 1824 museli nezaměstnaní v cestovních dokladech uvádět také údaje o své pověsti. Služební řád z roku 1833 zároveň požadoval, aby služebník byl bohabojný, věrný, pracovitý, poslušný, střízlivý a mravný; bez svolení zaměstnavatele nesměl svévolně cestovat ani předčasně opustit službu.[49]

Učitelské povolání bylo v 19. století často velmi náročné, od kantorů se vyžadoval reprezentativní vzhled, bezúhonná morálka, vynikající vzdělání, ale přitom šlo často o velmi špatně placenou práci.

Britský Grammar Schools Act z roku 1840 umožňoval propustit učitele pro *„nemorální jednání“*. V parlamentní debatě roku 1852 o pravidlech pro církevní školy se pak výslovně řešilo, že propuštění z *„morálních nebo náboženských důvodů“* může učitele připravit o možnost *„vydělávat si na chléb a udržet si své postavení“*. V debatě zazněl i případ učitele, který přišel do školy opilý a používal rouhavé výrazy; místní výbor ho přesto ponechal ve funkci mimo jiné proto, že měl devět dětí a po jeho propuštění by jejich obživa dopadla na veřejnou chudinskou podporu. Morální pověst tak mohla rozhodovat o zaměstnání, a tím i o schopnosti muže uživit sebe a rodinu.[50]

Morálka jako univerzální odpověď? Ne tak rychle

Předchozí oddíly mohly vyvolat dojem, že pokud muž neměl dostatek majetku, politických práv nebo právní autonomie, zůstávala mu alespoň relativně jednoduchá cesta k mužskému uznání prostřednictvím vlastního chování: mohl být pracovitý, odpovědný, čestný a schopný sebeovládání.

Dobové normy přitom často nevymezovaly žádoucí mužské vlastnosti prostým protikladem mezi jejich přítomností a absencí, nýbrž rozlišovaly jejich nedostatek, přiměřenou míru a přemíru. Americký lékař a autor příruček pro mladé muže William A. Alcott například roku 1838 požadoval, aby muž dbal na čistotu a upravený vzhled, zároveň však odmítal marnivost a při úvahách o společenském vystupování hledal *„správný střed“* mezi přehnanou ostýchavostí a drzostí.[51] Podobně americký unitářský kazatel a moralista William Ellery Channing upozorňoval, že samotná odvaha ještě nepředstavuje morální ctnost, protože může pramenit z temperamentu či silných vášní a přecházet v bezhlavost.[52] Obdobné napětí lze sledovat také v německém prostředí 40. let 19. století, kde mohl být muž zesměšňován jak pro pasivitu a nedostatek rozhodnosti, tak pro přehnanou bojovnost a nekontrolované prosazování cti.[53] Žádoucí vlastnosti tedy nebylo možné jednoduše maxi-

46 Carl von Rotteck and Carl Welcker, eds., *Das Staats-Lexikon: Encyklopädie der sämmtlichen Staatswissenschaften für alle Stände*, 2nd rev. and enl. ed., vol. 4 (Altona: Johann Friedrich Hammerich, 1845–1848), 606.

47 *Gesindeordnung für die Stadt Wien und den Umkreis innerhalb der Linien*, in *Sr. k. k. Majestät Franz des Ersten politische Gesetze und Verordnungen für die Oesterreichischen, Boehmischen und Galizischen Erbländer*, vol. 34 (Vienna, 1811), §§ 76, 87.

48 Charles Acland, *A Popular Account of the Manners and Customs of India, Illustrated with Numerous Anecdotes* (London: John Murray, 1847), 83–84.

49 Sara Kalm, “Citizenship and Mobility of the Poor: Sweden during the 19th Century,” *European Journal of Sociology* 65, no. 1 (2024): 52, 55–58, https://doi.org/10.1017/S0003975623000504.

50 Grammar Schools Act 1840, 3 & 4 Vict., c. 77, sec. 17; UK Parliament, House of Commons, “Committee of Council on Education—The Management Clauses,” HC Deb 21 June 1852, vol. 122, cols. 1095–96, 1107–8.

51 William A. Alcott, *The Young Man’s Guide*, 12th ed. (Boston: Perkins and Marvin, 1838), 73–78, 93–99.

52 William Ellery Channing, *A Sermon on War, Delivered January 25, 1835* (Boston: Homer and Palmer, 1835), 15–16.

53 Tamar Kojman, “An Awkward Predicament: ‘The German Man’ and Feminized Modernity in the 1840s,” *Central European History* 57, no. 1 (2024): 15–20.

malizovat: pozitivní hodnotu získávaly teprve tehdy, projevovaly-li se ve správné míře a v odpovídající situaci.

Stejně komplikovaný byl požadavek odvahy. Francouzská akademie, významná učená instituce zabývající se jazykem a literaturou, vypsala roku 1833 soutěž na téma občanské odvahy. Francouzský dramatik a člen Francouzské akademie Antoine-Vincent Arnault (1766–1834) tak definoval odvahu jako ctnost spočívající nikoli v nepociťování strachu, ale v jeho vědomém překonání. Odvaha podle něj nevznikala z neznalosti nebezpečí ani z bezmyšlenkovité prudkosti, ale z promyšlené vůle, která nebezpečí rozpozná a překoná pud sebezáchovy. Člověk, který závažnost nebezpečí nechápal, si podle něj označení odvážného ani nezasloužil; *„neohroženost nezná strach, odvaha jej překonává“*. Stejný princip přitom vztahoval na občanskou i vojenskou odvahu. Žádoucím protikladem strachu tedy nebyla maximální ochota riskovat, nýbrž schopnost rozpoznat nebezpečí a přesto vědomě jednat.[54]

Ani sebeovládání však nemuselo znamenat úplné potlačení citů. Populární píseň *The Sailor's Tear*, doložená ve sbírce písní z první poloviny devatenáctého století, zobrazuje námořníka, který při odplutí myslí na svou manželku a jejich malé dítě a setře si slzu. Jakmile však spatří nepřátelskou loď, zvedá paži k boji a nikoli k další slze. Projev citu tedy nebyl v rozporu s mužským sebeovládáním; rozhodující byla schopnost přejít od emoce k jednání ve chvíli, kdy situace vyžadovala výkon služby.[55]

Problém správné míry se netýkal jen odvahy a citů. Také ekonomická obezřetnost při sňatku se mohla sama stát předmětem kritiky. Muž měl při založení domácnosti zohledňovat hospodářské podmínky, ale příliš viditelná závislost na majetku ženy mohla být vykládána jako nedostatek samostatnosti. Negativní označení *fortune-hunter* bylo v našem období srozumitelné právě jako útok na takový motiv. Anglický spisovatel Thomas De Quincey si v dopise z 29. listopadu 1820 stěžoval na osobní výpad proti skotskému spisovateli a kritikovi Johnu Gibsonu Lockhartovi (1794–1854), který se krátce předtím oženil se Sophií Scottovou, dcerou úspěšného spisovatele Waltera Scotta. Podle De Quinceyho narážka vykreslovala Lockharta jako *„úspěšného lovce bohatství“*, tedy muže, který sňatkem úspěšně získal bohatství. Kritizoval ji jako hrubý zásah do soukromého života, protože veřejně zpochybňovala motivy jeho sňatku a tím zraňovala jeho manželku.[56]

Stejnou kulturně srozumitelnou výtku využil anglický spisovatel William Makepeace Thackeray (1811–1863) v satirickém románu *The Luck of Barry Lyndon*, vydávaném roku 1844. Jeho nespolehlivý vypravěč odmítá, aby byl kvůli sňatku s bohatou Lady Lyndon označován za *„dobrodruha“*, za člověka bez peněz nebo za nerovného partnera. Satirický charakter románu neumožňuje zacházet s ním jako s přímým popisem sňatkové praxe; ukazuje však, že získání postavení prostřednictvím majetku manželky mohlo sloužit k zesměšnění nebo morálnímu zpochybnění muže.[57]

Opačnou kritiku mohl vyvolat sňatek se ženou považovanou za majetkově či společensky nevhodnou. V belgickém Národním kongresu roku 1830 například vikomt Charles-Ghislain Vilain XIIII (1803–1878), belgický politik a člen Kongresu, popsal případ ze své obce, kde se syn poměrně zámožného vesničana chtěl oženit se služkou, která podle jeho slov *„neměla vůbec nic“*; rodiče mladého muže odmítli dát ke sňatku souhlas. [58] Podobný odpor se objevil i v českém prostředí v rodině pražského mecenáše a vlastence Vojtěcha Náprstka. Jeho budoucí manželka Josefa Křížková pracovala v domácnosti jako služka a jeho matka Anna Fingerhutová s jejich sňatkem nesouhlasila. Dvojice se proto vzala až roku 1875, dva roky po její smrti.[59] Muž tak mohl být na jedné straně zesměšňován jako *fortune-hunter*, pokud se zdálo, že prostřednictvím sňatku získává majetek či postavení, na druhé straně však mohl narazit na odpor právě tehdy, když si zvolil ženu bez odpovídajícího majetku nebo společenského postavení.

Některé morální požadavky na muže bylo obtížné vzájemně sladit. Muž pak nemusel být kritizován pouze za zanedbání určité povinnosti; problém mohl spočívat i v tom, že splnění jedné povinnosti ztěžovalo splnění jiné. Jednotlivé žádoucí vlastnosti měly své hranice: jejich přemíra mohla změnit jejich význam, nebo se dvě pozitivně hodnocené povinnosti mohly dostat do vzájemného konfliktu. Člověk proto nemohl jednoduše maximalizovat sílu, odvahu, autoritu, citovou angažovanost ani hospodářskou obezřetnost a předpokládat, že jejich součet vytvoří ideálního muže. Morálka tak nebyla jednoduchou univerzální odpovědí na nedostatek majetku, práv nebo společenské moci. I tam, kde měl muž nad vlastním jednáním větší kontrolu než nad svým majetkovým či politickým postavením, zůstával problém správné míry a konfliktu povinností.

Sexualita, alkohol a hazard

V polovině 19. století se muž mohl snadno ocitnout v situaci, kdy musel podporovat rodiče nebo sourozence, odkládal založení vlastní domácnosti, a přitom byl společností posuzován podle sexuální zdrženlivosti, střízlivosti, hospodárnosti a sebeovládání. Pokud pak způsob, jímž se s tlakem vyrovnával, podlomil jeho zdraví, poškodil pověst nebo vyčerpal zbývající prostředky, mohl tím původní problém ještě prohloubit.

54 Antoine-Vincent Arnault, "Rapport sur le concours d'éloquence de l'année 1833," Académie française, August 9, 1833, https://www.academie-francaise.fr/rapport-sur-le-concours-deloquence-de-lannee-1833.

55 "The Sailor's Tear," in *The National Melodist*, first series (Edinburgh: W. Glass, 1837), 293, National Library of Scotland.

56 Thomas De Quincey to John Wilson, November 29, 1820, in Barry Symonds, *De Quincey and His Publishers: The Letters of Thomas De Quincey to His Publishers, and Other Letters, 1819–1832* (PhD diss., University of Edinburgh, 1994), 35.

57 William Makepeace Thackeray, *The Luck of Barry Lyndon*, chap. 13, Standard Ebooks, https://standardebooks.org/ebooks/william-makepeace-thackeray/the-luck-of-barry-lyndon/text/chapter-13.

58 Émile Huyttens, *Discussions du Congrčs national de Belgique 1830–1831*, vol. 1 (Bruxelles: Société typographique belge, Adolphe Wahlen et Cie, 1844), 597; "Séance du mercredi 22 décembre 1830," Unionisme, https://unionisme.be/seance/cn/1830/12/22/.

59 Veronika Vitouchová, "Vojtěch Náprstek," *Informace* 1–2 (2024), Knihovna Akademie věd ČR, https://lib.cas.cz/zpravodaj/vojtech-naprstek-17-4-1826-praha-2-9-1894-praha/.

Francouzský lékař Léopold Deslandes (1796–1850) ve spise o sexuálních „excesích" spojoval mužské zdraví se sexuální a reprodukční schopností. V jím popsaném případu vedla neschopnost muže naplnit manželství k pokusu o sebevraždu; jiný pacient svou situaci popisoval jako *„potupný stav"*, protože přišel o *„legitimní požitky"* heterosexuálního spojení a reprodukční schopnost.[60]

Současně se od muže očekávalo, že bude sexuálně zdrženlivý – zejména mimo manželství. Anglický publicista William Cobbett (1763–1835) v příručce *Advice to Young Men* odsuzoval svádění jako jednání člověka *„nehodného označení muž"* a zdůrazňoval, že sexuální provinění nezasahuje pouze jednotlivce, protože pověst dívky náleží zčásti také její rodině a příbuzenstvu.[61] Americký kazatel a reformátor Sylvester Graham (1794–1851) formuloval v textu *A Lecture to Young Men on Chastity* z roku 1838 ještě přísnější požadavek mužské sexuální čistoty a sebekontroly.[62] I zde narážíme na dva ideály, které nebylo jednoduché sladit: žádoucí muž měl být sexuálně způsobilý a zároveň mimo manželství zcela abstinovat. Kritizovala se dokonce masturbace, zejména nadměrná, ale mnohem větší pozornost byla věnována viditelnějšímu problému prostituce; některé reformní proudy ji přitom spojovaly s mužskou sexuální nezdrženlivostí a sváděním žen.[63] Jinými slovy zde opět nacházíme rozpor: po mužích i ženách se vyžadovala počestnost, zároveň však část dobového diskurzu předem pochybovala, zda jsou muži vůbec schopni dlouhodobé sexuální zdrženlivosti. Takové očekávání mužského selhání mohlo samo oslabovat motivaci požadovaný ideál dodržovat: muž měl svou sebekontrolu prokázat, současně však slýchal, že sexuální abstinence je pro něj nepřirozená, nepravděpodobná nebo dokonce zdraví škodlivá.[64]

Württemberský zákon z roku 1833 podmiňoval sňatek dostatečným *Nahrungsstandem*, tedy hospodářským zajištěním pro sňatek. To bylo možné doložit výdělečnou schopností nebo majetkem ženicha a nevěsty. Za překážku se považovala také hospodářská nespolehlivost, například marnotratnost, zahálka či notorické pití; dočasná veřejná podpora kvůli nezaviněné nemoci se však proti žadateli nepočítala.[65]

V Paříži, kam za prací přicházelo mnoho dělníků z francouzských provincií, mohlo být uzavření sňatku pro chudé páry administrativně obtížné: snoubenci museli získat potřebné listiny, často z místa svého původu, a splnit další úřední formality. Záznamy společnosti, která chudým párům pomáhala uzavírat civilní a církevní sňatky, ukazují, že takové překážky mohly přispívat k soužití bez sňatku. Doboví pozorovatelé však právě konkubinát a nízkou sňatečnost chudých vykládali jako důkaz jejich nemravnosti.[66]

Za další hrozbu pro mladé muže dobové texty označovaly alkohol. Americký protialkoholní list *Augusta Washingtonian* z roku 1843 líčil pijáka, který tráví čas s druhy v hospodě a *„promrhává své prostředky"*, zatímco doma pláče jeho žena a peníze utracené za opilost by mohly nasytit hladové děti. Týž text líčil nápravu jako obrácení celého řetězce: střízlivost a pracovitost měly do domácnosti vrátit dostatek a pořádek a muži umožnit znovu získat vážnost mezi ostatními obyvateli města.[67]

Jenže ani abstinence nemusela být řešením. Frederick Douglass (1818–1895), americký abolicionista, který se narodil do otroctví a roku 1838 z něj uprchl, popsal vánoční svátky na plantážích jako vzácnou chvíli uvolnění, během níž otrokáři pití whisky přímo podporovali. Nepít během svátků mohlo být pokládáno za ostudné; Douglass zároveň tvrdil, že páni někdy zotročené muže cíleně opíjeli a tuto řízenou *„nevázanost"* vydávali za svobodu. Konkrétní sociální prostředí mohlo pití aktivně podporovat a zároveň ho používat jako náhradní, omezenou formu úniku.[68]

Hnutí za střídmost přitom nebylo pouze angloamerickým jevem. V mennonitských koloniích v jižní části Ruského impéria zaznamenal kazatel David Epp (1781–1843) ve svém deníku opakované případy nadměrného pití, zejména mezi mladými. Ve čtyřicátých letech v obci Gnadenfeld vznikla abstinenční společnost, která pořádala pravidelná setkání, rozdávala protialkoholní traktáty a usilovala o omezení hostinců.[69]

Hazard býval spojován s alkoholem a mohl mužovu finanční situaci ohrožovat ještě výrazněji. Cobbett označoval hráčství za znak nedůvěryhodnosti a tvrdil, že poznal schopné muže odmítnuté při povyšování právě proto, že byli známí svou zálibou ve hře. Britská spisovatelka Mary Godwin Shelleyová (1797–1851) pak roku 1844 při popisu Itálie uvedla, že státní loterie existují *„ke zničení úspor chudých"*.[70]

Vedle alkoholu, hazardu a sexuality existovaly také formy

60 Léopold Deslandes, *A Treatise on the Diseases Produced by Onanism, Masturbation, Self-Pollution, and Other Excesses*, trans. from the French with additions, 2nd ed. (Boston: Otis, Broaders, and Company, 1839), 63–70.

61 William Cobbett, *Advice to Young Men, and (Incidentally) to Young Women, in the Middle and Higher Ranks of Life* (London: Henry Frowde, 1906), Letter III, paras. 136–37, Project Gutenberg.

62 Sylvester Graham, *A Lecture to Young Men on Chastity*, 4th ed. (Boston: G. W. Light, 1838), 85–88, Wellcome Collection.

63 Marilynn Wood Hill, *Their Sisters' Keepers: Prostitution in New York City, 1830–1870* (Berkeley: University of California Press, 1993), 66–67.

64 Timothy Verhoeven, "'Apostles of Continence': Doctors and the Doctrine of Sexual Necessity in Progressive-Era America," *Medical History* 61, no. 1 (2017): 89–106.

65 "Revidirtes Gesetz über das Gemeinde-Bürger- und Beisitz-Recht," December 4, 1833, arts. 42–43, 73–80, *Regierungsblatt für Württemberg* (1833): 509–540.

66 Michel Frey, "Du mariage et du concubinage dans les classes populaires ŕ Paris (1846–1847)," *Annales. Économies, Sociétés, Civilisations* 33, no. 4 (1978): 803–805, https://doi.org/10.3406/ahess.1978.293973.

67 "What Temperance Does for the Drunkard," *Augusta Washingtonian* (Augusta, GA), November 25, 1843, 4, Georgia Historic Newspapers.

68 Frederick Douglass, *My Bondage and My Freedom* (New York and Auburn: Miller, Orton & Mulligan, 1855), 252–56.

69 Benjamin Wiebe, "Alcohol and Abstinence: Mennonites in South Russia," *Preservings*, no. 43 (Fall 2021), sections "Alcohol Consumption" and "Abstinence Efforts."

70 Cobbett, *Advice to Young Men*, Letter II, para. 34; Mary Wollstonecraft Shelley, *Rambles in Germany and Italy, in 1840, 1842, and 1843*, vol. 2 (London: Edward Moxon, 1844), 236, Project Gutenberg.

trávení volného času výrazně spojované s mužským světem, například kouření, diskusní kluby nebo lov. Ani ty však nebyly bez omezení: jejich provozování mohlo záviset na místních pravidlech, náboženském prostředí nebo dalších povinnostech. Například ve skotském presbyteriánském prostředí mohl přísný sabatarianismus, tedy důsledné svěcení neděle, problematizovat i jinak běžnou nedělní rekreaci, například kouření.[71]

Nemoc, úraz a stáří: ztráta získané pozice

Relativní nezávislost získanou během dospělosti mohl muž znovu ztratit v důsledku nemoci, úrazu nebo stáří. Nemoc, pracovní či válečné zranění i stárnutí mohly jednoduše omezit právě schopnosti nezbytné pro obživu rodiny či jinou sociální reprezentaci a důstojnost. Taková změna přitom nemusela být důsledkem špatného rozhodnutí nebo nedostatku sebeovládání. Válečné zranění mohlo naopak vzniknout při výkonu služby, kterou společnost přitom hodnotila pozitivně.

Francouzský příklad ukazuje, že ekonomická závislost nemusela automaticky znamenat ztrátu veřejné úcty. Pařížský administrativní slovník z roku 1844 uváděl, že v Hôtel des Invalides žily tisíce bývalých vojáků a že k přijetí opravňovala dlouhá služba, vysoký věk nebo závažné tělesné poškození. Tito muži byli materiálně zaopatřováni institucí právě proto, že jejich věk či tělesný stav omezoval další službu. Ztratili tak část soběstačnosti, která byla s rolí dospělého muže spojována. Neznamenalo to však automaticky ztrátu vojenské identity nebo cti: při královských návštěvách měli starší invalidé plnit ceremoniální vojenskou funkci.[72]

Pruský zákon z 10. dubna 1854 nařídil vytvoření hornických podpůrných spolků (Knappschaftsvereine) pro pracovníky dolů, hutí, solivarů a úpraven. Jejich účelem bylo poskytovat podporu členům a jejich příbuzným; zákonný rámec počítal mimo jiné s nemocí a invaliditou. Profesní svět založený na fyzické práci tak zároveň vytvářel institucionální podporu pro chvíli, kdy už pracovník nebyl schopen tuto práci vykonávat.[73]

Ve stáří mohlo dojít k obrácení vztahu mezi poskytováním a přijímáním podpory. Muž, který v dospělosti zabezpečoval druhé a nesl za ně odpovědnost, mohl s úbytkem sil začít sám potřebovat jejich pomoc. Americký kongregační duchovní Joseph Lathrop (1731–1820), dlouholetý pastor ve West Springfieldu, popsal toto obrácení dosavadních rolí ve svém kázání *The Infirmities and Comforts of Old Age* z roku 1805. Člověk kdysi živil děti, spravoval majetek a poskytoval rady, zatímco nyní potřeboval pomoc mladších. Obrat shrnul větou: *„Kdysi jsme byli muži; nyní si připadáme jako pouhé děti.“* Výslovně tak staví někdejší postavení dospělého muže proti návratu k závislosti připomínající dětství.[74]

Tento proces se dotýkal i korunovaných hlav. Anglický král Jiří III. (1738-1820) zůstal po těžké nemoci roku 1810 králem už jen formálně. Parlament přijal Regency Act a praktický výkon královské moci přešel na prince z Walesu jako regenta. Ztráta schopnosti vládnout přitom mohla panovníka proměnit i v objekt veřejného výsměchu. Právě v lednu 1811, kdy se projednávala regentská úprava, zobrazil britský karikaturista George Cruikshank Jiřího III. v karikatuře King Lear and his Daughter jako pomateného Shakespearova Leara nad tělem jeho mrtvé dcery. Narážka spojovala královu duš*evní nemoc se smrtí jeho o*blíbené dcery Amelie a s obrazem starého panovníka, který již nedokáže ovládat ani sebe, ani své království.[75]

Ještě výraznější ztrátu praktické panovnické autority představuje rakouský císař Ferdinand I. (1793–1875), jako český král Ferdinand V. Jeho zdravotní stav dlouhodobě omezoval schopnost samostatně vykonávat panovnické povinnosti a praktickou vládu za něj z velké části obstarávali členové dynastie a přední politici. Dne 2. prosince 1848 abdikoval ve prospěch mladšího synovce Františka Josefa I.[76]

Vnější reprezentace: dobře vypadat, ale ne příliš

Ani vnější materiální reprezentace nenabízela jednoduchý soubor požadavků, jejichž splnění by automaticky potvrzovalo mužnost. Od muže určitého postavení se očekával reprezentativní vzhled, v rámci možností módní oděv a tělesná silueta odpovídající jeho společenskému prostředí. Zároveň však právě přílišná péče o vzhled mohla být obrácena proti němu jako důkaz marnivosti či nedostatečné samostatnosti.

Některé znaky mužného těla, zejména fyzická síla a „tvrdost“, byly ceněny napříč společenskými vrstvami. Idealizované postavy mužů vykonávajících těžkou práci mohly sloužit jako vzor i příslušníkům vyšších vrstev, jejichž vlastní život taková práce neurčovala.[77]

71 Norman Macleod, *The Lord's Day: Substance of a Speech Delivered at a Meeting of the Presbytery of Glasgow, on Thursday, 16th November, 1865* (Glasgow: James Maclehose, 1865); William Leadbetter Calderwood and David Woodside, *The Life of Henry Calderwood, LL.D., F.R.S.E.* (London: Hodder and Stoughton, 1900), 101–2.

72 Félix Lazare and Louis Lazare, *Dictionnaire administratif et historique des rues de Paris et de ses monuments* (Paris: Imprimerie de Vinchon, 1844), s.v. “Invalides (hôtel royal des).”

73 Gesetz, betreffend die Vereinigung der Berg-, Hütten-, Salinen- und Aufbereitungs-Arbeiter in Knappschaften, für den ganzen Umfang der Monarchie, April 10, 1854, §§ 1, 3, *Gesetz-Sammlung für die Königlichen Preußischen Staaten* (1854): 139–42, e-rara; *Quellensammlung zur Geschichte der deutschen Sozialpolitik 1867 bis 1914*, Abt. I, Bd. 6, Altersversorgungs- und Invalidenkassen, bearb. Florian Tennstedt und Heidi Winter (Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2002), Anhang C, Nr. 1, 592–94.

74 Joseph Lathrop, *The Infirmities and Comforts of Old Age: A Sermon to Aged People* (Springfield, MA, 1805), 4–5; David Doddington, “‘Old Fellows’: Age, Identity, and Solidarity in Slave Communities of the Antebellum South,” *Journal of Global Slavery* 3, no. 3 (2018): 293, https://doi.org/10.1163/2405836X-00303005.

75 UK Parliament, House of Commons, “The Regency Bill as Passed,” February 5, 1811; and “Regency—King’s Illness,” HC Deb 7 June 1811, vol. 20, cols. 548–56; Jonathan Bate, *Shakespearean Constitutions: Politics, Theatre, Criticism, 1730–1830* (Oxford: Clarendon Press, 1989), 85–86.

76 Martin Mutschlechner, “Ferdinand: The Imperial Puppet,” *Die Welt der Habsburger*, https://www.habsburger.net/en/chapter/ferdinand-imperial-puppet.

77 Joanne Begiato, “Between Poise and Power: Embodied Manliness in Eighteenth- and Nineteenth-Century British Culture,” Transactions of the Royal Historical Society 26 (2016): 125–47, https://doi.org/10.1017/S0080440116000086; Joanne Begiato, Manliness in Britain, 1760–1900: Bodies, Emotion, and Material Culture (Manchester: Manchester University Press, 2020), 168–202.

Napětí mezi žádoucím vzhledem a přílišnou péčí o něj lze sledovat už u britského fenoménu macaroni z konce 18. století. Původní označení bylo spojováno především s kosmopolitními mladými muži, jejichž vkus měl souviset s cestami po kontinentu. Od počátku 70. let však londýnský trh zaplavily satirické obrazy macaroniů, které jejich zženštilost spojovaly také s podezřením ze sodomie. *The Lilly Macaroni* z roku 1771 například karikuje Williama Johna Kerra, pozdějšího markýze z Lothianu, navíc ve vojenském oděvu. Muž tedy mohl disponovat majetkem, urozeným původem i atributy vojenského statusu, a přesto být zesměšňován kvůli svému vkusu.[78]

V prvních desetiletích 19. století pokračovaly tyto tendence v satiře dandyů. Karikatury tentokrát velmi názorně ukazovaly i obtížnost dosažení požadovaného vzhledu. Módní mužská silueta kolem roku 1820 zdůrazňovala velmi úzký pas, vystupující hruď, široká ramena a stehna. K jejímu vytvoření se používal nejen střih svrchního oděvu, ale také vycpávky a šněrovačky. Metropolitan Museum of Art při popisu tisku *Laceing a Dandy* z roku 1819 výslovně konstatuje, že dandies potřebovali pomoc, aby dosáhli siluety požadované soudobou módou. Karikatura tak náročnou úpravu vzhledu proměňovala v obraz závislosti na druhých.[79]

Mužské šněrovačky přitom nebyly pouze fantazií karikaturistů, jak dokládá dochovaný exemplář Thomase Johna Chewa (1777–1846), zásobovacího důstojníka americké fregaty *USS Constitution* za války roku 1812. Jeho šněrovačky jsou datovány přibližně do let 1810–1820.[80]

Jiný typ nesamostatnosti módních mužů zachycuje irský tisk *An Exquisite alias Dandy's in Distress!* z doby kolem let 1815–1820. Mladík je podle doprovodného textu *„v punčochách a šněrovačce, zašněrovaný a spoutaný"* natolik pevně, že se nedokáže normálně sehnout pro upuštěný kapesník. Autor jej nakonec označuje za *„nemužnou postavu"* – místo aby pomáhal *„dámám v nesnázích"*, je tím, kdo spoléhá na záchranu od jiných kolemjdoucích.[81]

Důstojnický kabát britského královského námořnictva podle vzoru z let 1827–1843 měl přitom hruď vyztuženou mimořádně silnou vrstvou vlněné látky. Jeho konstrukce podle Royal Museums Greenwich vytvářela široká ramena a *„mimořádně úzký pas"*; právě tak měla vzniknout módní tělesná silueta 20. let. Stejně uměle vytvářená silueta tak mohla u námořního důstojníka podporovat žádoucí reprezentaci, zatímco u dandyho sloužit karikatuře jako důkaz směšnosti a nedostatečné mužnosti.[82]

Mohla by být ideálním mužem žena?

Od dospělého muže se podle jeho možností očekávala alespoň vlastní obživa a často i zabezpečení dalších osob, takže závislost mohla jeho mužské postavení problematizovat. U ženy naproti tomu závislost na otci, manželovi či příbuzných představovala normativně přijatelné uspořádání, aniž sama o sobě zpochybňovala její postavení ženy.

Dobové zákoníky tuto asymetrii zachycovaly přímo. Francouzský *Code civil* a rakouský občanský zákoník spojovaly postavení manžela s povinností manželku chránit či živit; ženě naproti tomu ukládaly odlišné závazky, ve francouzském případě poslušnost, v rakouském pomoc v domácnosti a při výdělečné činnosti.[83]

Výrazně paternalistickou podobu stejné logiky lze nalézt ve Spojených státech. Virginský právník a obhájce otrokářské společnosti George Fitzhugh (1806–1881) v knize *Sociology for the South* z roku 1854 formuloval vztah ženské slabosti a ochrany téměř programově. Ženu líčil jako závislou a právě z této závislosti odvozoval mužskou péči a obdiv: *„její slabost je její silou"*. Vzápětí tvrdil, že žena má především právo na ochranu, které je spojeno s povinností poslušnosti.[84]

V praxi se přitom objevovaly dva odlišné jevy: osoby dobově klasifikované jako ženy mohly být po určitou dobu přijímány v mužské sociální roli, nebo mohly jako ženy vykonávat činnosti běžně spojované s muži.

William Brown, osoba pocházející z Grenady, se roku 1815 objevuje mezi členy posádky britské lodi Queen Charlotte. Dochovaný služební seznam posádky (*muster list*) uvádí jednadvacetiletého Browna v základní námořnické kategorii *landsman*: nastoupil 23. května a 19. června byl propuštěn s poznámkou *„protože je žena"*. Pozdější tisk mu připisoval mnohem delší a úspěšnější námořní kariéru, kterou tento služební záznam nepotvrzuje.[85]

78 Dominic Janes, *Oscar Wilde Prefigured: Queer Fashioning and British Caricature, 1750–1900* (Chicago: University of Chicago Press, 2016), 25–54; Adam Eaker, "Coxcombs and Macaronis: Fashion, Gender, and the Canon of Art History," Metropolitan Museum of Art, July 21, 2023, https://www.metmuseum.org/perspectives/coxcombs-and-macaronis-fashion-gender-canon-of-art-history; Matthias Darly, *The Lilly Macaroni*, etching, November 13, 1771, 2011.88(24), Metropolitan Museum of Art, https://www.metmuseum.org/art/collection/search/395532.

79 Anonymous, *Laceing [sic] a Dandy*, hand-colored etching, January 26, 1819, 69.524.35, Metropolitan Museum of Art, New York, https://www.metmuseum.org/art/collection/search/384283.

80 USS Constitution Museum, "Thomas Chew's Stays," ca. 1810–1820, cat. no. 1438.5, USS Constitution Museum Collection, https://ussconstitutionmuseum.org/collection-items/thomas-chews-stays/.

81 *An Exquisite alias Dandy's in Distress!*, hand-coloured etching, ca. 1815–1820, PD 2121 TX 1 (17), National Library of Ireland, https://catalogue.nli.ie/Record/vtls000770026.

82 National Maritime Museum, Greenwich, "Royal Naval Uniform: Pattern 1827–43," tailcoat, ca. 1827, UNI0150, https://www.rmg.co.uk/collections/objects/rmgc-object-71364.

83 *Code civil des Français* (1804), arts. 212–214, livre I, titre V, Wikisource, https://fr.wikisource.org/wiki/Code_civil_des_Fran%C3%A7ais_1804/Livre_I%2C_Titre_V; *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie* (1811), §§ 91–92, https://www.koeblergerhard.de/Fontes/ABGB/ABGB1811.htm.

84 George Fitzhugh, *Sociology for the South; or, The Failure of Free Society* (Richmond, VA: A. Morris, 1854), 214–16, Library of Congress.

85 Remiiya Badru, "From Mapmakers to Mariners: Searching for Women's Histories at the National Maritime Museum," Royal Museums Greenwich, section "William Brown – the first black woman in the Royal Navy," https://www.rmg.co.uk/stories/art-culture/mapmakers-mariners-searching-womens-histories-national-maritime-museum.

Irka Anne Jane Thorntonová (1817–1877) jako dospívající odplula v mužském oděvu přes Atlantik a později se živila námořnickou prací. Když byl její případ roku 1835 projednáván v Londýně, kapitán William McIntyre vypověděl, že ji zaměstnal v přesvědčení, že jde o mladého muže. Na přímou otázku, zda Thorntonová skutečně zvládala práci námořníka, odpověděl, že ji vykonávala *„obdivuhodně“* – a byla *„výborným námořníkem“*. Tento případ už nedokládá pouze přijetí na mužské pracovní místo, ale také pozitivní hodnocení výkonu.[86]

Ještě dále jde případ Jamese Allena (zemřel 1829), který po více než dvě desetiletí žil v Anglii v mužské sociální roli a jako manžel Abigail Naylorové. Dobový životopis z roku 1829 uvádí, že Allen pracoval jako podkoní a později jako pilař; v době služby u pana Warda byl podle téhož textu společensky oblíbený, měl dobrou pracovní pověst a jeho návyky byly *„přísně mravné“*. S Abigail uzavřel sňatek a společně žili přibližně jednadvacet let až do Allenovy smrti při pracovním úrazu, kdy posmrtná prohlídka těla způsobila veřejné odhalení, že ve skutečnosti byl biologicky ženou.[87]

Jiný případ představuje Luisa Battistotti Sassiová (1824–1876), manželka místního řemeslníka, která se během revoluce v Miláně roku 1848 zapojila do ozbrojených bojů proti rakouským jednotkám. Dobové a pozdější záznamy ji spojují s mužským oděvem a aktivní účastí na barikádách. Jisté je přinejmenším to, že její účast byla veřejně oceněna: 6. dubna dostala při slavnostní bohoslužbě *Te Deum* v milánském dómu čestné místo v první řadě spolu s autoritami a prozatímní vláda jí 12. dubna přiznala roční penzi 365 lir.[88]

Ženy v první polovině 19. století nemusely své postavení ženy získávat ani udržovat splněním srovnatelného souboru podmínek. Člověk dobově klasifikovaný jako žena však mohl za určitých okolností žít ekonomicky samostatně, nést živitelskou odpovědnost nebo zaujmout manželskou pozici spojovanou s muži a být okolím po určitou dobu přijímán v mužské sociální roli. Takové přijetí záviselo na konkrétním prostředí a po odhalení mohlo skončit.

Závěr

Dospělý muž měl být podle svých možností soběstačný a spíše podporu poskytovat než přijímat. Jeho morální sebeovládání nabývalo zvláštní váhy na obou koncích sociálního spektra. U majetných, právně a politicky privilegovaných mužů mohlo být očekávání odpovědného jednání tím silnější, čím větší moc, prostředky a odpovědnost jim jejich postavení svěřovalo. U mužů, kteří k majetku, právům nebo společenskému vlivu přístup neměli, naopak právě jednání, spolehlivost, čest a sebeovládání patřily k těm stránkám mužského statusu, které mohli prokazovat. Nerovnost prostředků tak morální požadavky nerušila; mohla pouze měnit důvod, proč na nich tolik záleželo.

Tento rámec zároveň umožňuje přesněji postihnout rozdíl mezi normativním postavením mužů a žen. Závislost dcery na otci, manželky na manželovi nebo neprovdané ženy na rodinné domácnosti mohla v dominantním normativním modelu představovat legitimní stav. Dobový jazyk ochrany a zabezpečení žen tak lze číst také jako druhou stranu požadavků kladených na muže. Tato asymetrie ovšem neznamenala, že ženská závislost byla v praxi vždy výhodná nebo že skutečné ženy byly vždy zabezpečené. Mnoho žen bylo nuceno vyhledat zaměstnání, živily sebe i další osoby a ideální systém ochrany selhával. Nešlo přitom vždy o důsledek mužského selhání; některé ženy žádné mužské příbuzné neměly.

Regionálně a sociálně se zároveň lišila přijatelnost svobodného stavu, ženského zaměstnání nebo ekonomické samostatnosti. To však přesahuje rámec této studie.

Mužský ideál byl velmi komplexní, a proto v sobě obsahoval vlastní zdroje nestability. Prvním byla nerovnost přístupu k prostředkům potřebným k jeho naplnění. Majetný, vzdělaný a jinak privilegovaný muž měl jiné možnosti než nádeník, sluha, nevolník nebo zotročený muž. Tato nerovnost přitom neplatila ve všech oblastech. Paradoxně mohl muž s malým majetkem a společenským vlivem právě svým fyzicky zdatným tělem odpovídat některým představám o mužnosti lépe než privilegovaný gentleman. Šlo však jen o jednu složku mužského statusu: větší majetek a vyšší postavení otevíraly jiné možnosti, aniž samy o sobě zaručovaly uznání či politická práva. Dosažené postavení navíc nebylo nezvratné: nemoc, úraz nebo stáří mohly muže znovu učinit závislým.

Druhý zdroj nestability spočíval v samotné podobě norem. Pozitivně hodnocené vlastnosti nebylo možné jednoduše maximalizovat. Muž měl být silný, ale nikoli brutální; odvážný, ale nikoli bezhlavý; sexuálně způsobilý, ale zdrženlivý; upravený, ale nikoli marnivý; citlivý, ale nikoli slabý; měl mít autoritu, ale neměl být tyranský. Hranice mezi „příliš málo“ a „příliš mnoho“ určovaly konkrétní prostředí i ti, kdo muže hodnotili, přičemž jejich soudy se mohly rozcházet.

To však neznamená, že všichni muži byli nutně pokládáni za neúspěšné. Muž mohl být pokládán za schopného pracovníka, spolehlivého manžela, dobrého otce, řádného vojáka či respektovaného člena komunity, aniž naplňoval všechny myslitelné požadavky. Takto chápaný mužský status byl za určitých okolností dosažitelný i pro osoby dobově klasifikované jako ženy.

Společný obraz, který z těchto různých oblastí vystupuje, proto nespočívá v jediném seznamu vlastností „ideálního muže“. Podstatnější byla životní a sociální struktura: člověk se měl od závislého dítěte postupně stávat nositelem odpovědnosti; přístup k právům a zdrojům zároveň vytvářel nové povinnosti; žádoucí vlastnosti měly svou přiměřenou míru a dosažené postavení bylo možné znovu ztratit.

Marie Michlová

86 “Anne Jane Thornton,” *The Public Ledger*, May 8, 1835, Memorial University of Newfoundland.

87 *An Authentic Narrative of the Extraordinary Career of James Allen, the Female Husband* (London: I. S. Thomas, 1829), 6–9.

88 Patrizia Foglia, “Volti femminili delle Cinque Giornate. Un percorso per immagini,” in *23 marzo 1848: Un dipinto di Carlo Stragliati nella Milano di fine Ottocento*, Quaderni Raccolte Storiche, vol. 2 (Milano: Comune di Milano, Civiche Raccolte Storiche, 2024), 51.

Časem s vědou – říjen
O velkých činech vědy, techniky a medicíny

Jednoho adventního večera 1844 se v Hartfordu v americkém státě Connecticut konala veřejná show, kde bavič demonstroval opojné účinky rajského plynu (oxidu dusného N_2O), podle dobového tisku „kombinace šampaňského a zvuku harfy“. Jeden z diváckých dobrovolníků přitom dostal záchvat zuřivosti, a když pak opět při smyslech zíral na svá zkrvavená kolena a pěsti, zvolal: „Člověk by se mohl do krve porvat a ani by nevěděl, že je zraněný!“ A dodal: „Kdyby byl připoutaný, mohl by podstoupit i těžkou operaci, aniž by pocítil bolest...“

V hledišti tehdy seděl i mladý zubař Horace Wells. Hned nazítří dopoledne usedl do vlastního zubařského křesla a nechal si pod rajským plynem vytrhnout od kolegy bolavý zub moudrosti. Fungovalo to.

S vidinou pohádkových zisků odešel Wells do Bostonu a tam zorganizoval veřejnou demonstraci, při níž měl jednomu studentovi vytrhnout zub. Skončila totálním fiaskem. Když se mu poté podařilo jednoho pacienta oxidem dusným uspat k bezvědomí, na rajský plyn zanevřel. Vzdal se zubařské praxe, stal se čichačem chloroformu a nakonec si tři dny po třiatřicátých narozeninách podřízl tepnu ve vězení, kam se dostal za to, že polil dvě prostitutky vitriolem.

Kromě představení s oxidem dusným bylo v té době taky módou pořádat čichací seance s éterem. Wellsův známý a kolega William Morton napřed vyzkoušel éter na svém psovi, pak na sobě, na učednících... Vše v tajnosti, i on chtěl totiž na svém postupu zbohatnout. Poslední zářijový večer 1846 k němu přivezli chlapíka s krutou bolestí zubu. Dostal čuchnout, a když se za chvilku probral, bylo po zubu i po bolesti. Šestnáct dní nato, **16. října 1846**, probíhá v Massachusettské všeobecné nemocnici v Bostonu veřejná operace, při které je pod éterem úspěšně odstraněn nezhoubný nádor z dolní čelisti. Když se dvacetiletý pacient probral, prohlásil k přihlížejícím: „Pánové, tohle není žádný humbuk!“ s tím, že jediné, co cítil, bylo slabounké škrábání nože. Operací, která o přijetí narkózy rozhodla definitivně, se o tři týdny později stala amputace skoro celé nohy. Na jejím úspěchu se podepsal fakt, že éter je účinnější než oxid dusný, který při delší aplikaci může přivodit spíš udušení než narkózu.

V listopadu 1846 dostal Morton na narkózu éterem americký patent – spolu s Charlesem Jacksonem, jehož hlavní přínos pravděpodobně spočíval v radě používat éter co nejčistší a kterého si coby Bostoňana a v Harvardu promovaného doktora přibral Morton z taktických důvodů. Za využívání patentu však skoro nikdo neplatil. „Mnozí se jen neochotně smiřují s tím, aby vlastnictví a používání látky, která zmírňuje lidské utrpení, bylo omezováno patentem,“ charakterizoval bojkot jeden z lékařů. Zbytek života Morton trávil beznadějným bojem za uznání svých práv, až ho roku 1868 devětačtyřicetiletého a zdeprimovaného přejel povoz.

Ještě před Vánoci onoho přelomového roku 1846 provedl první operaci pod narkózou v Evropě (rovněž amputaci nohy) slavný londýnský chirurg Robert Liston, vyhledávaný zejména pro svou rychlost – ta totiž u dosavadních operací při plném vědomí představovala chirurgovou hlavní devizu. Liston, známý tím, že když si chtěl při zákroku uvolnit ruce, bral zkrvavený skalpel mezi zuby, a že si na jeho „pažbu“ po každé amputaci udělal zářez, dokázal uříznout nohu i za dvě a půl minuty! Těsně po operaci se prý obrátil k plénu se slovy: „Pánové, tahle yankeeská finta porazila mesmerismus jednou provždy.“ (Mesmerismem mínil předoperační uspávání hypnózou dle prazakladatele psychoterapie Antona Mesmera.) Dodejme ještě, že mezi diváky u Listonovy operace byl i devatenáctiletý medik Joseph Lister, pozdější objevitel chronologicky druhé hlavní opory moderní chirurgie, antisepse.

„Bezbolestná řežba“ se rychle rozšířila po světě a jedním z jejích propagátorů se stal uznávaný francouzský chirurg Alfred Velpeau, který ještě před pár lety autoritativně prohlašoval: „Dosáhnout bezbolestného operačního zákroku je pohádková představa a zabývat se takovouto problematikou je zbytečná ztráta času. Řez skalpelem a bolest jsou v chirurgii dva pojmy, s nimiž se nemocný nesetká odděleně, a pacient se s touto skutečností nutně musí smířit.“

V českých zemích proběhly první operace pod éterovou narkózu v únoru 1847 v Brně, Praze a Olomouci.

Během téhož roku zkoušelo hned několik lékařů anestetické účinky chloroformu. Po pečlivém výběru z řady látek testem na své osobě i na své rodině ho v listopadu téhož roku poprvé klinicky použil edinburský porodník James Simpson k vedení bezbolestného porodu. Brzy se ukázalo, že chloroform je zase lepší než éter: Uspává rychleji, hlouběji a na delší dobu, navíc má příjemnější odér.

V roce 1884 publikoval vídeňský očař Carl Koller ideu místního umrtvení kokainem, které se brzy ujalo jako šetrnější alternativa při menších operacích. Její objevitel pak dostal od Sigmunda Freuda, který se tehdy výzkumem účinků kokainu zabýval také, přezdívku Coca-Koller...

Další vývoj anestézie nabídl nová anestetika a zjemnil jejich užívání. Od poloviny 20. století se rozšířila anestézie intubační, spojená s umělou plicní ventilací (zavedení přívodu až do průdušnice, čímž odpadlo riziko udušení).

Přínos narkózy vystihuje epitaf na Mortonově hrobě: „Před ním znamenala chirurgie jen nekonečnou bolest, jím byly odstraněny útrapy ostří nože, jeho zásluhou ovládla bolest věda.“

František Houdek

Odposlechnuto – největší klamy lidských dějin?

ChatGPT: objektivita
Claude: Bůh
Gemini: dokonalost
DeepSeek: dějiny
Grok: rovnost

THEMAKARESH

Nejlepší na službě v ruské armádě je, že tam nezůstanete dlouho.

ABS

Eskulapovy patálie
Třeštění letitého popularizátora 165

Narkóza zmíněná v předchozím textu, antisepse (1865 Joseph Lister), očkování (1881 Louis Pasteur), antibiotika (1928 Alexander Fleming) jsou čtyři základní pilíře, na kterých medicína spočívá dodnes. K nim časem přibyly další objevy, nemoci a léčby i celé lékařské obory, například jen v roce 1906 vznikly endokrinologie, alergologie a genetika a byla rozpoznána Alzheimerova demence (viz *IK 2026/7-8*).

Dnes je medicína s to takřka každému člověku přišít nějakou chorobu (a předepsat na ni několik léků) nebo alespoň predispozici k ní (a doporučit několik výživových doplňků proti ní); zároveň skoro každý z obyvatel takzvaného vyspělého světa v sobě či na sobě nosí nějakou podpůrnou pomůcku či náhradu – od brýlí a zubních protéz přes kardiostimulátory až třeba ke kloubním náhradám či transplantovaným orgánům. Aby se ale celý kolos medicíny se zdravotnictvím a farmacie s lékařskou technikou nezhroutil vlastní vahou, nutno o něj pečovat. A to zejména ve třech směrech: snažit se, aby fungoval co nejefektivněji, aby včas reagoval na nové výzvy a aby se na obojí našlo dost financí.

Už zakladatel kybernetiky Norbert Wiener před osmdesáti lety varoval, že přílišná složitost systému hrozí jeho stagnací a posléze rozvratem. České zdravotnictví aktuálně zaměstnává přes 300 000 lidí ve skoro stovce oficiálních lékařských oborů a specializací. Počet možných terapeutických postupů pro všechny známé choroby si vůbec netroufám odhadnout, přičemž každý má ještě několik variant. K tomu má napomáhat kolem deseti tisíc schválených léčivých látek a zhruba stejné množství operačních procedur, zdravotnických prostředků a lékařských přístrojů. Vybrat z nich pro každého jedinečného pacienta tu pravou a zároveň dostupnou léčbu je nad lidské síly. Je třeba hledat novou cestu, překlopit přezrávající *kvantitu* v novou, lepší *kvalitu*. A ta, vychází mi, musí souviset s umělou inteligencí, která – pokud ovšem bude mít dost relevantních digitalizovaných údajů – v několika vteřinách vychrlí diagnózu a navrhne optimální, místně i finančně dostupnou terapii i s jejím odůvodněním. Lékař ji pak zkontroluje, popřípadě doplní z lidského pohledu, který je AI cizí (viz též *IK 2025/11*). Jen tak nemocný dostane nejúčinnější léčbu a dostane ji včas, i když marodí v tom nejzapadlejším koutě země.

Stávající zdravotnický komplex ovšem vyžaduje nejen efektivitu, ale i aktualizaci. Infekčních nemocí ubývá, civilizačních přibývá. Populace stárne, rodí se míň dětí, přibývá seniorů, kteří se dožívají stále vyššího věku (většinou ve stavu kombinované nemocnosti). Tedy méně porodnic a pediatrů, ale o to víc eldéenek, starobinců, gerontologů. A také genetiků, kteří z přečteného genomu rozpoznají vrozené riziko vážné choroby mnohem dřív, než vůbec propukne.

Zároveň už v nižším věku přibývá duševních poruch a nádorů, což je přijímáno jako „daň z pokroku“ (stále znečištěnější vzduch, voda a půda, tedy i všechny poživatiny, stále nepřirozenější způsob života, fyzicky i psychicky).

Nu a nakonec to vůbec první – *peníze*. Aktuálně se v českém zdravotnictví protočí kolem třičtvrtě bilionu korun ročně a suma stále roste – jen za posledních patnáct let se zdvojnásobila. Zkvalitňování stávajícího i budování nového stojí astronomické částky. Kde na to všechno vzít a nekrást (třeba z budoucnosti)? Přitom v žádném jiném rezortu se nevyskytuje tolik citového vydírání jako právě v péči o zdraví (jde přece o lidské životy!), proto se tu jen výjimečně dá redukovat a škrtat, to se potrefené husy ihned začnou zaklínat humanismem, Hippokratovou přísahou, svědomím atd. Financování zdravotnictví tudíž probíhá v neklesající posloupnosti: co už se jednou přikleplo, těžko vzít zpátky.

Zároveň ale platí, že s rostoucími výdaji na zdravotnictví (s předpokládanou stále lepší péčí) se pozitivní dopad na průměrné zdraví asymptoticky blíží určité mezní hranici a při dalších výdajích už neroste, víc zdraví už celkově být nemůžeme – třeba všichni umírat v devětadevadesáti na sešlost věkem. (Je to jako ve speciální teorii relativity: Hmotné těleso neurychlíme na úplnou rychlost světla, i kdybychom na něj působili sebevětší silou, ta se podle Newtonova zákona síly $F = m \,.\, a$ jen uloží v rostoucí hmotnosti tělesa.)

Navíc do hry vstupuje Paretovo pravidlo (modifikované na zdravotnictví): Na čtyři pětiny případů stačí pětina všech investic, jejichž zbytek spolkne pětina pátá, jinými slovy – průměrní pacienti s běžnou nemocí mají štěstí. Přičemž nemocných s „dražší“ chorobou nebo atypickým průběhem také přibývá.

Čili ohledně nákladů máme na vybranou: Buď si předem určíme, jak kvalitní péči jsme ochotni poskytovat, tedy kam na křivce veřejného zdraví chceme dospět (což nám prozradí zdravotnické statistiky), a potom do systému sypeme peníze tak dlouho, dokud nedosáhneme cíle, nebo naopak předem určíme částku, kterou do zdravotnictví hodláme vložit, a potom se necháme překvapit, kam nás to na křivce donese.

A co můžeme udělat my, „obyčejný lidi“? Samozřejmě dbát co možná o své zdraví. Ale nenechat se přitom moc zkorumpovat – pokročilá medicína svádí k tomu, že na ni až příliš spoléháme v domnění, že léky, potravní doplňky, masáže, kosmetika nebo všeliké regenerační přístroje nahradí fyzickou kondici, zdravou výživu, spánek, duševní hygienu. Nenahradí.

Druhá možnost je nedělat nic a potom nadávat po hospodách.

František Houdek

Odposlechnuto

Dříve jsme mívali absolutismus, teď máme relativismus.

DANIELSOFT

AI člověka nikdy nenahradí. **Hannibal Lecter**

Kritiku zvládám dobře, ale jistější jsem si s nožem.

psychopat

Konzervativci si myslí, že zbraně jsou k ochraně a lovu, protože je k tomu používají. Ze stejného důvodu si liberálové myslí, že zbraně jsou k vraždění a ničení. **David Harris**

Média, filmy, knihy a tak

Dnes [30. září] bude v rámci festivalu Future Gate uveden i nový český, pouze hodinový film *Zpráva pro Minervu 2*. Vznikl na základě divadelního představení Divadelního spolku 23, který vedou Miroslav Krobot a Lubomír Smékal. Divadlo je založeno na improvizaci, což u filmu moc možné není. Vznikl tak asi nejhorší český „sci-fi“ film všech dob.

Omšelý hotýlek, v něm několik lidí s podivínským chováním, mimozemšťan na průzkumu naší planety, paní, která představuje ztracený vybíjející se mobil a dívka-duch, která je vidět jen chvílemi. Pokud se na to budete dívat žánrově, uvidíte film, jak si zhruba představoval sci-fi žák 7.B v roce 1985 v Československu.

Od zítřka bude film v kinech. Není zač. **Ivan Adamovič**

„Gopnik Veliký: Zápisky o živém i mrtvém Rusku“ je zatím poslední román světoznámého současného ruského prozaika Viktora Jerofejeva o životě v Putinově Rusku a v Evropě.

Zničení západu. Dnešní Západ stojí na velmi vratkých nohou. V Berlíně od neděle do neděle vyzvání zvon a volá věřící do chrámu. Evropan tam přijde jednou, když se žení nebo vdává Jinak tam za něj přijdou jiní to, když se narodí nebo umře. A najednou je tu jiná civilizace, islámská, která denně koná několik namázů, modliteb, ne ve jménu své duše, ale ve jménu té civilizace. **Libor Dvořák**

Nic nefascinuje většinu „dobrých“ Rusů tak jako hledání morálního rozměru, touha jej měřit a zejména snažit se kompenzovat kolektivní poddajnost individuální morální čistotou. **Vitalij Ginsburg**

Mám *Voxpot* fakt rád, je to jedno z nejlepších domácích médií, a občas dokonce sáhnu do kešeně a na rok si ho předplatím. Hromadná podstatná jména (mužstvo, ptactvo, spisovatelstvo) mi nevadí a považuju je za jedno z pěkných částečných řešení kulturního problému generického maskulina. To je sice z češtiny neodstranitelné, ale jeho tlak se dá zjemňovat. Pokud se to teda dělá s rozumem, aby publicistika nepůsobila jako kříženec vyhlášky ministerstva byrokracie a dada básně.

Vtipné je, že ve *Voxpotu* mají zjevně jedno editorstvo, které jede tahle jazyková kolektiva natvrdo a přes mrtvolstvo, zatímco zbytectvo redaktorstva na to dlabe. A tak vám v jednom newsletteru dorazí humanitární pracovnictvo a autorstvo ve dvou řádcích pod sebou, zatímco rebelstvo, vojáctvo, republikánstvo, demokratstvo, občanstvo a Hútijstvo se v ostatních zprávách nekonají. V tomhle případě zaplaťpánbůh, řekl bych. I když teror přesvědčeného jednotlivectva často zbylé osazenstvo redakce převálcuje a psavectvo se radši přizpůsobí, aby nepůsobilo jako zpátečnictvo a nemuselo se hádat. Už jsem to v životě viděl. **Štefan Švec**

Cesta nakladatelova jest neutěšená, plná pláče a skřípění zubů. (čti: Dodělováme resty z celého roku a musíme to stihnout do pozítří.) **Planeta9**

Želé povaha

Proč my se neustále musíme bičovat za svou národní minulost?!

Minulý týden mě vytočil článek jakéhosi mudrlanta o české „želé povaze“. Nebudu mrhat časem na vyhledávání. Je úplně jedno, kdo a kde to napsal. Takových úvah najdete nepočítaně, četl jsem podobných už stovky. Poskytne ji každý, kdo chce prokázat nezdolnou masarykovskou zásadovost a je ochoten se bodat do vlastní paže.

Oceňuju to hlavně u těch, kdo – stejně jako jejich rodiče a leckdy prarodiče – za německé okupace byl na houbách a na pach normalizace si pamatuje leda z mateřské školky. Proč o tom píšu zrovna teď, když se to děje pořád?

Poslouchal jsem v podcastu *Insider* povídání o tom, jak mají na Tchaj-wanu podminované továrny na počítačové čipy. Kdyby se komunista vylodil, zmáčkli by červený knoflík a zdroj šedesáti až devadesáti procent čipů by vyletěl do povětří. Vzpomněl jsem si při tom, že za války měli svoje továrny takhle podminované i Švýcaři. Kdyby Němec přelezl hranice, strojírenství by šlo do vzduchu, tak se o tom píše v souvislosti s pojmy, jako je odhodlání a hrdost.

Copak asi Švýcaři za té války dělali, kromě toho, že nepouštěli Židy prchající před plynem do země? Jak asi fungoval švýcarský průmysl? Ten český pracoval pro nacisty a my se za to dodnes bušíme do prsou a bereme to jako součást národní viny. Nezbude než zapátrat po internetu a podívat se po faktech a číslech. Je jich mnoho, nabízím jen „výběr z hroznů“.

Zemím Osy, a hlavně Německu, šlo 84 % exportu zbraní a munice. Naše letce RAF ostřelovaly skvělé 20 mm protiletadlové kanóny Oerlikon-Bührle. Proti sovětským tankům z východu a spojeneckým obrněncům ze západu chrlily protitankové pušky Solothurn. Zisk šel napůl do Švýcarska a do Německa, protože spoluvlastníkem byl Rheinmetall. Firma Wild Heerbrugg dodávala hodinové strojky do roznětek bomb a torpéd. Firma DIXI dodala Němcům miliony kusů hodinových strojků pro zapalovače granátů pro 88 mm protiletadlové dělo. Firma Gebrüder Sulzer dodávala německým loděnicím dieselové motory pro ponorky.

A tak dále, mohlo by to pokračovat dlouho. Přitom neměli žádné esesáky v zemi, žádné Gestapo, žádnou střelnici v Kobylisích a Kounicovy koleje, tedy popraviště uprostřed Prahy a Brna, kde se popravovalo od rána do večera. Po válce se Švýcaři opájeli mýtem o „duchovní obraně země“, pohádkou o stažení armády do horských oblastí a přísné neutralitě.

Až příchodem nové generace se báchorka začala drolit. Přispěli k tomu Židé, když poukazovali na to, že Švýcarsko si přivlastnilo ukradený majetek zavražděných obětí. Že by se ale Švýcar bičoval za svoji „želé povahu“? Ani omylem. To je taková malá česká specialita.

Holt, jinde to mají jinak. V sousedním Německu si v další spolkové zemi zvolili ty správné národovce. Ti se s minulostí mazat nebudou. Že mají ve své historii Hitlera? Chybička se někdy vloudí. A beztak v ní měli prsty Židi. **Ondřej Neff**

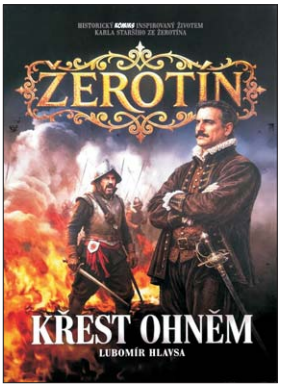

Knižní úlovky z Parconu, komiksy Lubomíra Hlavsy

O tom Frankfurtu

Dramaturgická rada také trestuhodně opominula žánrovou literaturu: v době, kdy se v knihkupectvích po celém světě nejlépe prodává detektivka a fantastika v čele se všemi možnými romantasy subžánry, ve Frankfurtu čeští žánroví spisovatelé zcela chyběli, s výjimkou komety českého hororu (a zčásti detektivky) Petry Klabouchové. V besedách a prezentacích o žánrech nepadlo ani slovo. Přičemž máme co nabídnout: česká krimi scéna je mimořádně pestrá a za fantastiku by ostudu neudělala ani Vilma Kadlečková se sci-fi ságou světového formátu *Mycelium*, ani Leoš Kyša/František Kotleta jako reprezentant specificky české varianty vesele brutální sci-fi nebo fantasy. Pokud pánové Krafl s Kubíčkem hodně mluví o tom, jak důležitý je ve Frankfurtu byznys, tak tady se na něj zapomnělo. Pro ilustraci dodejme, že dnes tak úspěšné severské literatury se vůbec nerozpakovaly využít pro prezentaci svých „vážných“ autorů cestu (či možná spíše dálnici), kterou do světa prokopali tamější autoři krvavých krimi thrillerů. **Pavel Mandys / iliteratura.cz (úryvek)**

NON FICTION

Bronislava Rokytová, Eva Bendová, eds.

Konec pohádky?

Ilustrovaná kniha pro děti 1869 -1969

Šestisetstránkovou bichli dějin české ilustrace pro děcka, nazvanou *Konec pohádky?*, napsalo pět autorů včetně jediného muže Lukáše Prokopa. Knihu lze „rezervovat na prodejnách“ a je okouzlující, bohatě naplněná obrázky. Byť nedovedena až do současnosti a končící rokem 1969; výklad začíná víc než sto let předtím. [Vysvětleno v úvodu, pozn. red.]

A dějiny ilustrovaných knížek pro mládež to nejsou první, přičemž někde na samém začátku stojí historik Antonín Matějček s knihou Ilustrace (1931).

Ale jeho zájmem ještě prioritně nebyla dětská kniha a ve stejné oblasti vykonal podstatné teprve po válce – tehdejší ředitel Národní galerie – Jiří Kotalík. Klíčovými pak zůstávají dodnes nerevidované práce Františka Holešovského, přičemž o poznání méně dobově zatíženě psala na stejné téma Blanka Stehlíková.

Dnešní svazek má pět částí a zkoumá devatenácté století, zabé léta 1900-1918, za cé období 1918-1938, za dé desetiletí do roku 1948 a konečně zkoumáno i dvacetiletí do roku 1969, přičemž tato poslední kapitola odštěpuje léta padesátá, která „knihu pro děti“ jaksi ovládla a jejichž hodnocení dosud neexistovalo. Tady je poprvé podrobné a „podrobněji je to období pojato pro hrůznou indoktrinační povahu a z toho důvodu, aby bylo možné lépe pochopit následující uvolněnost ‚pražského jara‘ a zásadní rozmanitost výtvarných názorů šedesátých let...“

Jakýmsi dovětkem knížky *Konec pohádky?* jsou studie Vilmy Hubáčkové *České umělkyně a knihy pro děti* a Jany Migašové *Slovenské umelkyne a knihy pro deti* (str. 530-580). Pokud to bylo jen trochu možné, je všude upřednostněno reprodukování originálů, a každou z kapitol uvádí studie o vybraných literárních titulech a jejich autorech od Lukáše Prokopa: tyto jeho texty se odlišují sazbou i barevným papírem a zůstávají zcela nezávislé na ústředním textu. **Ivo Fencl**

Celou recenzi najdete na webu JV CZECH PROMO
https://www.jsmeuspesni.cz/l/recenze-na-novou-knihu-konec-pohadky/
Pokud vám název knihy přijde trochu zvláštní, na webu *Arbor vitae societas* knihu nazývají *Pohádky konec?* což už připomíná klasické *Zazvonil zvonec a je* ***pohádky konec***. **zr**

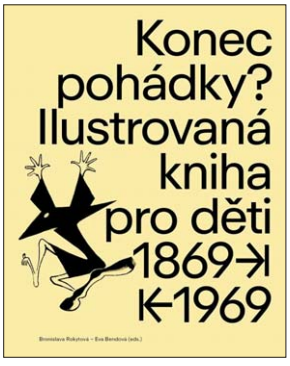

Bronislava Rokytová, Eva Bendová, Vilma Hubáčková, Jana Migašová a Lukáš Prokop: Konec pohádky? Ilustrovaná kniha pro děti 1869 –1969, Památník národního písemnictví a Arbor vitae societas, 2026, 624 str., 1990 Kč